

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2019 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Fargene på husene – er de viktige for mennesket i uterommet?

The colours on the houses – do they matter to
people in the outdoor place?

Kadri Kose Qvennerstedt
Master i Landskapsarkitektur

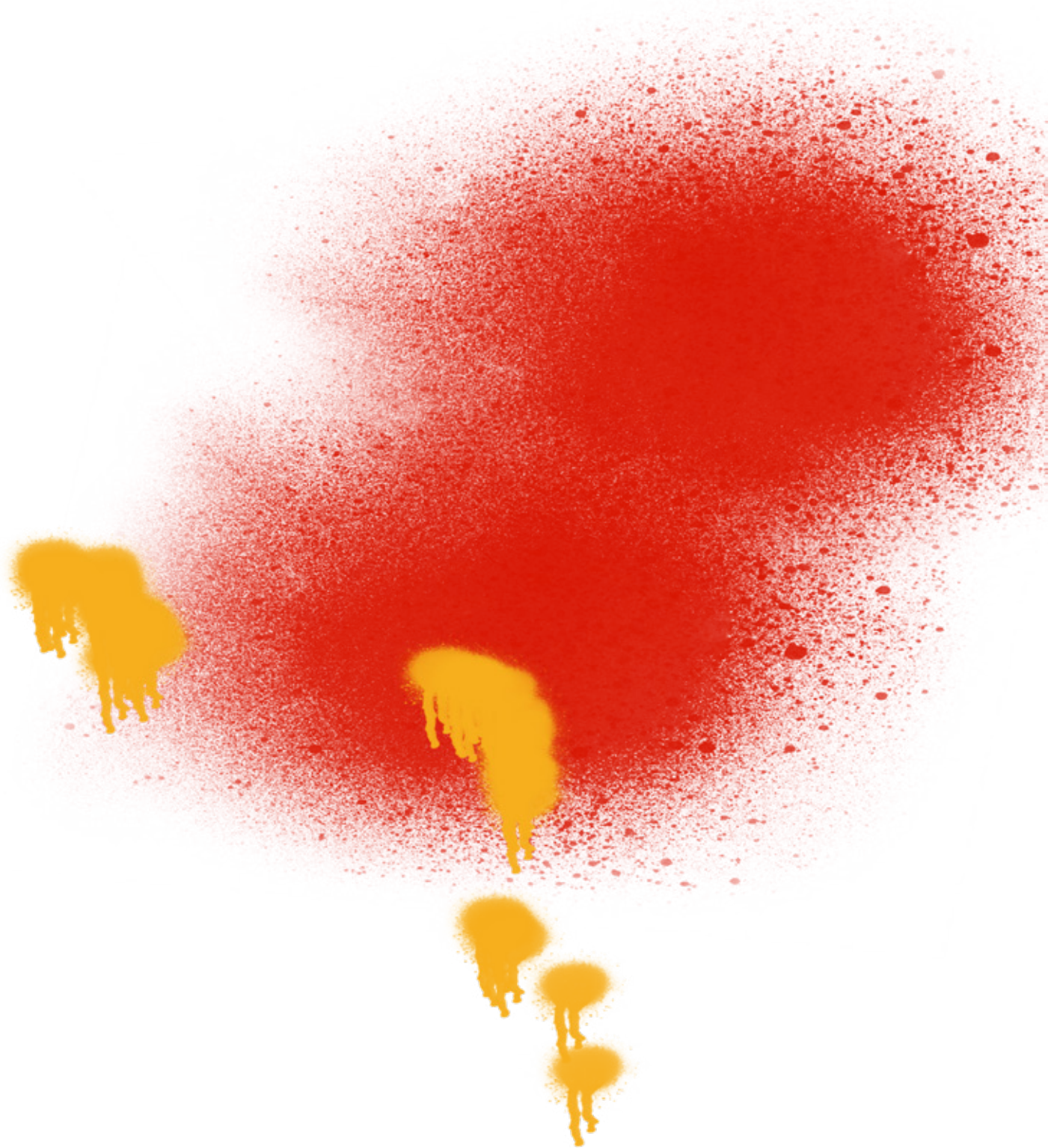

**FARGENE PÅ HUSENE -
ER DE VIKTIGE FOR MENNESKET I UTEROMMET?**

The colours on the houses – do they matter to people in the outdoor space?

FORORD

Det er min personlig interesse for farge og fargebruk som er drivkraften for oppgaven. Gjennom studiet i landskapsarkitektur har fargebruk vært lite vektlagt, og jeg ser dette som en mangel som fortjener oppmerksomhet. Gjennom landskapsarkitekturstudiet har vi lært at det å aktivisere mennesker i våre uterom og invitere dem til samspill med omgivelsene ved bruk av menneskeorienterte arkitektoniske grep er viktig for menneskets livskvalitet. Her mener jeg at også farge spiller en viktig rolle ettersom farge kan være den umiddelbare visuelle invitasjonen som kan skape samspill, glede og skape livskvalitet.

De siste tjue årene som jeg har bodd i Norge, har områdene i Oslo blitt gradvis hvitere og gråere. Denne utviklingen bidrar til at våre byer fremstår som monotone, triste og kontrastløse. Det er spesielt tydelig i vinterhalvåret når vegetasjonen og sollys ikke mykner opp bybildet.

Som landskapsarkitekter er vårt ansvar å skape gode byrom som folk trives i. Vi har mulighet til å motarbeide denne grå-hvite utviklingen. For å skape en by med mer farger trenger man gode argumenter for fargebruk, som er faglig begrunnet og ikke bare basert på personlige preferanser.

Denne oppgaven har gitt meg mulighet å utforske den faglige siden av farge, noe som har gitt meg både kunnskap og forståelse om det store og komplekse fenomenet som farge er i det bygde miljøet.

Stor takk til mine veiledere Tove Judit Næverdal og Katinka Horgen Evensen, som kom med gode innspill, råd og ledet meg gjennom masteroppgaven.

I tillegg vil jeg takke min familie og venner for masse støtte, hjelp og oppmuntring gjennom hele oppgaveperioden.

Oslo, desember 2019,

Kadri Kose Øvennerstedt

SAMMENDRAG

Hvordan påvirker farge som visuell kvalitet mennesket i sine hverdagsomgivelser året rundt? I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan farge i vårt bomiljø påvirker livskvaliteten vår, og om denne kunnskapen kan bidra til bedre utforming av bomiljøer i *den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen*. Videre har jeg undersøkt om det vi vet om menneskets fargeopplevelse kan sette lys på hvor utfordrende det er å styre fargebruken i byutviklingen og utvikle en fargeveileder for byområder. Oppgaven er en kvalitativ studie som undersøker problemstillingen gjennom en litteraturstudie og en empirisk casestudie.

Undersøkelsene mine viste at farge, både akromatisk og kromatisk, som visuell kvalitet har betydning for menneskets livskvalitet i et bomiljø året rundt. Det er den *bevisste* fargeopplevelsen, personlige fargepreferanser, samt kombinasjonen av variasjon, harmoni/kontrast og kontekst/helhet som bidrar til livskvaliteten i et bomiljø. I tillegg indikerte studien at farge kan ha betydning for livskvaliteten i form av å erstatte manglende natur i bymiljø. Dette er et fenomen som krever videre forskning.

Farge og fargebruken i bomiljøer viser seg å være en kompleks oppgave å løse, og krever bredere kunnskap om farge i en arkitektonisk sammenheng. Det er behov for god felles begrepsforståelse, aktiv og åpen dialog og flere studier om farge og fargebruk. God fargeforståelse i arkitektonisk utdanning, engasjement for farge og fargebruk fra både privat og offentlig sektor, fra praktiserende fagmiljø og byboere, er også viktig. Det er behov for utprøving av ulike fargeprosjekter og tydelig fargepraksis for å oppnå gode fargeløsninger i bomiljøene og for byen som helhet.

For at en fargeveileder skal kunne bidra til utformingen av bomiljøer med livskvalitet i *den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen*, må den vise hvordan farger kan skape *variasjon, harmoni/kontrast og kontekst/helhet* i små hverdagsomgivelser. Fargeveilederen skal vise hvordan farger (både de akromatiske og kromatiske) på bygg kan skape attraksjon/ bevissthet, som leder mennesket inn i mange varierte identitetsrike og helhetlige små uterom i bomiljøene. Det er viktig at områdenes farger skal planlegges (veiledes) nedenfra-opp og ikke ovenfra-ned. Fargeveilederen skal ikke vise til en felles fargeløsning for hele byen eller bydelen, som skal definere de små uterommene i bomiljøene. I stedet skal fargeveilederen vise til mange varierte, helhetlige fargeløsninger for små uterom som definerer bomiljøer, bydeler og byen. På denne måten kan fargeveilederen appellere til ulike personlige fargepreferanser og hjelpe til å inspirere byboere, politikere, private aktører og fagfolk til å utforme opplevelsesrike, dynamiske og varierte bomiljøer, bydeler og byer med livskvalitet.

ABSTRACT

How does colour as visual quality affect people in their everyday environment all year round? In this paper I have examined how colours in our living environment affect our quality of life and whether this knowledge can contribute to better design of living environments in *the future compact human-oriented livable city*. Furthermore, I have investigated whether what we know about human colour experience can shed light on how challenging it is to control colour use in urban development and develop a colour-guide for urban areas. The thesis is a qualitative study that examines the problem through a literature study and an empirical case study.

My research has shown that colour, both achromatic and chromatic, as a visual quality has an impact on people's quality of life in a year-round living environment. It is conscious colour experience, personal colour preferences and the combination of variation, harmony/contrast and context/wholeness, that contributes to quality of life. In addition, the study indicated that colour can have an impact on quality of life in terms of compensation for the lacking nature in urban environments. This is a phenomenon that requires further research.

Colour and colour use in residential environments prove to be a complex task to solve and requires broader knowledge of colour in an architectural context. There is also need for good mutual understanding of colour terminology, an active and open dialogue and more studies on colour and colour use. Good understanding of colour in architectural education, dedication to colour and colour use from both the private and public sectors, from practicing professionals and city dwellers, is also important. There is a need for testing out different colour projects and clear colour practices to achieve good colour solutions in the residential environments and the in its entirety.

In order for a colour-guide to be able to contribute to the design of living environments with a quality of life in *the future compact human-oriented livable city*, it must show how colours can create *variety, harmony/contrast* and *context/wholeness* in the small everyday environment. The colour-guide needs to show how colours, (both the achromatic and chromatic), on buildings can create attraction/consciousness, leading people into several varied identity-rich and holistic small outdoor spaces in the living environments. It is important that the colours of the areas are planned, (guided), from the bottom-up and not from the top-down. The colour-guide should not indicate a common colour solution for the entire city or district, which defines the small outdoor spaces in the residential environments. Instead, the colour-guide should come with examples of several varied holistic colour solutions for small outdoor spaces that define living environments, districts and the city. In this way, the colour-guide can appeal to different personal colour preferences and help to inspire city dwellers, politicians, private actors and professionals to design innovative, dynamic and diverse living environments, districts and cities quality of life.

BIBLIOTEKSIDE

Tittel:

Fargene på husene - er de viktige for mennesket i uterommet?

Title:

The colours on the houses – do they matter to people in the outdoor space?

Forfatter:

Kadri Kose Qvennerstedt

Hovedveileder:

Tove Judit Næverdal

Biveileder:

Katinka Horgen Evensen

Oppgavetype:

Masteroppgave i landskapsarkitektur, 30 studiepoeng
Utgivelsesdato: 15.12.2019

Format:

210 X 297 mm

Opplag:

03

Sidetall:

110

Bilder, diagram og illustrasjoner:

Dersom ikke annet er nevnt er bildene, diagrammene og illustrasjonene egenproduserte.

Nøkkelord:

farge, visuell kvalitet, bomiljø, livskvalitet, kompakt menneskeorientert levbar by,

Keywords:

colour, visual quality, living environment, quality of life, compact human-oriented livable city

INNHALDSFORTEGNELSE

1. Innledning	7
2. Formål og problemstilling	9
3. Teori og forskning om farge og fargeopplevelse	11
3.1. Hva er farge?	11
3.2. Studier av fargeopplevelse	12
3.2.1. Farge og opplevd mening	14
3.2.2. Fargeopplevelse, hukommelse og orientering	14
3.2.3. Opplevelse av farge i rommet	15
3.2.4. Påvirker farge vårt humør, adferd og velvære?	17
3.3. Fargepreferanser	18
3.3.1. Fargepreferanser og favorittfarger – er de universelle eller kulturbestemte?	18
3.3.2. Fargepreferanser og årstid	20
3.3.3. Fargepreferanser og kontekstens betydning	21
3.3.4. Fargepreferanser og funksjonens betydning	21
3.3.5. Grå-hvite preferanser knyttet til trend, kommersielle krefter og fagpraksis	22
3.3.6. Preferanse for hvite miljøer	23
3.3.7. Farge og preferanse for natur	23
3.3.8. Preferanser for harmoni i form av fargekontraster	24
4. Husfarger	27
5. Planlegging med farge for å skape livskvalitet i bomiljøer	30
5.1. Bomiljø	30
5.2. Kvalitetsbegrepene	31
5.3. Universell utforming	356
Livskvalitet og klima som premissen for kontrasterende fargebruk	36
7. Casestudie	39
7.1. Metode	39
7.1.1. Caseområde	40
7.1.2. Rekruttering og deltakere	47
7.1.3. Utvikling av workshop	48
7.1.4. Etliske avveininger	51
7.1.5. Gjennomføring	51

7. 2. Analyse av materiale	52
7. 3. Resultater	53
7. 3. 1. <i>Del 1. Oppgave A: Mentale kart</i>	53
7. 3. 2. <i>Del 1. Oppgave B: Fargepaletter</i>	59
7. 3. 3. <i>Del 2. Spørreskjema</i>	67
7. 3. 4. <i>Fokusgruppeintervju</i>	71
7. 4. Metodekritikk	83
8. Diskusjon	85
8. 1. Har farge i et bomiljø betydning for menneskets livskvalitet?	85
8. 2. Utformingen av den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen ved bruk av farge	88
8. 3. Konklusjon	91
Begreper	94
Litteraturliste	96
Vedlegg1/Workshopguide	104
Vedlegg2/Samtykkeerklæring	108

1. INNLEDNING

Denne oppgaven skal undersøke om farge som visuell kvalitet i bomiljø kan ha betydning for menneskets livskvalitet og om dette kan bidra til utformingen av *den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen*.

Det var Bruntlandkommisjonens sluttrapport "*Vår felles framtid*" (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987) som la grunnlaget for bærekraftig byutvikling. Den nye bærekraftige byutviklingsmodellen ble førende for byutviklingen på 1990-tallet og bar med seg tanken om den kompakte byen. Dette handler om at byen skal vokse innenfra ut og ta utgangspunkt i økonomisk-, miljømessig- og sosial bærekraft (Hansen, Hofstad, Saglie, Næss, & Røe, 2015, s. 13). Det har forårsaket at bykjernene vokser og blir tettere. Det å skape gode bomiljøer blir stadig viktigere og vanskeligere. Norges boligmarked er dominert av private utviklere. Profit er den største drivkraften på markedet og estetiske kvaliteter i bomiljøene blir ofte nedprioritert. Nybygde områder fremstår som monotone, fargeløse og identiske og uten gode visuelle kvaliteter og menneskelig tilnærming. Samtidig blir de gamle byområder omkledd i monotone gråtoner. Billedkunstneren Christopher Rådlund kritiserte denne utviklingen i NRK i 2014 med følgende ord: "*Det virker som effektivitet og produktivitet er det viktigste når disse boligene har blitt utformet. Grå, hvite og beige fasader er lite innbydende, og det er ingenting som tilsier at mennesker bor og lever i disse byggene.*" (Nymo, Hagen & Yildirim, 2014). Gråheten, som Rådlund beskriver, kan oppleves som mer dramatisk i vinterhalvåret når den myke grønne naturen går i hvile og alt rundt oss blir grått og hvitt. Vi blir møtt av et monotont bomiljø uten noe å feste blikket på.

Det virker som tiden har blitt moden for mer fargebruk i byutviklingen i Oslo. I mars 2019 kom det ut et utkast av "*Arkitekturpolitikk for Oslo*" (Oslo kommune, 2019). Dette skal være et verktøy og beslutningsgrunnlag for prioritering og oppfølging av arkitekturpolitiske innsatsområder og mål, hvor det oppfordres offentlige og private utviklere til å samarbeide for å sikre at statlige og nasjonalt viktige institusjoner samt øvrige byggverk og anlegg integreres godt i bystrukturen, samtidig som de tilfører merverdi og økt livskvalitet gjennom å skape opplevelse av gode visuelle kvaliteter (Oslo kommune, 2019, s. 20). Det løftes fram farge som en del av de visuelle kvalitetene som skaper opplevelser og øker livskvaliteten. For å få til bedre og mer bruk av farge i Oslo menes det at Oslo kommune bør utvikle en veileder for fargebruk i byområder. Ifølge byråd for byutvikling i Oslo Hanna Marcussen (Henriksen, 2019) gjøres det allerede mange arkitektoniske vurderinger i forhold til fargebruken, men hun mener at egen fargeveileder vil kunne bidra til en større bevissthet rundt hvordan farge påvirker hverdagen vår.

Cullen (1971, s. 11) påpekte allerede på begynnelsen av 1960-tallet at gjennom å manipulere de fysiske elementene i vårt miljø gjennom bruk av farge, tekstur, stil, karakter, personlighet og

særpreg, skapes det steder som gjennom øyene har evnen til å styre menneskets opplevelser, følelser og frembringe nye minner. Cullen mente at den visuelle opplevelsen er viktig for utforming av våre byer, og brukt riktig, kan invitere folk til samspill med sine omgivelser. Gehl (2010) mener at bare når vi går, er vi åpen for og tilgjengelig for å samhandle med hverandre og med våre omgivelser. Det er øyenhøyde og menneskelig skala som er viktig i utformingen av byens rom for at samspill mellom mennesker og omgivelsene kan oppstå. Dette samspillet mellom mennesket og omgivelsene har blitt en viktig del i den nye by- og stedsutviklingen som foregår i den kompakte byen. Ifølge "Byrom - en idehåndbok" (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016) handler dette i stor grad om de små hverdagsrommene bundet til et nettverk der mennesker bor og jobber. Disse rommene skal inspirere mennesker og være rike på opplevelseskvaliteter året rundt. De gode små rommene skal være med på å skape "levbare" (basert på det engelske ordet *livability*) byer. Levbar by handler om blant annet om nærhet til tilbud, gåby og om hvor kompakt byen er. Den er energieffektiv, rik på biologisk mangfold, miljø- og menneskevennlig, tilgjengelig. Den skal også bidra til vakre omgivelser, bedre helse, skape stolthet og livskvalitet. *Den kompakte menneskeorienterte levbare byen* er fremtidens by.

Figur 1. 1. Norge har blitt veldig grå og hvit. For å få til bedre og mer bruk av farge bør det utvikles en fargeveileder for Oslos byområder (Oslo kommune, 2019, s. 20). Den skal vise hvordan farge kan skape opplevelser og øke livskvalitet.

Figur 1. 2. Den kompakte menneskeorienterte levbare byen er fremtidens by og handler om bærekraft. Den er en gåby som fokuserer på små hverdagsrommene bundet til et nettverk hvor mennesker bor og jobber. Disse rommene skal være opplevelsesrike og tilby livskvalitet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016).

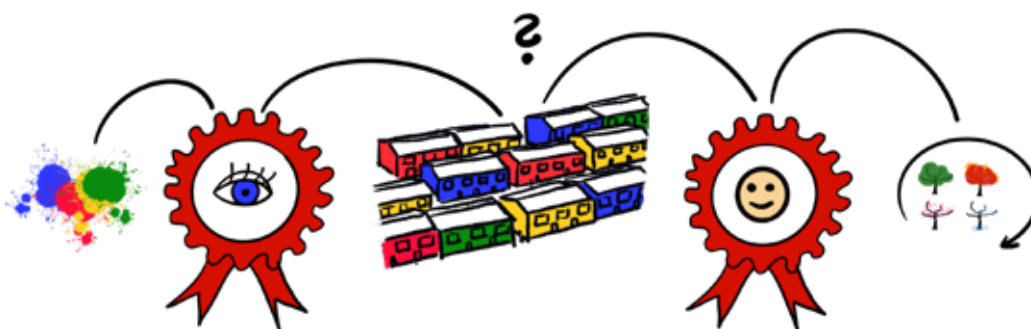
2. FORMÅL OG PROBLEMSTILLING

I denne oppgaven vil jeg undersøke hva det egentlig er ved farge som påvirker mennesket og skaper opplevelser i hverdagsomgivelsene. Jeg vil utforske hvor komplisert fargeopplevelsen er. I hvilken grad finnes det noe grunnleggende i farge som appellerer til mennesket og skaper livskvalitet i bomiljøene våre året rundt? Jeg skal se nærmere på om kunnskapen om fargeopplevelse kan bidra til bedre utforming av bomiljøer i *den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen*. Mer grunnleggende forståelse av menneskets fargeopplevelse kan sette belyse hvor utfordrende det er å styre fargebruken i byutviklingen, skape gode fargeløsninger i bomiljøer og utvikle en fargeveileder for (Oslos) byområder.

Opgaven er en kvalitativ studie som undersøker problemstillingen gjennom en litteraturstudie og en empirisk casestudie. Litteraturstudien er en kombinasjon av faglitteratur, forskningslitteratur, nettsider, artikler og alt som kunne opplyse fenomenet farge. Det finnes en del forskning knyttet til fargeopplevelse. I oppgaven har jeg prøvd å koble sammen farge med mennesket, arkitektur, bomiljø, livskvalitet og årstid. Hele litteraturstudien er satt sammen bit for bit. Jeg har funnet fram kjernelitteratur og deretter lett opp relevante referanser for studien. Den empiriske casestudien retter seg mot problemstillingen og litteraturstudien, og er avgjørende for besvarelsen av hele sammenlagte studien.

PROBLEMSTILLINGEN ER:

Har farge som visuell kvalitet i et bomiljø betydning for menneskets livskvalitet året rundt?

Figur 2. 1. Illustrasjon av problemstillingen.

UNDERPROBLEMSTILLINGEN ER:

Hvordan kan vi ved bruk av farge og en fargeveileder bidra til utformingen av bomiljøer med livskvalitet i den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen?

Farge som blir diskutert i denne oppgaven handler om den faste fargen, som er synlig i dagslys hele året rundt. Derfor fokuserer oppgaven på byggverk og ikke på vegetasjon og kunstig belysning. Vegetasjon som farge har sterkest påvirkningskraft om sommeren og belysning når det er mørkt. Bygg derimot er mer statiske og synlig hele året rundt. Her i Norden hvor det finnes fire årstider, har byggene, som de vertikale elementene i det bygde miljøet størst visuell påvirkningskraft og synlighet gjennom alle årstidene, og kan best mulig belyse og svare på problemstillingen.

Byggene med sine fasader er med på å skape det visuelle vertikale rammeverket i byene. De er både del av bakgrunnen og konteksten til de små og store rommene som omringer mennesket i uterommet. Denne sammenhengen og konteksten er det vi landskapsarkitekter holder oss til og jobber med. Derfor er det nødvendig å ha forståelse for og kunnskap om den fysiske visuelle bakgrunnen og hvordan den påvirker menneskets livskvalitet. Kunnskapen om den fysiske visuelle bakgrunnen, som i denne oppgaven er knyttet til farge og bygg, kan gi oss mulighet å påvirke utformingen av uterom og bidra til gode fremtidige bomiljøer i *den kompakte menneskeorienterte levbare byen*.

I oppgaven brukes både ordet *farge* og *farger*. Førstnevnte beskriver mer fenomenet *farge* og den andre beskriver *farger* som mengde. Bruken av ordet blir da komplekst og brukes om hverandre i litteraturen og språklig, så vil det også i oppgavesammenhengen noen ganger være både overlappende og brukt om hverandre.

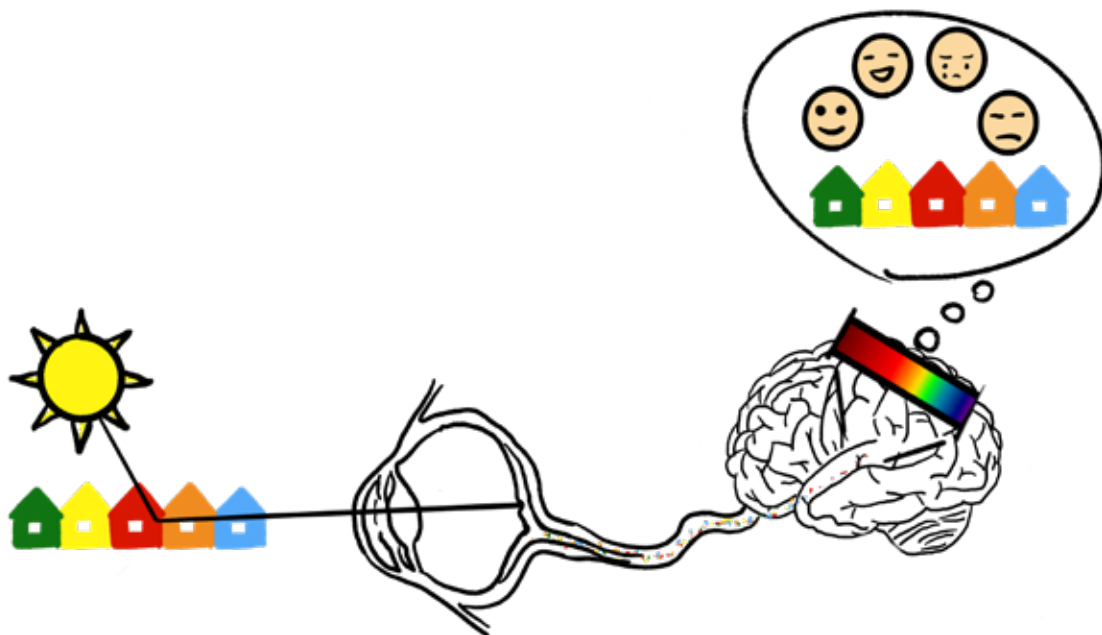
Figur 2. 2. I oppgaven er det hovedsakelig fokus på farger på bygg.

3. TEORI OG FORSKNING OM FARGE OG FARGEOPPLEVELSE

3. 1. Hva er farge?

Farge beskrives ulikt i ulike fagfelt. I fysikken er farge en målbar enhet – elektromagnetisk stråling – lyset, i kjemien handler det om pigmenter, løsningsmidler og overflater (objekter) som har egenskap å absorbere og reflektere lys (Svik, 2007, s.51). I neurofysiologien handler farge om fargesyn og ville beskrevet fargen som noe som oppstår i netthinnen når lyset treffer øyet og viderefører elektriske signaler til hjernens synssenter og der til slutt i vår psyke utløses det i form av persepsjon - fargeopplevelser (Svik, 2007, s. 51; Amundsen, 2005). På den måten kan vi dele farges virkning på tre områder: det fysiske området, det fysiologiske området, det psykiske området (Amundsen, 2005, s. 3; Bergan, 1997, s. 151).

Figur 3. 1. Synsprosessen fra lysstimulus til persepsjon/fargeopplevelse.

3. 2. Studien av fargeopplevelse

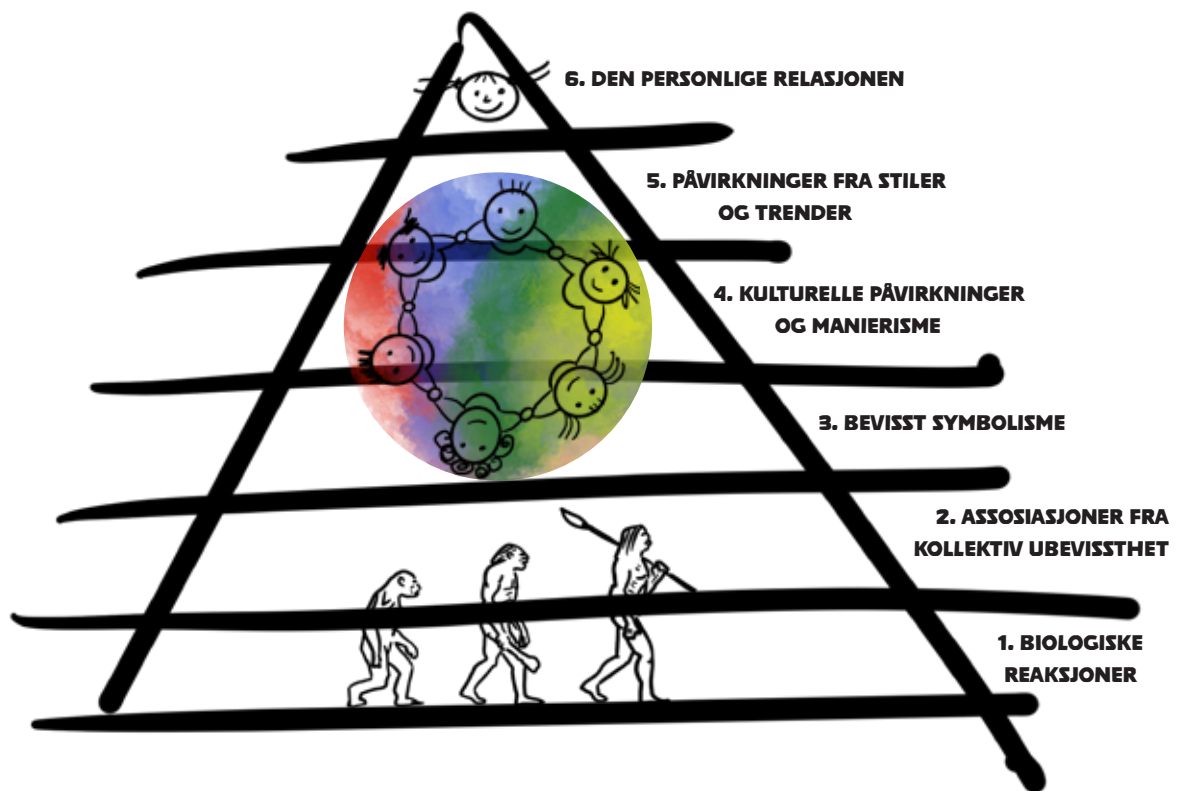
Fargepsykologi er et relativt nytt studieområde som er vanskelig å forske på (Bailey, 2019). Vanskelighetsgraden ligger i hvordan du faktisk kan måle effekten av farger. Fargeopplevelse er veldig subjektiv, ettersom forskjellige mennesker har forskjellige ideer og meninger om farger. Stor variasjon av faktorer som påvirker oppfatningen og opplevelsen av farge, gjør det vanskelig å avgjøre om det er farge alene som påvirker menneskets følelser og adferd.

Bruk av ulike metoder i ulike fagfelt - i arkitektur, hjerneforskning, miljøpsykologi, psykologi, biologi - som ofte søker etter svar på samme spørsmål, har gjort det komplisert å forske og tolke fargepåvirkninger og fargepreferanser (Anter & Billger, 2010, s. 145). I tillegg oppstår det en del tolkningsfeil ved bruk av ulike metoder, fagspråk og fagterminologi. Det kreves større utvikling og klargjøring av konsepter rundt farge. Det er behov for sammenkobling av fargestudier fra ulike fagfelt, slik at en mer helhetlig forståelse av farge og fargebruk i arkitekturen kan oppnås.

Fargeforskeren og psykologen Lars Sivik (2007, s. 51) mener at farge er det man ser og opplever som farge og at dette innebærer at farge i grunn og bunn er noe psykisk – en opplevelse, persepsjon, sansning som oppstår i vår bevissthet. Ifølge arkitekten Bjørner Torsson (2006, s. 24-25) er opplevelser momentane, avgrensede sanseerfaringer av noe (et objekt, et rom, en begivenhet, en situasjon med menneskelig/sosialt innhold), med veldig kompleks natur og assosiert med følelser relatert til ens egen kontinuerlig skiftende intensjonalitet.

Fargeopplevelsen involverer aspekter av visuelle, assosiative, symbolske, emosjonelle og fysiologiske forekomsters (Tofle, Schwarz, Yoon & Max-Royale, 2004, s. 18). Mahnke (1996, s. 10-11; Mahnke, referert i Tofle et al., 2004, s. 18) beskriver fargeopplevelsen gjennom sin fargeopplevelsespyramide. Ifølge dette er fargeopplevelsen en syntese av seks sammenhengende nivåer: i bunn er det (1) *biologiske reaksjoner*; (2) *assosiasjoner fra kollektiv ubevissthet*; (3) *bevisst symbolisme*; (4) *kulturelle påvirkninger og manierisme*; (5) *påvirkninger fra stiler og trender*; og i toppen (6) *den personlige relasjonen mennesket har til farge*. De første to nivåene er knyttet til evolusjon. *De biologiske reaksjoner* mot fargestimuli handler om tilstedeværelse av sollys og menneskets biologiske utvikling via evolusjonen som resultat av dette (Mahnke, 1996). Det er sollyset som har påvirket oss og påvirker oss både psykisk og fysisk helt ned til det hormonelle nivået. Trikratiske fargesyn som har hjulpet mennesket for å finne mat, orientere seg og å beskytte seg, har også vært viktig for den psykologiske emosjonelle overlevelsen.

Det andre nivået – *kollektiv ubevissthet* er en samling av latente bilder i vårt sinn, som stammer fra den tidlige utviklingen av psyke – fra tidlige stadier i menneskets evolusjon (Mahnke, 1996, s. 14). Vi er ikke født som blanke ark - vår fellesarv er allerede kodet i våre minner. Her hevder

Figur 3. 2. Mahnke's fargeopplevelsespyramide. De første to nivåene handler om fargeopplevelsen knyttet til menneskets biologiske utvikling via evolusjonen, de tre nivåene over handler om fargeopplevelser som er påvirket av gruppepåvirkninger (kulturen) og den siste øverste nivåen handler om den personlige relasjonen til farge (Mahnke, 1996). Tegning basert på figuren fra boken *Colour, Environment, & Human Respons* (Mahnke, 1996, s. 11).

Mahnke at farge er en del av det medfødte ubevisste bildematerialet – vårt kollektivt bevissthet. Det er ikke usannsynlig at inni disse latente bildene og opplevelsene eksisterer det innledende følelser og opprinnelse til estetiske kvaliteter som kan knyttes til farge.

De andre tre nivåene - *bevisst symbolisme; kulturelle påvirkninger og manierisme; påvirkninger fra stiler og trender* – handler om gruppepåvirkninger (Mahnke, 1996, s. 16-18). Disse er lærde responser, som henger sammen med at vi er sosiale vesener og at vi i felleskap har skapt en felles forståelse, språk og bruk av farge. Disse lærde responser opptrer i større og i mindre skala – i større og i mindre grupper.

Den siste – *den personlige relasjonen til farge* – er en syntese av alle disse fem underliggende nivåer sammen med personlige erfaringer og minner, både bevisste og ubevisste (Mahnke, 1996, s. 16-18). Dette er grunnlaget for menneskets fargeopplevelse.

3.2.1. Farge og opplevd mening

Figur 3. 3. Primærassosiasjon for fargen rød er "blod" og etter det følger, revolusjon osv. (Mahnke, 1996).

Farger hjelper mennesker å tolke og forstå sitt fysiske miljø (Tofle et al., 2004 s. 18). Fremveksten av homo sapiens markerte et vendepunkt i fargebruken i menneskets utvikling (Humprey, 1976, s.95-98). De hadde evnen til å legge farger til steder der de ikke fantes naturlig. Først eksperimenterte de sannsynligvis med farger på sine egne kropp, malte skinnene, smykker og fjær. Men med tiden begynte de å bruke farger på gjenstander rundt seg, inntil fargebruken nærmest ble et varemerke for menneske-arten. I de tidlige stadiene brukte antagelig mennesker farger først og fremst for sin signalfunksjon, for å indikere status eller verdi. Til en viss grad har vi denne tradisjonen fortsatt i dag. Dette kan vitnes med bruken av seremonielle klær (begravelse, bryllup), trafikksignaler,

politiske emblemer og lingnende. Selv om den moderne fargebruken ofte kan være vilkårlig, viser den menneskelige responsen spor av vår evolusjonsarv. Mennesker fortsetter å søke mening bak farger, selv om den ikke finnes, de synes farger skaper oppmerksomhet, de forventer at farge skal bære i seg informasjon og de virker til en viss grad å være følelsesmessig berørt av den.

Meningen vi tillegger farger er en kombinasjon av alle de ulike lagene som er representert i Mahnke's (1996) fargeopplevelsespyramiden. Alle konnotasjoner knyttet til farge er avledet av visse primærassosiasjoner. For eksempel en primærassosiasjon for fargen rød er "blod" og etter det følger, krig, smerte, revolusjon osv. Disse konnotasjoner knyttet til farge kan bidra til at fargen oppleves som noe positivt eller negativt. Den opplevelsen er en symbiose av både vår individuelle tolkning og vår felles arv på et bevisst og ubevisst nivå.

Forståelse om meningen bak farger kan brukes for å styre og påvirke valgene mennesker gjør og for å informere oss i vår omverden (Ünal, 2015, s. 126-27; Tofle et al., 2004, s. 26).

3.2.2. Fargeopplevelse, hukommelse og orientering

Figur 3. 4. Fargenes navn er limt tett i vårt sinne og følger oss hele livet ut. (Wijk, 2006)

Farge hjelper oss å memorere informasjonen i vår omverden (Dzulkifli & Mustafar, 2013). Forskningsresultater tyder på at farge har effekt på hukommelsesevnen. Det betyr at farger har potensial til å øke miljømessige stimuli som kan kodes, lagres og hentes vellykket.

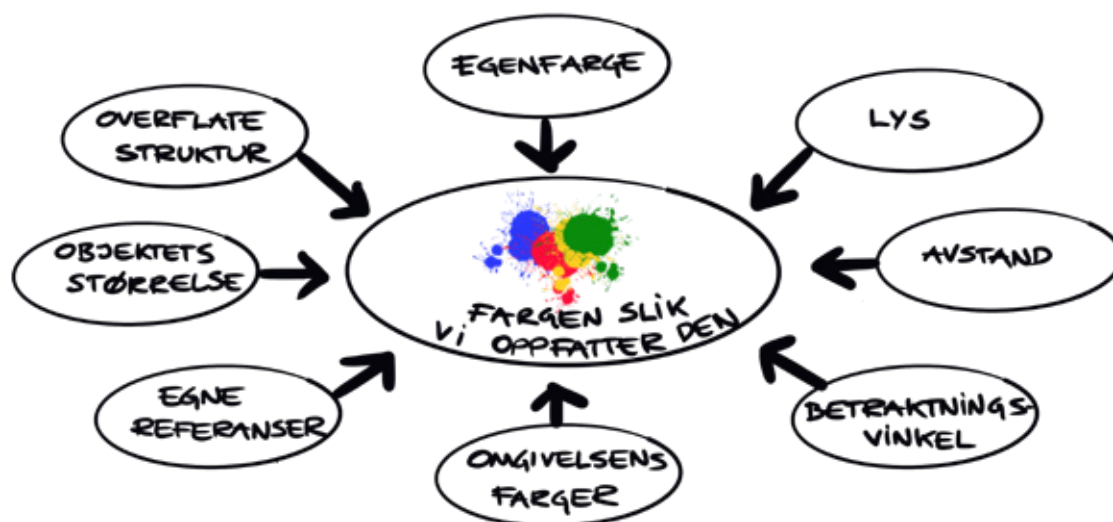
Det viser seg gjennom studiene av eldre mennesker, både med og uten Alzheimers, har god forståelse om farge (Wijk,

2006). Evnen til å oppdage farger og fargeforskjeller avtar ikke i noe særlig grad med alderen og fargenes navn er limt tett i vårt sinne på grunn av den daglige bruken. Det er bare synet som kan svekke oss med alderen og skape problemer med fargeopplevelsen. For demente kan farge vekke gamle minner, danne nye minner og påvirke orienteringen i rommet. Det er kunnskapsminnet som er relativt godt bevart langt inn i sykdomsløpet og det er der fargenes navn er lagret. Dette kan anvendes i praksis ved bruk av fargekoder for gjenkjenning og orientering i miljøene de bor i.

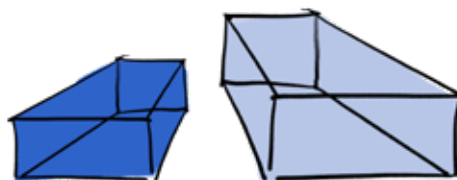
3.2.3. Opplevelse av farge i rommet

Fargen slik vi oppfatter den i det tredimensjonale rommet er avhengig av lys, overflatens struktur, objektets størrelse og egenfarge, avstand, betraktningvinkel, fargene i omgivelsene og betrakterens egne referanser (Smedal, referert i Bergan, 1997, s. 146).

Figur 3. 5. Fargen slik vi oppfatter den. Tegning basert på Grete Smedals figur fra boken *Interiør og romkunnskap* (Bergan, 1997, s. 146).

Gjennom flere studier til Küller og Acking (referert i Hård, Küller, Sivik, & Svedmyr, 1995, s. 113-116) ble det undersøkt hvordan kulør, fargestyrke, lyshet påvirker opplevelsen av rommet. De kom fram til at hvor åpent (stort) et rom oppleves er avhengig av lyshet: jo lysere farge de omkringende veggene hadde desto mer åpent opplevdes den som og jo mørkere veggene var jo mer lukket opplevdes den som. Det motsatte opplevdes det med detaljene (inventaret) i rommet – jo sterkere

Figur 3. 6. Jo lysere fargen i rommet er desto mer åpent (større) opplevdes den som (Küller & Acking, referert i Hård, 1995).

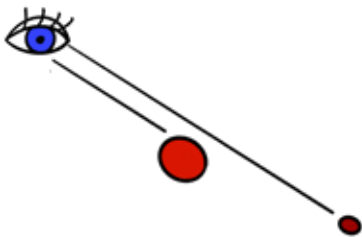
farge detaljene hadde i forhold til bakgrunnsfargene (veggene) jo mer åpent virket rommet. Dette resultatet kan være knyttet til kontrasteffekten. I tillegg viste studiene at jo mer man økte kulørstyrken i rommet jo mer kompleks opplevdes den som.

Figur 3. 7. Farge opptrer ulikt på hus enn på en liten fargeprøve. Den blir lysere på hus (Anter, 2000).

Farger sies å opptre ulikt ut i fra hvilken skala og rom de brukes i – i en stor eller i en liten skala, i inne- eller uterom. Lars Sivik (Hård et al., 1995, s. 97-98) fant ut i sine studier at det ikke er skala som er årsaken til at fargene oppleves ulikt. De mest sannsynlige faktorer som forårsaker ulikheter, er konteksten som den ferdige løsningen er i og påvirkningen av sollyset utendørs eller forsterkende refleksjonen mellom veggene innendørs. Karin Fridell Anter (2000; 2006; Anter & Svedmyr, 2003) kom i sin studie om husfasader fram til at den opplevde fargen på hus blir mer kulørt enn på den lille fargeprøven. Innendørs blir den anvendte fargen mørkere enn på fargeprøven og utendørs blir den anvendte fargen lysere enn på fargeprøven. Anter (2000) mener at det kreves ytterligere studier for å undersøke dette, som for eksempel studier om fargeopplevelser i forskjellige lysituasjoner og om tredimensjonale konteksteffekter.

Elementer som befinner seg på kort avstand synes ikke å ha samme farge som på lang avstand (Hård et al. 1995). Svedmyr (Hård et al. 1995, s. 100) beskriver i boken "*Upplevelse av färg och färgsatt miljö*" en del studier som har prøvd å finne svar på dette. Han konkluderer med at det ikke finnes noe entydig svar i forskningsresultatene, at avstand er grunnen til fargeendringer til et objekt i våre miljøer. Det handler om andre faktorer som bakgrunnsfargen og kanskje også om belysningsstyrken. Han konkluderer, at så lenge luften er klar og det ikke er snakk om lange avstander, så har avstand bare en liten effekt på den opplevde fargen på et objekt.

Figur 3. 8. Avstand har bare en liten effekt på den opplevde fargen på objektet men avstanden har effekt på fargekontraster.(Hård et al., 1995).

Studien til Hård og Näslund (referert i Hård et al., 1995, s. 101) fra 70-tallet viste at fargeforskjeller mellom nærliggende flater - *fargekontraster* - endrer seg med økende avstand. Studiet handlet om hvor godt vi kan lese former og objekter fra avstand. De undersøkte hvordan ulike fargeforskjeller endret fra 50 til 500 meters avstand. Fargeforskjeller som de forsket på, var lyshetsforskjeller mellom ukulørte farger (gråtoner) og fargeforskjeller mellom gule farger med omtrent samme fargetone og lyshet. Det var tydelig at med økende avstand, når det gjelder lys- og fargeendringer, reduseres grenseklarhet mellom objektene. Det er fargeforskjellene som minsker hurtigere med økende avstand enn lysforskjellene. Det interessante var at kontrastomfanget mellom lysgrå objekter forsvant hurtigere enn mellom mørkegrå objekter.

3.2.4. Påvirker farge vårt humør, adferd og velvære?

I våre tanker er vi overbevisst om at noen farger er kalde (som f.eks. blå, turkis og lilla) og noen farger er varme (som f.eks. rødt, oransje og gult) (Hård, et al., 1995, s. 13). Küller (Hård et al., 1995) mener at grunnen til den felles forståelsen, at farger oppleves som varme eller kalde, kan være knyttet til våre assosiasjoner for eksempel til solen, ilden og lyspærer. Disse er elementer som i tillegg til farge (rødt, oransje og gult) frigjør varme – og der oppstår den mentale sammenhengen mellom farge og varme.

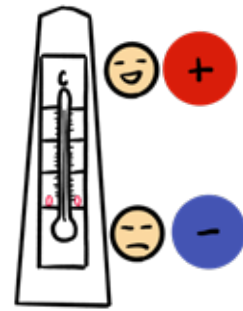
Gjennom studiene har det vist seg at det er egentlig fargeintensiteten (kulørstyrken) som er avgjørende for at fargeopplevelsen er kald eller varm (Bergan, 1997; Hård et al. 1995). Blanding av hvit i en kulør farge gjør fargen kald. Jo mer hvitt det er blandet i fargen jo kaldere oppleves den (Hård et al. 1995, s. 52). Også hvor gulaktig en fargetone er bidrar til opplevelsen av varme og hvor blålig en fargetone er bidrar til opplevelsen av kulde (Hårleman, 2006, s. 175).

Kalde og varme farger kan påvirke vår psyke. Varme farger kan ha aktiviserende og kalde farger avslappende effekt på mennesket (Hård et al., 1995). Blålige rom og rødlige rom kan gi ulike resultater både på fysisk og emosjonelt nivå. Resultater til studiene viser at miljøene med varme farger og også kontrastrike miljøer aktiverer hjernen og påvirker pulsen (Küller, 2006, s. 194). Miljøer med kalde farger og monotone (grå-hvite) miljøer har deaktivierende effekt. Vi føler oss mer avslappet og trøtte i kalde miljøer og mer aktivert og våken i varme miljøer (Hård et al., 1995, s. 27). Altfor sterke farger og kontraster kan oppleves stressende og har en overstimulerende effekt når altfor monotone farger kan oppleves som understimulerende (Janssens, 2006, s. 210). Personens individuelle følsomhet for stimulering spiller en viktig rolle og kan påvirke fargeopplevelsen.

Kwallek og Lewis (1990) sin studie av røde, grønne og hvite rom viste at folk jobbet best i røde rom og gjorde minst feil i sine arbeidsoppgaver der. Deltakerne selv synes at hvite rom var best å jobbe i. Om man skulle konkludere at menneskets foretrukne farge gir positiv effekt på arbeidsprestasjon, viser det seg i denne sammenhengen at det ikke er slik. Flere studier trengs derfor for å forstå denne sammenhengen bedre (Jalil, Yunus & Said, 2012, s. 59).

Studien til Kamaruzzaman og Zawawi (2010), som ble gjennomført i Malaysia, kom fram til at det er blå rom som har aktiviserende effekt og øker produktiviteten og konsentrasjonen i kontorlandskap. De kom fram til noe annet enn studiet over som var gjennomført i Sverige og USA. Dette kan tyde på at det kan ha noe å gjøre med kulturforskjeller og må undersøkes mer (Jalil, Yunus & Said, 2011, s. 59).

Forskningen til Maud Hårleman (2006) viste at når det gjelder opplevelser i rom med ulike farger, virker det å være en korrelasjon mellom at rommet i varme toner oppleves som noe positivt og

Figur 3. 9. Fargen blå oppleves som kald og fargen rød oppleves som varm og påvirker oss ulikt i rommet (Hård et al., 1995)

rommet i kalde toner oppleves som noe negativt. Det kom fram at varme farger i rom verdsettes mer enn kalde. Varme rom opplevdes som livlig og oppmuntrende og kalde rom som beroligende og triste.

Til og med at det er tydelig sammenheng at hjernen blir aktivert ulikt i ulike fargede miljøer, er det fortsatt uklart hva slags betydning dette har for praksis (Küller, 2006, s. 195). Selv om flere studier har vist at assosiasjon med farge-humør eksisterer - rommets fargesetting kan påvirke mennesket psykologisk, fysiologisk og berøre vår persepsjon, oppmerksomhet og adferd - ser det ut til at forskjellige farger vekker forskjellige stemninger for forskjellige mennesker (Küller, 2006, s. 195; Savavibool, Gatersleben & Moorapun, 2018, s. 156; Tofle et al., 2004, s. 16-17). Selv om visse farger er koblet til spesielle stemninger eller følelser, er dette ikke et bevis som antyder en klar en-til-en-sammenheng mellom gitt farge og gitt emosjon. Farger inneholder tydeligvis ingen iboende følelsesmessige triggere (Tofle et al., 2004, s. 60). Følelsesmessige responser på farger er forårsaket av kulturelt lærde assosiasjoner, og av fysiologisk og psykologisk sammensetning av mennesker.

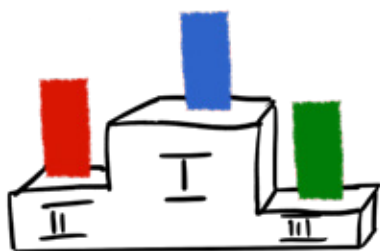
3. 3. Fargepreferanser

Fargepreferanse er et viktig aspekt av visuell opplevelse som påvirker et bredt spekter av menneskelig atferd: f.eks. det å kjøpe biler, velge klær, dekorere hjem, og designe nettsteder osv. (Palmer & Schloss, 2010, s. 8877).

Sivik (2007, s. 62) mener at fargepreferanser i stor grad er personlige, men at disse personlige oppfatningene kan ha store likhetstrekk.

3. 3.1. Fargepreferanser og favorittfarger – er de universelle eller kulturbestemte

Figur 3. 10. Blå er den mest likte fargen i verden. På andreplassen kommer fargen rød og på tredje plass er fargen grønn (Sivik, 2007).

Det er gjort mange studier om menneskets fargepreferanser i forhold til favorittfarger ved bruk av fargeprøver verden over (Sivik, 2007, s. 63). Mennesker generelt svarer ganske likt i forhold til hva slags farger de foretrekker og i hvilken rekkefølge. Resultatene viser at folk flest rangerer kulørte fargene fra mest likt til minst likt som følgende: blått, rødt, grønt, fiolett, oransje og gult. Samtidig velger barn under 12 år rødt som mest likt farge. Forklaring til dette kan være at barn i tidlig alder reagerer mer

impulsivt på farger enn seinere når de behersker seg mer og har mer emosjonell kontroll (Hård et al., 1995). Det at barn i ung alder foretrekker mer kulørsterke farger var bevist allerede i en undersøkelse gjort på 60-tallet (Sivik, referert i Hård et al., 1995, s. 40-41). Det viste seg at barnehagebarn synes at de fargerike gardinene på avdelingen var vakrest og hvite gardiner var styggest. Svarene var impulsive og raske. Det var det motsatte av hva de voksne på avdelingen foretrakk.

Sivik (2007, s. 63) konkluderer med at enkeltfargestudiene ikke skal generaliseres – denne forskningen sier bare hva slags farger folk favoriserer i forhold til fargeprøvene, men ikke i forhold til objekter. Studiene viser ikke at blått er mest foretrukket farge til eple eller at blått passer best til hus.

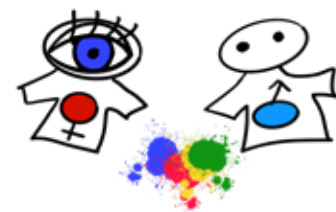
Lars Sivik (Hård et al., 1995, s. 54) har i sine studier med fargeprøver også sett nærmere på hvordan ulike kjønn ser på farger. Han ville finne ut om hypotesen om at kvinner er mer oppmerksomme på farger i sine omgivelser enn menn stemmer. Studiet viste tegn på at det er kvinner som er mest opptatt av farger i sine omgivelser. Svarene til kvinnene var mer varierte og hadde sterkere meninger om både når det gjaldt negative og positive assosiasjoner til farge. Menn viste mindre variasjon og mer likhet i sine svar. Det kan tyde på at kvinner er mer overdrevne i sine vurderinger eller at menn er mer ufølsomme, kjedelige og forsiktige når det gjelder farge. Menn opplevde i gjennomsnitt alle farger mer skrikende enn kvinner.

Det er gjort noen studier for å se om kvinner har ulike fargepreferanser enn menn – er det kulturbestemt eller er det noe universelt? Studiet til Bonnardel, Beniwal, Dubey, Pande og Bimler (2017) ble gjennomført blant ulike kulturer - i India og i Storbritannia viste at kvinner i motsetning til menn hadde preferanse til rosa; indiske kvinner foretrukket rosa med varme nyanser og britiske kvinner foretrukket rosa med kalde nyanser. Bonnardel og medarbeidere (2017) konkluderte at resultatene bekrefter, at det er kjønnsforskjell i fargepreferanse for menn og kvinner på tvers av kulturer. Det er en klar tverrkulturell likhet hos menn og en subtil, men betydelig kulturell forskjell hos kvinner, som krever videre undersøkelser.

Hjerneforskerne Hurlbert og Ling (2007; Khamsi, 2007) kom fram til lignende resultater i sin studie gjort med britiske og kinesiske deltakere. Begge kjønn likte blå best, men fargesammenlikningen viste at kvinner likte blåfarger med rosa-rød undertone – som lilla; menn foretrukket rene blåtoner. Hurlbert og Ling (2007) spekulerte i om det kan være evolusjonen som spiller inn at begge kjønn har naturlig preferanse til blått. Blå er fargen for klar himmel og godt vær; også indikerer blå til en

Figur 3. 11. Barn foretrekker mer kulørsterke farger og voksne liker mer kulørsvake farger (Sivik, referert i Hård et al., 1995, s. 40-41).

Figur 3. 12. Det viser seg at kvinner er mer oppmerksomme på farger i sine omgivelser enn menn (Hård et al., 1995).

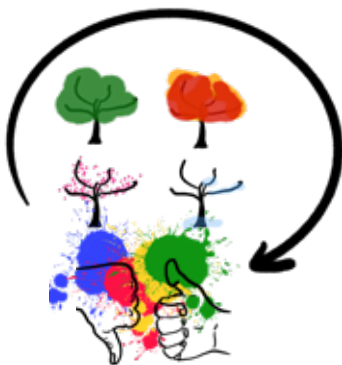
god og ren vannkilde. Det at kvinnene har større preferanse for rød-rosa toner kan være kulturelt betinget, men kan også ha sin opprinnelse i evolusjonen: utviklingen av trikromatiske syn og vår felles fortid som jegere og sankere (Hurlbert & Ling, 2007; Khamsi, 2007). Noen biologer mener at trikromatiske synet gjorde det lettere å oppdage rødlige frukt fra grønn bakgrunn. I jeger-sanker samfunn var kvinner, som gjorde store delen av fruktinnsamlingen og bærplukkingen. Kvinner var mer opptatt av fargene som indikerte at frukt og bær var modne (rødlig) og klar til plukking.

Figur 3. 13. Det finnes ikke noen universelle fargepreferanser - alle våre fargepreferanser er kulturbestemte (Taylor et al., 2013).

Studien til Taylor, Clifford og Franklin (2013; Kvittingen, 2014) påstår at det ikke finnes noen universelt bestemte fargepreferanser og at alle våre fargepreferanser er kulturbestemte. Den tidligere forskningen har bare studert kulturer som kan knyttes til industrihistorie og forbrukermentalitet. Studiet sammenlignet fargepreferansene mellom den industrialiserte verden og mellom den ikke-industrialiserte verden - mellom britiske voksne og voksne til Himba-folket i Namibia. Briter favoriserte blått. Himba-folket likte sterke varianter av rødt, oransje, gult og grønt. De mislikte derimot alle utgaver av blått. Når det gjaldt kjønn så var det tydelige forskjeller blant menn og kvinner blant britiske deltakere, men ingen kjønnsforskjeller blant Himba-folket. Konklusjonen var at det finnes få likhetstrekk mellom Himba-folket og britiske deltakere og studiet viser ikke til noen "universelle" (biologiske) trekk eller kjønnsforskjeller og kan være utgangspunktet til en bredere debatt om i hvilken grad vår persepsjon og opplevelse av farge er kulturelt relativt eller universelt begrenset.

3.3.2. Fargepreferanser og årstid

Figur 3. 14. Menneskets fargepreferanser endrer med årstidene (Schloss et al., 2017)

Kan årstidene ha betydning for våre fargepreferanser? Forskningen viser at menneskets fargepreferanser endrer seg med årstidene. En studie (Schloss, Nelson, Parker, Heck & Palmer, 2017) gjort i den nordlige delen av USA, hvor det er tydelig variasjoner i årstidene – vår, sommer, høst og vinter. Det viste blant deltakerne at høstassosierte mørke varme farger (for eksempel mørkerøde, mørkoransje, mørkgule og mørk chartreuse (limegrønn) er mer foretrukket om høsten enn andre årstider. Resultatene indikerte at fargepreferanser endres etter årstid, ettersom fargede objekter i omgivelsene blir mer eller mindre aktiverende.

3.3.3. Fargepreferanser og kontekstens betydning

Er det våre personlige favorittfarger som bestemmer hva slags farger vi ønsker å se på hus? Janssens og Küller (1997) undersøkte om det er våre favorittfarger som bestemmer hva slags farger vi ønsker å se på hus. Det viste seg at preferansefargen til husfasader ikke er knyttet til våre subjektive favorittfarger, men er avhengig av sammenhengen i forhold til helheten og den historiske konteksten husene er i. Fargepreferanser i forhold til hus har mer å gjøre med hvor godt farger passer inn i omgivelsene, enn hvor vakre de er (Janssens, 2001, s. 20).

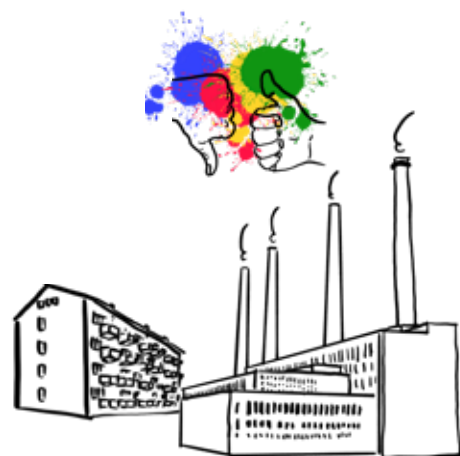
For eksempel, i gamle miljøer med små boliger, ble historisk sammenheng veldig viktig. Janssens (2001, s. 20) mener at bedømmingen av slike steder henger sammen med våre tidligere erfaringer og forventninger. I moderne industrielle omgivelser var det viktigst med visuell aktivisering. Det kan henge sammen med at vi kanskje ikke har utviklet noen spesifikke forventninger ennå og er mer villig til å stole på våre grunnleggende perseptuelle evner. Dette betyr at både kultur og biologi spiller inn i evalueringen av det bygde miljøet. Janssens (2001) mener at man skal unngå løsninger i praksis som er altfor ubetydelige eller altfor øyenfallende og velge en mellomvei som passer til folk flest.

Figur 3. 15. Det er konteksten husene er i og ikke favorittfargene som bestemmer hva slags farger vi ønsker å se på hus (Janssens, 2001).

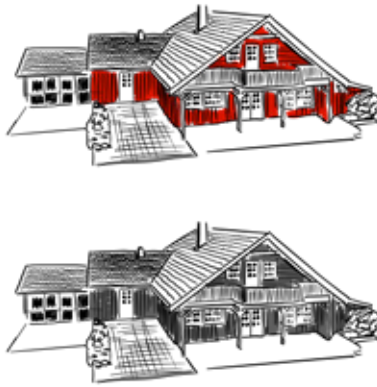
3.3.4. Fargepreferanser og funksjonens betydning

Kan funksjonen til bygget være avgjørende for fargevalget på hus? Kaya og Crosby (2006; Van der Voordt, Bakker & De Boon, 2017) fant ut at ulike bygg vekker ulike assosiasjoner til farge. Deltakerne måtte beskrive hvilken type bygg de tenkte på i forhold til ni ulike farger. 71% av deltakerne koblet fabrikkbygninger til grått, 42% lenket restauranter til rødt og 31% knyttet restauranter til grønt; 57% koblet offisielle bygninger også til grått. Angående bolig valgte 20% rødt og 22% valgte blått. Resultat indikerer at fargeassosiasjoner ser ut til å være basert på individuelle og emosjonelle aspekter der tidligere kunnskap og erfaring med en bestemt bygningstype spiller en viktig rolle (Kaya & Crosby, 2006).

Figur 3. 16. Det er funksjonen på husene som har betydning for fargevalget på hus (Kaya & Crosby, 2001).

3.3.5. Grå-hvite preferanser knyttet til trend, kommersielle krefter og fagpraksis

Figur 3. 17. Megleren endret fargen på huset digitalt fra rødt til grått og fikk mye respons fra huskjøperne (Iversen, 2018b).

Har fargen noe å si når vi velger å kjøpe bolig? Eiendomsmegleren fra DNB Eiendom Lillesand Eivind Bjorå valgte å photoshoppe en rød enebolig som hadde stått lenge på markedet til grått (Iversen, 2018b). Han la den ut på nettsiden for salg og huset fikk plutselig mye interesse. Denne fremgangsmåten skapte overskrifter i media, og forvirring og skuffelse blant boligkjøperne som oppdaget at boligen var egentlig rød. Han forklarte at røde hus er vanskelig å selge og at det er lønnsomt å få boligene malt om, da kommer det flere til visning og boligen oppnår høyere pris. Han nevnte at det sannsynligvis lønner seg å male om hus i typiske sytti-, åtti- og nittitallsfarger før et boligsalg. Boligkjøpere flest vil foretrekke mer populære farger - som grått og hvitt.

Ifølge Kine Angelo (Marschhäuser, 2014) har den grå trenden byttet ut tradisjonen. Før var fargebruken videreført gjennom tradisjoner og kunnskap, men nå følger vi ukritisk trendene. Angelo mener at den forgråningen ikke lenger er en trend, men har blitt til en standard norm (Angelo & Brooker, 2017, s. 98; Thurmann-Moe, 2017 s. 52).

Angelo og Brooker (2017, s. 106-107) undersøkte hva som har forårsaket at Norge har blitt så grått ved å se på medieoppslag om den polariserte debatten mot og for farge. De kom fram til at det er både utviklere, arkitekter, malingsprodusenter og profilerte tidlige tilhengere av den hvit-svart-grå trenden som har forårsaket denne akromatiske prosessen i vårt utemiljø. Denne praksisen har blitt en 'ingen risiko' standard. Til tross for kunnskap, klarer kritikere ikke å komme med gode motargumenter på grunn av relasjonell kompleksitet. Både kostnad og trend virker å være sterke motivatorer for hva folk velger og har preferanser for når det gjelder husfarger. Kritikerne som snakker for farge i media ser ut til å forårsake motstand og folk føler at kritikerne prøver å ta over kontrollen og styre over fargevalgene de gjør. Ifølge Angelo og Brooker (2017, s. 106-107; Marschhäuser, 2017) når det gjelder den eksisterende trenden og nybygg, så bygges det mye i bygningsmaterialer som ikke er spesielt egnet til å endre farge på eller male om: stein, mur, fasadeplater, glass osv. Når disse nå blir bygget i gråtoner og sorte toner, så må vi leve med det lenge. På grunn av dette bør et mye større etisk ansvar legges på utviklerne, produsentene og regulerende myndigheter for å oppnå de estetiske egenskapene som er nødvendige for at arkitekturen skal kunne leve opp til sin primære oppgave å generere en bærekraftig urban fremtid der bygninger og offentlige rom er i en harmonisk dialog med hverandre. Tiltakene som kan iverksettes, strekker seg fra produksjon av regionale fargeprogrammer og veiledning, noe som øker politisk og administrativ bevissthet om nødvendigheten av en mer observant og kontekstualisert estetisk kvalitetskontroll. Samtidig øke bevisstheten og debatten, og utfordre holdningene og prosessene i arkitektonisk utdanning.

3.3.6. Preferanse for hvite miljøer

Det viser seg at mennesker har preferanse for hvite miljøer. Studien til Van der Voordt, Bakker, & De Boon (2017), som ble gjennomført i Nederland, skulle finne ut om folk hadde ulike preferanser knyttet til ulike typer innendørs miljøer – kontor, møterom, stue og soverom. Blant deltakerne kom det fram at fargen hvit var mest gjennomgående og ønsket farge for de fleste interiører (opptil 30 - 40%) og "ingen preferanse" kom på andre plass (10-22%). Van der Voordt et al. (2017) konkluderte med at preferansen for hvitt og "ingen preferanser" ikke betyr at fargen er irrelevant. Farge har stor innvirkning på atmosfæren til et sted, men er veldig avhengig av personlige preferanser. Det er mulig at mennesker er opptatt av opplevelse av lyshet, og av denne grunn foretrekker fargen med den høyeste refleksjonen, nemlig hvitt. En annen årsak kan være at folk ofte opplever sitt fysiske miljø på et ubevisst nivå og er mindre bevisste på påvirkningene av farger. Det kan også være at folk ikke egentlig er interessert i fargen i det fysiske miljøet, eller at de er redde for å bruke farge, fordi de er redde for å ta gale avgjørelser. Det kan også knyttes til at i dagens miljøer er vi ofte konfrontert med fargen hvit, og derfor foretrekker den fargen, siden vi har lært oss til å velge den eller er vant til den.

Figur 3. 18. I studien viste at hvitt er den mest ønskede fargen for de fleste interiører (Van der Voordt et al., 2017).

3.3.7. Farge og preferanse for natur

Hver dag viser naturen glitrende og sensasjonelle, men harmoniske fargekombinasjoner (Van der Voordt et al., 2017). Det er allment anerkjent at naturen påvirker menneskets helse positivt sett (Kaplan, 1995; Van den Berg, Hartig & Staats, 2007; Ulrich & Zimring, 2004). Mennesker oppfatter naturmiljøer ikke bare som mer helsebringende (restituerende) enn bymiljøer, de har også en tendens til å oppfatte naturmiljøer som vakrere (Van den Berg et al., 2007, s. 84). Preferanse for

Figur 3. 19. Mennesker har høy preferanse for naturmiljøer opplever dem som vakre og helsebringende (Van den Berg et al., 2007).

natur kommer også fram i studiene som viser til menneskets behov å kompensere for natur på steder hvor den er manglende. I studiene viste det seg at kontorarbeidere som manglet utsikt til naturen utendørs på arbeidsplassen, kompenserte de det med å bringe planter og bilder av naturen innendørs (Bringslimark, Hartig & Patil, 2011).

Naturens formspråk og den positive effekten den tilbringer, sies å være grunnlaget til våre estetiske preferanser (Cold, 2010, s. 48). Ifølge Prospect-Refuge teori er den estetiske opplevelsen og gleden som en person får fra å observere og utforske et naturmiljø, avhengig av en spesiell kombinasjon av åpenhet og innkapsling (Dosen & Ostwald, 2013, s. 20). Teorien foreslår, at en balansert ordning av utsikter og tilflukt i et miljø vil oppnå dette. Det er ikke natur alene som er nok for å skape verdi i et landskap, men det handler om innholdet (Strumse, 2012). Kaplan og Kaplan (1989; Strumse, 2012) kom fram til en kognitiv preferansemodell, som setter lys på hva et landskap bør inneholde for å kunne oppnå høy preferanserangering. Landskapet må være preget av forhold, som

- *letter bearbeiding av romlig informasjon*
- *gjør denne informasjonen interessant og meningsfull*

Hvis et landskap mangler sammenheng, er det vanskelig å lese. Hvis det mangler kompleksitet, blir det uinteressant. Landskap hvor de menneskelige påvirkninger dominerer naturelementene får ofte lavere preferanse, enn når det er harmoni mellom bygninger og natur (Kaplan og Kaplan, 1989; Strumse, 2012).

Hvordan farge fremstår i naturen kan påvirke hvordan individer oppfatter farge og deres fargepreferanser også i andre miljøer (Van der Voordt et al., 2017). Å finne inspirasjon i naturen som en balansert veileder kan være nyttig for å skape mer behagelige og harmoniske fargerike miljøer.

Fargedesigner Grete Smedal (2001) mener at naturens fargeskala har en innebygd logikk og at grunnlaget for våre estetiske vurderinger er basert på denne logikken - alle kombinasjoner av farge vi finner i naturen oppleves som riktige og harmoniske. Men når man bruker farger på menneskeskapt gjenstander må det anvendes andre regler enn naturens. Naturens palett kan ikke overføres direkte fra naturen, men må velges ut ifra andre premisser. For at natur og bygninger skal snakke sammen må de skape en dialog mellom seg . I en vellykket prosess vil byggene berike og aksentuere både med naturen og de menneskeskapt elementene. For en designer vil det handle om valget om i hvilken grad man skal underordne seg og etterligne naturen. Valget mellom kamuflasje eller kontrast vil være avgjørende for virkemidlene man vil bruke.

3.3.8. Preferanse for harmoni i form av fargekontraster

Det er vanskelig å vite hva ordet *harmoni* betyr i praksis - handler det om fargelikhhet eller om fargekontraster? Gundersen, Kjernsmo og Reinhardsen (2006, s. 70) i fagboken "*En enkel fargelære*" mener at for å svare på spørsmålet - *hvor langt vi skal gå med hensyn til omgivelsenes og naboskapets farger?* - bør vi tilnærme eksisterende omgivelser. "*I fargenes verden er det to ytterpunkter: på den ene siden har vi likheter som gir balanse og ro, på den andre siden kontrastene som splitter og skaper uro.*"

Figur 3. 20. Studien til O'Connor (2006) viste at det er fargekontraster og ikke fargelikhhet mellom bygg og omgivelser, som skaper positive opplevelser hos mennesker.

Gundersen et al. mener at det første alternativet er det beste alternativet. I landlige omgivelser bør naturens egne farger være bestemmende for fargevalget. I tett bebyggelse bør fargen på arkitekturen, byggene rundt og andre omgivelser bestemme fargevalget. Dette utsagnet kan lett tolkes som fargelikhhet mellom byggene og omgivelsene. Samtidig kommer det fram i boken at harmoniske fargesammensetninger handler om å skape helhet uten at den enkelte fargen mister sin særpreg - "*...det må være en viss spenning og kontrast mellom fargene for at helhetsuttrykke ikke oppleves som kjedelig*" Gundersen, 2006, s. 49).

O'Connor (2006) mener at harmonien, som skapes gjennom å tilpasse bygningens farger til sine omgivelser (til konteksten de er i) og som brukes som hovedargumentet til fargeløsninger i byggepraksis (i offentlige veiledere) burde handle om *kontrast*. Studien hennes viste at menneskets positive opplevelse knyttet til fasadefarger følger retningen - fra mest likt - *kontrast* - til minst likt - *harmoni* - og er avhengig av personlige preferanser. Litteraturen knyttet til fargeteori legger ulike betydninger til '*harmonisk*' og '*kontrasterende*' (O'Connor, 2011). Noen teoretikere antyder at harmoniske farger gjenspeiler fargelikhhet, mens andre teoretikere antyder at kontrastfarger er komplementære og grunnleggende for fargeharmonier. O'Connor (2006) mener at tolkningen av *harmoni* – den estetiske responsen - i praksis handler om *fargelikhhet*, men burde egentlig handle om *fargekontraster*.

Vi er visuelle skapninger og halvparten av den sanselige informasjonen fra den ytre verden er visuell (Kandel, 2012, kap. 15, avsn. 1). Farger sammen med variasjon i lysstyrke skaper kontraster mellom komponentene i vårt synsbilde som er viktige for å oppdage romlige detaljer. Kontrast oppstår når man kan tydelig skille farger fra hverandre (Amundsen, 2005, s. 34). Det kreves to eller flere farger for at en farge kan kalles en kontrastfarge (Sivik, 2007, s. 61). Johannes Itten (1888-1967) kom fram til sju ulike fargekontraster i sin kontrast- og harmonilære. Disse klassiske fargekontrastene brukes mye i fargelære og er: *egenkontrast*, *lys-mørk kontrast*, *kald-varm kontrast*, *kvalitetskontrast*, *mengdekontrast*, *komplementærkontrast* og *simultankontrast* (Amundsen, 2005; Angelo & Holtsmark, 2019). Farges tre attributter er kulør, metthet og valør (Mahnke, 1996). Disse er avgjørende for hvor svake, sterke eller harmoniserende fargekontrastene

er. Den maksimale kontrasten oppnås ved å forsterke forskjellige fargevirkninger til det ytterste, som for eksempel svart mot hvitt, kaldt mot varmt eller ved bruk av rene komplementærfarger mot hverandre (Amundsen, 2005, s. 34; Gundersen et al., 2006). De klassiske fargekontrastene er utgangspunktet for å forstå fenomenet farge og hvordan fargene påvirker hverandre. Anter (2008, s. 9) mener at disse ikke er direkte anvendbare i det tredimensjonale rommet og at de derfor er åpne for nye tolkninger. Kontrasteffekten som er synlig på den todimensjonale flaten kan forsvinne i det tredimensjonale rommet eller at den kan oppleves som ikke like vakker som på den todimensjonale flaten. Farge, lys og rom er veldig sterkt knyttet til hverandre, samarbeider med hverandre og er derfor vanskelig å skille fra hverandre som separate enheter. Den samlede studien om lys, rom og farge kan lede oss til en dypere forståelse om den sansemessige opplevelsen av verden – det tredimensjonale arkitektoniske inne- og uterommet.

Figur 3. 22. Den maksimale kontrasten (fra toppen ned): kaldt mot varmt, kontrasten mellom rene komplementærfarger og svart mot hvitt.

Figur 3. 21. Farge, lys og rom er veldig sterkt knyttet til hverandre, samarbeider med hverandre og er derfor vanskelig å skille fra hverandre som separate enheter (Anter, 2008). Derfor er kontrasteffekten annerledes på den todimensjonale flaten enn i det tredimensjonale rommet.

4. HUSFARGER

Hva kan husfarger bidra til omgivelsene og hvordan bruker vi farger på hus? Farge kan hjelpe oss å orientere i våre omgivelser og kan utrykke stedets identitet. Når vi beskriver veien til et sted, så bruker vi ofte å henvise til et bygg med en viss farge: for eksempel sving til høyre ved det røde huset (Anter & Svedmyr, 2003). Husets farge kan også beskrive husets historie, funksjon, material og status. Husfarge kan være knyttet til et standardisert varemerke – som eksempel

Figur 4. 1. Hus med fargerik karakter og et bomiljø med identitet, bygget på begynnelsen av 1800-tallet. Damstredet, Oslo.

blå farge på Ikea's varehus. Samspillet mellom farge og form kan beskrive når huset var bygget og fortelle om husets opprinnelig og nåværende bruk. Farge kan innvirke på byggverkets visuelle letthet eller tyngde og bidra til å variere eller binde sammen bebyggelsen (de Vibe, 1997). Med farge kan enkeltelementer og detaljer i fasaden fremheves eller nedtones og farge er en viktig del av husets arkitektur (Byggeskikksenteret & Fylkeskonservatoren i Vest-Agder, 2013). Samhandling mellom mange hus skaper en forståelse og historiefortelling om byens framvekst (Anter & Svedmyr, 2003). Variasjonen som skapes med hus fra ulike tidsepoker i ulike deler av byen gir hver del sitt spesifikk karakter og identitet.

Tradisjonelt i Norge har farger vært brukt til å understreke og fremheve en bygningens form og detaljer og beskytte mot klima (Byggeskikksenteret & Fylkeskonservatoren i Vest-Agder, 2013; Iversen, 2018a). Det å male et hus har vært kostbart og man har spart maling til de viktigste bygningene på eiendommen. Tidligere var det store prisvariasjoner mellom fargepigmenter, som satt sine spor på fargebruken. Farge ble brukt som et middel for å vise fram sin status både sosialt og økonomisk. De dyreste fargene var prøyserblått og blyhvitt. Velstående huseiere brukte motefarger, som var basert på blyhvitt: pastellfarger som etterliknet sandstein, kalkstein og marmor. Jordfargene, som engelskrødt, oker, umbra og siena var billigere og ofte brukt av folk med begrensende midler eller for uthus.

Fargetradisjonen før 1900-tallet var fasadefargene hovedsakelig i lyse og mørke okertoner, lyse og mørke rødtoner, brunt, hvitt og mørkere grønt, med kontrasterende bygningsdetaljer (Thurmann-Moe, 2017, s. 38).

Figur 4. 2. Sørlandshus i hvitt og et bomiljø med identitet, bygget på 1700 og 1800-tallet. Posebyen, Kristiansand.

På begynnelsen av 1900-tallet kom det et brudd i farge tradisjonen som viste seg i form av forenkling i tolkningen av forholdet mellom fargene på fasadekledning og bygningsartikulering (Thurmann-Moe, 2017, s. 38). Hvite hus med fargede detaljer ble ofte malt hvite og på denne tiden fikk Sørlandsbyene og uthavnene den hvite bekleddingen som kjennetegner dem i dag.

Med modernismen som nådde Norden og Norge på 1930-tallet og fikk fart i form av gjenreisningsarkitektur på 1950-tallet, ble det bygget funksjonelle

og rimelige boliger til folk flest (Thurmann-Moe, 2017, s. 38-39). På samme tid kom det syntetiske farger på markedet, som skapte større variasjon av mer fargesterke kulørtoner. Det ble brukt farger som var rimelige og tilgjengelig og man fikk innslag av farger på byggene, som ikke var tradisjonelle. Fremtreden av syntetiske farger forårsaket masseproduksjonen av ferdigblandet maling på markedet. Ifølge Angelo (Thurmann-Moe, 2017, s. 39) har kommersialiseringen av fargeproduksjon forårsaket at fokuset på husfargen som estetisk element har flyttet mot det økonomiske aspektet. I dag handler det mest om at fargen skal falme minst mulig, vare lengst mulig og ha lavest kostnad.

Det var også under modernismen at den skandinaviske stilen vokste fram. Den kombinerte modernismens idealer med skandinaviske arven og ble til en anerkjent stil verden over på 1950-tallet (Sommar, 2003). Den viste seg fram både i møbel-, interiørdesign og arkitektur. Den skandinaviske stilens kjennetegn var enkelheten, rene linjer, praktisk anvendbarhet, godt håndverk og demokratiske idealer. Materialer som var brukt, var hovedsakelig naturmaterialer: tre, granitt, leire, lær og metall. Fargene som ble brukt var lyse og bleke og gjenspeilet det nordiske klimaet. På midten av 1990-tallet vokste det fram en ny generasjon av arkitekter og siden dette har den våknet til nytt liv. Angelo og Brooker (2017, s. 100) mener at dagens arkitektur er preget av arkitekter, som stort sett er innelåst i et vedvarende dogme med opprinnelse i en elitistisk og selektiv mytologi om naturen til modernistisk skandinavisk design og vil at byggene skal være anonyme baktepper og ikke konkurrere med naturen.

På nettsiden til *Direktoratet for byggkvalitet* (2016a) skrives det at mange bygningsmiljøer har vokst frem uten spesiell styring av fargebruken og nå har vi kommet til et punkt, hvor dette forårsaker at stedenes fargeidentitet svekkes. Dette fungerte godt med begrenset fargevalg, men siden valgmulighetene har økt og personlige preferanser blir mer tydelige, er de med på å skape en fragmentert helhet. Det er mye prøving og feiling på grunn av liten kunnskap og mange velger hvitt og grått for å slippe å ta standpunkt.

Ifølge *Direktoratet for byggkvalitet* (2016b) burde kommuner, som ønsker å skape en fargestrategi, utarbeide dette gjennom tre faser: forprosjekt, prosjekt og gjennomføring. Flere kommuner har på forskjellige måter arbeidet med identitetskapende fargeprosjekter i arkitektur og omgivelser (*Direktoratet for Byggkvalitet*, 2016c). Dette er gjort i form av fargeveiledere, fargeplaner, som del av arealplaner, bevaring; store helhetlige fysiske grep, pilotprosjekter osv. Alle disse virker i stor grad å være knyttet til byenes historiske fargepalett, som er utgangspunktet for videre fargebruk i områdene. Ifølge *Direktoratet for byggkvalitet* (2016c) er fremgangsmåten ulik for et kulturmiljø der hele bebyggelsen er mer restriktiv enn for historisk mindre homogene områder, men forundersøkelser og registreringer er beslektet og samtidig forskjellige når det gjelder krav til fargeautensitet. Det er viktig at en fargeplan bygger på og utvikler en stedlig palett for ikke å virke fremmed og ustemt med naturomgivelsene eller den koloritten som har vokst frem over tid.

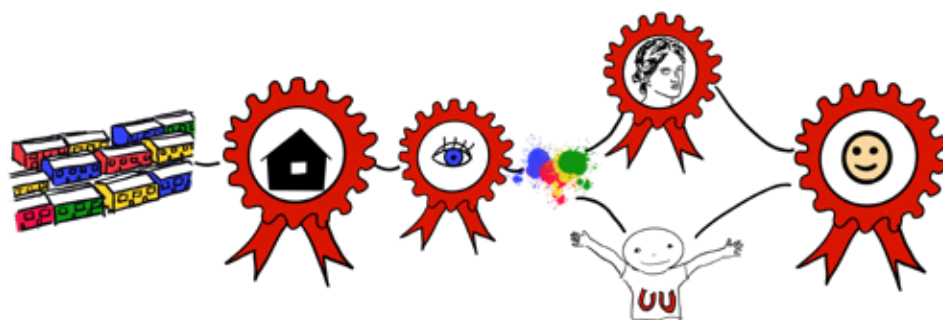
Figur 4. 3. Hus med fargerik karakter og et bomiljø med identitet, bygget på slutten av 1800-tallet. Grünerløkka, Oslo.

5. PLANLEGGING MED FARGE FOR Å SKAPE

LIVSKVALITET I BOMILJØER

Denne delen ser nærmere på de faglige begrepene som viser til fargebruken direkte eller indirekte og som er utgangspunktet i planleggingen og i praksis. Dette handler om begrepene *bomiljø*, *kvalitet*, *arkitektonisk kvalitet*, *estetisk kvalitet*, *visuell kvalitet*, *livskvalitet* og *universell utforming*. Dette skal prøve å illustrere følgende: fysisk utforming av et bomiljø er avhengig av god arkitektonisk kvalitet. Arkitektonisk kvalitet inneholder visuelle kvaliteter som farge er en del av. Disse visuelle kvalitetene innenfor arkitektur har en estetisk og funksjonell (inkludert universell utforming) oppgave, som skal bidra til menneskets livskvalitet – velvære og psykisk helse. Hver av disse blir presentert hver for seg.

Figur 5. 1. Fysisk utforming av et bomiljø er avhengig av god arkitektonisk kvalitet. Arkitektonisk kvalitet inneholder visuelle kvaliteter som farge er en del av. Disse visuelle kvalitetene innenfor arkitektur har en estetisk og funksjonell (inkludert universell utforming) oppgave, som skal bidra til menneskets livskvalitet.

5. 1. Bomiljø

BOMILJØ er et etablert begrep innen politikk og planlegging, selv om dets betydning over tid har skiftet (Turner, 2012). Det refererer vanligvis til det fysiske miljøet som mennesker bor og jobber i, men også til de sosiale og kulturelle forholdene i disse omgivelsene. Konseptet dekker på den ene siden samspillet mellom mennesker og på den andre siden samspillet mellom mennesker og deres fysiske omgivelser. Bolig og dets omgivelser er en viktig fysisk ressurs i samfunnet og grunnleggende for å dekke basale menneskelige behov. Boliger og bomiljø setter også rammen for livene våre og livskvaliteten. Dette gjelder både den fysiske strukturen og kvaliteten (i form av estetisk og funksjonell kvalitet), så vel som sammensetningen av det sosiale miljøet. I formålsparagrafen og i fellesbestemmelsene til den nye plan- og bygningsloven § 3-1 (2008) skal gode bomiljøer og gode oppvekst- og levekår i alle deler av landet prioriteres i planleggingen og med dette menes det at den estetiske og funksjonelle utformingen av omgivelsene skal vektlegges (Klima- og miljødepartementet, 2018).

5. 2. Kvalitetsbegrepene

Det finnes ikke bare en måte å beskrive eller definere disse kvalitetsbegrepene - *arkitektonisk kvalitet, estetisk kvalitet, visuell kvalitet, funksjonell kvalitet og livskvalitet* - på. Det er fortsatt mye uenighet knyttet til disse begrepene, så tolkning av kvalitetsbegrepene varierer en del. Alle disse begrepene er delvis knyttet til det menneskelige elementet (personlig persepsjon, opplevelse og tolkning) og er derfor vanskelig å måle. For å forstå begrepene *arkitektonisk kvalitet, estetisk kvalitet, visuell kvalitet og livskvalitet*, er det først viktig å forstå hva vi legger i ordet *kvalitet*.

KVALITET er tings måte å være på, tingens beskaffenhet (Gundersen & Halbo, 2018). Når ordet kvalitet brukes om sanseintrykk, betyr det spesifikk karakter. Ved en gjenstand eller tjeneste handler det om kvalitet har evnen til å tilfredsstillte brukerens krav og forventninger.

Dagligdags brukes ordet kvalitet for å beskrive verdifulle egenskaper og god beskaffenhet ved noe (Gundersen & Halbo, 2018). Ordene god kvalitet og kvalitet betyr ofte det samme og skaper forvirring. Både i offentlige dokumenter og dagligdagsbruk beskriver vi ordet kvalitet som noe som har gode/verdifulle egenskaper i seg og samtidig anvender vi begrepet god kvalitet for samme formål.

Norsk Standard (NS-EN-ISO 9000, referert i Moe, 2016, s. 2; Norske arkitekters landsforbund [NAL] & Arkitektbedriftene i Norge Oslo, 2017, s. 7) definerer kvalitet i hvilken grad en samling av iboende egenskaper ved et objekt oppfyller krav (behov eller forventning som er angitt), vanligvis underforstått eller obligatorisk.

"Kvalitet er uttrykk for et nivå på ytelser, utførelse eller arbeidsmåter, som kjennetegnes ved en fremragende kombinasjon av egenskaper." (NAL & Arkitektbedriftene i Norge Oslo, 2017, s. 8). I arkitekturen handler kvalitet både teknisk, funksjonell og estetisk verdi – både om de målbare og ikke målbare kvaliteter/verdier.

ARKITEKTONISK KVALITET betyr at et anlegg må tilfredsstillte menneskets praktiske og følelsesmessige behov sett i lys av tilgjengelige ressurser og rådende tekniske forhold (de Vibe, 1997 s. 9). De følelsesmessige behov er mer ubevisste enn de praktiske behov og er knyttet til brukernes opplevelser. De praktiske behov er knyttet til bruk av omgivelsene. Den følelsesmessige handler hovedsakelig om de visuelle og estetiske kvalitetene i det bygde miljøet. I *"Veileder for byform og arkitektur"* til Trondheim kommune (2013) står det at *"... arkitektonisk kvalitet oppstår når form, funksjon og bygningsteknologi forenes i en helhetlig, kunstnerisk idé og er i bevisst samspill med*

omgivelsene.” Arkitektonisk kvalitet knytter seg til både historie, naturgrunnlag og menneskers bruk og opplevelse av omgivelser, men benyttes gjerne ved drøfting av byggverk (Øyen, 2007, s.9).

Det er *Plan- og bygningsloven* (2008) som legger føringer for arkitektonisk kvalitet og bruker i denne sammenhengen begreper: ”estetisk utforming av omgivelsene, visuelle kvaliteter og arkitektonisk utforming og byggeskikk:

1) *Formuleringen estetisk utforming av omgivelsene henspiller både på god utforming av bygde omgivelser, gode bomiljøer og ivaretagelse av kvaliteter i landskapet.*

2) *Med gode visuelle kvaliteter menes at bygningen gjennom sin form gir uttrykk for sin funksjon, og at andre visuelle kvaliteter skal være ivaretatt i prosjektering og utførelse, som samspill mellom volum og høyde, fasadeuttrykk med videre.*

3) *Begrepet god arkitektonisk utforming anvendes som et samlebegrep for integrering av visuelle kvaliteter, brukbarhet, funksjonalitet og universell utforming i utformingen av det enkelte tiltak.*

4) *God byggeskikk benyttes om arkitektur forstått som gode bygde omgivelser. Byggeskikk brukes for eksempel i forbindelse med Husbankens arbeid for å fremme god arkitektur. Begrepet benyttes også i Statens byggeskikkpris, en hederspris som Kommunal og regionaldepartementet årlig deler ut til byggverk og bygde omgivelser som gjennom utførelse, materialbruk, utforming og samspill med sted og miljø kan bidra til å heve, fornye og utvikle den allmenne byggeskikken. Prosjektene skal ha god arkitektonisk utforming og oppfylle sentrale krav til miljø, tilpasning og universell utforming.” (Kultur- og kirke departementet, 2009, s. 12).*

Det finnes ikke en klar linje mellom arkitektonisk kvalitet og byggeskikk. I artikkelen fra *Kommunal- og moderniseringsdepartementet* (2018) står det at: ... *god byggeskikk omfatter alle nivå fra landskap og bebyggelsesstruktur, til utformingen av det enkelte byggverks volum, fasader, tak, materialer og farger.*

VISUELL KVALITET er en del av arkitektonisk kvalitet og ifølge plan og bygningsloven (2008, § 29-2) må ethvert tiltak prosjekteres og utføres slik at det etter kommunens skjønn:

- *Tiltaket skal ha gode visuelle kvaliteter i seg selv*
- *Tiltaket skal ha gode visuelle kvaliteter i forhold til sin funksjon*
- *Tiltaket skal ha gode visuelle kvaliteter i forhold til dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.*

Gode visuelle kvaliteter betyr at bygningen gjennom sin form gir uttrykk for sin funksjon, og at andre visuelle kvaliteter skal være ivaretatt i prosjektering og utførelse, som samspill mellom volum og høyde, fasadeuttrykk med videre (Kultur- og kirke departementet, 2009, s. 12). Det er

ikke alltid så tydelig, men i noen offentlige dokumenter kommer det fram at farge er en viktig del av disse visuelle kvalitetene. de Vibe (1997) i *"Estetikk i plan og byggesaker"* mener at farger innvirker på byggverkets visuelle letthet eller tyngde og bruk av farger kan bidra til å variere eller binde sammen bebyggelsen. I utkast til *"Arkitekturpolitikk for Oslo"* (Oslo kommune, 2019, s. 36) står det at *"Sammensetningen av og forholdet mellom volumer, bygningsdeler, materialer og farger er i alle tilfeller viktig for de visuelle kvalitetene."*

ESTETISK KVALITET er noe ved våre omgivelser/ting som ubevisst klarer å snakke til våre sanser og gjennom sanseintrykk gir oss opplevelse at noe er pent, vakkert, verdifullt ønskelig osv. (de Vibe, 1997, s. 8). Estetikk er læren om det skjønne både i kunst og natur (Kolstad, 2012, s. 61). Ordet estetikk stammer fra gresk og betyr *"gjennom sansene"*.

Estetiske kvaliteter påvirkes av samfunnets historiske utvikling, naturgrunnet og hvordan menneskers bruker sine omgivelser (de Vibe, 1997, s. 9). Opplevelsen av estetisk kvalitet er knyttet til våre personlige preferanser, bakgrunn og erfaringer. Derfor omhandler estetisk kvalitet ikke målbare verdier og har kvalitative egenskaper og er vanskelig å måle. Når begrepet "estetikk" benyttes i plan- og bygningsloven er dette særlig knyttet til de visuelle kvalitetene i byggverk og fysiske omgivelser (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 1997). Prinsippet om estetisk utforming av omgivelsene skal ifølge plan- og bygningslovens (2008, § 1-1) formål ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak (Direktoratet for byggkvalitet, 2019).

Gode estetiske kvaliteter i omgivelsene gir viktige premisser for enkeltmenneskets oppvekstvilkår og livskvalitet (Kolstad, 2012, s. 61). Den kan gi oss mental styrke energi og livsglede. Estetiske kvaliteter handler blant annet om persepsjon av miljøets karakter, og er avgjørende for at omgivelsene kan oppfattes som tiltrekkende, trivelige og et godt sted å være (Bakken, Vagstein & Westbø, 2014, s. 13). Estetiske kvaliteter er derfor betinget av både de gitte omgivelsene og menneskets bruk av dem.

Ifølge Birgit Cold (Cold, referert i Cold 2010, s. 20) har det skjønne - *det estetiske* - visse universelle karaktertrekk. Den handler om balanse mellom helhet, harmoni og variasjon. Skjønnheten skapes og oppleves som resultat av kulturelle idealer og normer, som igjen påvirker personens individuelle erfaringer og smak.

I nevropsykologisk perspektiv er estetisk tilfredsstillelse antakelig et resultat av en dialektikk mellom *kompleksitet/kaos* og *orden* (Smith og Porteous, referert i Strumse, 2012, s. 287). Dette baserer seg på at individuelt velvære handler om balanse mellom stimulering av tre hjerneområder – den urgamle irrasjonelle følelseshjernen (som har behov for å repetere mønstre og det eksotiske, det fargerike, det gigantiske), den tenkende hjernen, og den romorienterte visuelle høyresiden av hjernen. For å oppnå estetisk tilfredsstillelse ligger på antakelsene er at disse motsetningen

- *kompleksitet/kaos og lineær orden* - blir begge balansert av den mønstredominante høyre hjernehalvdelen. Ifølge dette er disse fysiologisk baserte kravene som gjør at vi opplever steder med ulike kulturer, det eksotiske og det som er annerledes, spennende og estetisk tilfredsstillende. Ut ifra dette perspektivet tilfredsstiller ikke moderne urbane omgivelser viktige menneskelige behov på en god måte, på grunn av at sansemessig variasjon og kvalitet er erstattet med monotoni. I følge Cold (2010, s.80) kreves det et rikt formhierarki, utsmykning, detaljering, material- eller fargebruk for at et byrom skal oppnå opplevelseshet - balansert kompleksitet og orden.

LIVSKVALITET er et veldig vidt begrep som ofte knyttes til mange aspekter i menneskets liv og refererer til det generelle trivselsnivået for enkeltpersoner (Fahey, Nolan & Whelan, 2003, s. 9).

I "Quality of life in Europe" (Fahey, Maître, Whelan, Anderson, Domanski, Ostrowska & Olagnero, 2004 s. 2) undersøkelsen ble livskvalitet målt ut i fra åtte kategorier, de første seks handlet om objektivt målbare omstendigheter og de to siste fokuserte på subjektive omstendigheter. Objektive omstendigheter var knyttet til: økonomisk situasjon; boliger og nærmiljø; sysselsetting, utdanning og ferdigheter; husholdningsstruktur og familieforhold; balanse i arbeidslivet; helse og helsehjelp. Subjektive omstendigheter var knyttet til subjektivt velvære og opplevd livskvalitet.

Helsedirektoratet i sin rapport "Gode liv i Norge" (2016) kom fram til at "Livskvalitet innebærer et helhetsperspektiv på livet til enkeltmennesker og grupper, både på ett tidspunkt og over livsløpet. Det er et normativt begrep som understreker at et godt liv har mange kjennetegn, både av materiell og ikke-materiell art. Hvilke kjennetegn dette er varierer, men blant de mest sentrale finner vi frihet og autonomi, trygghet og mening, helse og livsglede, deltaking og engasjement, mestring og selvutvikling, samt fravær av unødig lidelse. Disse kjennetegnene representerer mål i seg selv, de er det som «virkelig betyr noe» og ikke bare midler til å nå andre mål."

Siri Næss (2001, s. 1940) skriver at definisjonen av ordet *livskvalitet* er uklart og brukes ulikt i ulike sammenhenger. Ifølge henne er livskvalitet "...snevvrere enn begrep som inkluderer levekår, men videre enn mental helse-begrepet." Livskvalitet er basert på menneskets subjektive opplevelser og er ikke enhetlig målbart. Hun mener at i forskningssammenheng er det meget viktig at ordet har en god definisjon. Hun definerer livskvalitet som "*psykisk velvære*". Det vil si at livskvalitet er et psykologisk begrep og "...dreier seg om opplevelser, vurderinger eller følelser, det vil si intrapsykiske tilstander ..." (Næss, 2001, s. 1941).

Bindeleddet mellom arkitektur og livskvalitet er beskrevet slik på regjeringens nettside (Klima- og miljødepartementet, 2018): "*Arkitektur og utforming av omgivelser må ta utgangspunkt i mennesket slik at det skapes steder som gir rammer for høy livskvalitet. Arkitektur skaper rammene om våre liv, og preger oss med sine verdier og idealer. Den løser basale menneskelige behov. God*

arkitektur gir trygge funksjonelle rammer for vår livsutfoldelse både som individer og fellesskap.”

Ifølge Grete Smedal (2001, s. 62) for å forbedre livskvalitet bør fargene involvere og engasjere mennesket: ”Den enkelte må oppleve at fargen meningsfullt underbygger estetiske og funksjonelle kvaliteter i miljøet.”

5. 3. Universell utforming

UNIVERSELL UTFORMING utforming i de fysiske forholdene, ifølge likestillings- og diskrimineringsloven (2017, §17), handler om at utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen skal løses slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Universell utforming er ikke først og fremst en standard som skal gjennomføres, men er en ny måte å forstå forholdet mellom mennesker og omgivelser på og er en årsak av samtidssyn på at alle mennesker er likeverdige (Lid, 2014, s. 56-57). Universell utforming handler om inkludering og tilrettelegging for folk flest. Den retter seg mot et generelt begrep om alle, men må gis innhold i form av et mangfold av enkeltpersoner med ulike forutsetninger som skal bruke det som utformes (Lid, 2014, s. 98).

Forskningen til Lid (2014) viste at bybrukere uten syns- eller bevegelseshemming er mer opptatt av byen som helhet og klarer å begripe bygningens fasader. Personer med redusert syn kan ikke alltid lese hele rommet umiddelbart, men orienterer seg ved hjelp av referanser som finnes i rommet og derfor er det viktig med farger og kontraster som benyttes på en bevisst måte (Direktoratet for byggkvalitet, u.å; Lid, 2014). Også fargeblinde mennesker opplever farger annerledes i omgivelsene. Dette varierer avhengig av fargen og typen fargeblindhet og krever at det tas hensyn til ulike ugunstige fargekombinasjoner som for eksempel oransje mot grønn, oransje mot rosa og blå mot lilla osv. (Direktoratet for forvaltning og ikt, 2015).

6. LIVSKVALITET OG KLIMA SOM PREMISSEN FOR KONTRASTERENDE FARGEBRUK

Figur 6.1. Registrering av eksisterende fasader. Foto fra boken *Longyearbyen i farger - og hva nå?* (Smedal, 2001, s. 24).

Her presenterer jeg et eksempel fra Svalbard hvor klima og livskvalitet var premissen for fargebruk. Dette eksempelet viser prosessen i en fargeprosjekt hvor kontrasten mellom omgivelsene - *landskapet* - og det bygde - *husene* - var viktig for å skape livskvalitet i miljøet.

Longyearbyen er en by i vinterlandskap i store delen av året og disse ekstreme værforholdene krever mye fra mennesker som har bosatt seg der (Smedal, 2001). Smedal skriver at disse fysiske forholdene legger krav på livskvaliteten og må sikres på en måte som gjør at teknikk og materialer møter de krevende forholdene og gir trygghet for liv og helse.

I 1981 tok daværende administrerende direktør i Store Norske Spitsbergen Kulkompani, Ingvald Ohm, en pioneravgjørelse. I tillegg til teknikk og materialer, skulle det legges vekt på de estetiske verdiene og kvalitetene, som også kunne ha en viktig rolle innbyggernes livskvalitet.

Det ble besluttet å utarbeide en fargeplan for byen, som var et rent estetisk grep og en strategi for å forskjønne Longyearbyen (Smedal, 2001). Det å fargelegge byggene for vedlikehold er ikke nødvendig i et miljø så langt til nord – treet råtner ikke i så kald vær. Planen inkluderte alle bygninger og installasjoner i gruvebyen. I løpet av ti år skulle byens fargeprofil utvikles og brukes både på nye og eksisterende bygg.

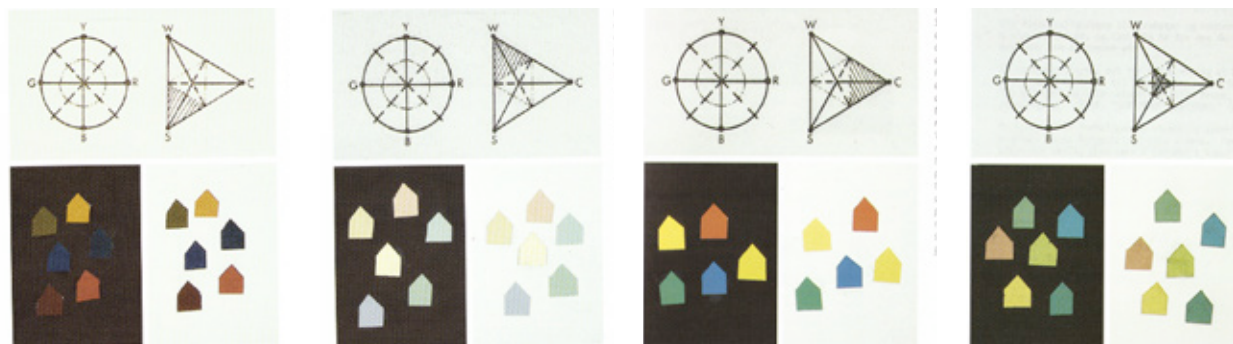
Grete Smedal fikk oppgaven med å utvikle fargeplanen til byen (Smedal, 2001). Det innebar å forstå det evige skiftende lyset, ekstreme klimaet, landskapets karakteristiske fargeskala og hvor stor innflytelse bebyggelsen har for livskvaliteten til befolkningen.

Smedal (2001, s. 8) nevner at for å oppnå det beste designresultat krever det både objektivitet og kunstnerisk tilnærming. Man må lytte til mennesker, forstå deres forutsetninger og sammenhengen oppgaven står i. Estetiske vurderinger er viktige for å finne fram til god og dårlig kvalitet – til interessante og uinteressante løsninger.

Eksisterende hus var hovedsakelig i mørke og svartaktige farger – i brune og røde toner og noen få gule (Smedal, 2001). Disse var tradisjonelle norske husfarger, som gjenspeilet husfargene fra fastlandet.

For å endre dette laget Smedal (2001) en fargeanalyse. Hun brukte NCS – kategoriene fra NCS-fargesystem (se s. 92 begrepet NCS-fargesystem) for å illustrere hvordan fargene kan fremtre i ulike omgivelser: for å se hvordan hvitaktige, svartaktige og sterkt kulørte farger kunne fremtre i ulike områder og til forskjellige årstider.

Figur 6. 2. Fargeanalyse. Fra venstre til høyre: svartaktige farger vil smelte sammen med bakgrunnen; hvitaktige farger vil ha for liten kontrast mot snøen; sterkt kulørte farger vil lage for sterk kontrast i omgivelsene hele året rundt. Smedal konkluderte med den siste til høyre: farger som er tilnærmet like i hvithet, svarthet og kulørhet og som er middels lyse vil gi en rimelig kontrast hele året rundt. Figurene fra boken *Longyearbyen i farger - og hva nå?* (Smedal, 2001, s. 26-27).

Det er snøen som er hovedsakelig bakgrunnsfargen i landskapet i Svalbard, og en kort periode om sommeren er det brunsvarte toner som dominerer i omgivelsene (Smedal, 2001). Smedal mener at bygningene ikke skal kamoufleres inn i landskapet, men skal i stedet danne grunnlaget for en fargedialog med omgivelsene i kontrast til landskapets naturlige farger, og samtidig fortelle noe om sine egne verdier, funksjoner, liv og tilværelse.

I følge Smedal (2001, s. 28) var hovedhensikten å gi hver bygning sin individuelle farge, og hver del av byen sin egen identitet, og å forsøke å øke livskvaliteten for dem som bor der, ved bruk av visuell markering av både felleskap og særpreg. Prosjektet søkte å finne balanse mellom det kaotiske og det monotone for å få til en stimulerende og ikke altfor kompleks fargeomgivelse i bebyggelsen (Smedal, 2001, s. 62).

Hele prosjektet møtte motstand, men det var tydelig engasjement fra både byens og utviklerens side, og når årene gikk ble det flere og flere som satt pris på fargerikdommen i byen (Smedal, 2001). Farger har nå blitt en tydelig identitet for Longyearbyen. Denne prosessen virket i startfasen veldig oppstykket og fremmed, men nådde gradvis en bedre forståelse om farge og har gitt nye visuelle erfaringer til sine tilskuere.

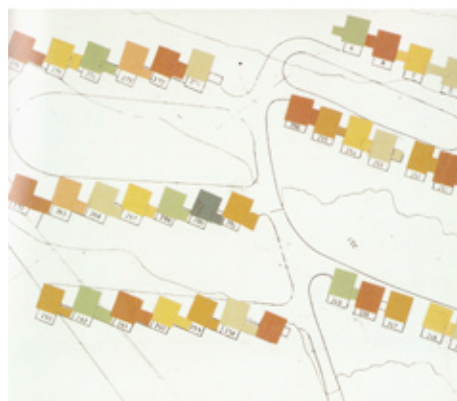
Helheten måtte prioriteres fremfor detaljene (Smedal, 2001, s. 61). Smedal påpeker, at det må finnes en hovedidé bak prosjektet i stedet for å vektlegge den enkeltes personlige preferanser og derfor kan dette ikke være en flertallsbeslutning. Det å finne fram til en fargeløsning som alle er enig i er umulig å få til. Da velger man ofte å følge konvensjonelle rammer og godt etablerte kombinasjoner. Uvanlige og uventede løsninger kan provosere og skape motstand. Fra den annen side kan velkjente løsninger resultere kjedelige og uinteressante omgivelser.

Smedal (2001, s. 61) oppsummerer, at utendørsmiljøet utgjør en viktig ramme rundt sosiale

aktiviteter og kontakter og skaper utsikt for den som befinner seg innendørs. Bygde omgivelsene er en felles møteplass for deltakelse identifikasjon og er derfor viktig for alle innbyggerne. Farge er et visuelt fenomen som tilhører alle og som skaper dialog mellom mennesker, kulturlandskap og natur.

Figur 6. 3. Overordnet fargeplan for ulike deler av byen - hver bydel med sin egen fargeidentitet. Bilde fra boken *Longyearbyen i farger - og hva nå?* (Smedal, 2001, s. 29).

Figur 6. 4. Fargesetting hus for hus med NCS-koder. Bilde fra boken *Longyearbyen i farger - og hva nå?* (Smedal, 2001, s. 29).

Figur 6.5. Bilde av Lia boligområde på sommeren og på vinteren. I starten var det mye motstand men jo flere og flere hus ble malt og helheten begynte å nå fram og i lys og værforholdene skapte nye og spennende opplevelser hos befolkningen ble beboerne fornøyd (Smedal, 2001).

7. CASESTUDIE

For å kunne utforske hva farger i et bomiljø betyr for mennesker, gjennomførte jeg en undersøkelse ved hjelp av to workshops i et boligområde i Oslo. Hensikten med studien var å finne ut om fargevalget i området har betydning for beboernes livskvalitet og trivsel i hverdagen. Påvirker fargene på bygg helårsopplevelsen av stedet og hva slags personlige preferanser de har med hensyn til farger i sitt bomiljø? I tillegg skulle studien se på om beboerne ønsker å få til fargeendring i sitt bomiljø og hvis ja, hvordan få det til? Trenges det en fargeveileder for å få til endringene i fargebruken i bomiljøet deres?

7. 1. Metode

I denne studien ønsket jeg å fange menneskers opplevelser og tanker knyttet til et bomiljø og brukte kvalitative metoder for å undersøke dette. Kvalitativ metode er nyttig for å forstå menneskets ståsteder, historier, opplevelser, verdivurderinger og sette fokus på handling og samhandling (Håkansson, 2015, s. 185).

Innsamling av data for studien ble gjort gjennom to workshops. Hver workshop ble gjennomført i en gruppe som besto av fem beboere fra Holmlia-området. For workshopen ble det anvendt fire metoder: mentale kart, fargelegging av fargepaletter, et kort spørreskjema og et fokusgruppeintervju. Det å kombinere mer enn en metode kan være en fordel og kan åpne muligheten for flere svar. Personers oppførsel kan variere med oppgaven eller situasjonen; og den mentale innsatsen som kreves for å utføre oppgaven (Torell, 2007). Ulike metoder (kartskisser, intervjuer, modellbygging, spørreskjema osv.) kan aktivere og utløse forskjellige deler av personens mentale fremstillinger og gi flere svar til studien.

Figur 7. 1. For workshoppen ble det anvendt fire metoder: mentale kart, fargepaletter, spørreskjema og fokusgruppeintervju

7.1.1. Caseområde

Figur 7. 2. Holmlias beliggenhet.

Holmlia ligger i bydel Søndre Nordstrand i Oslo. Dette er et byområde som ble bygget på 1980-tallet og består av mange borettslag i nær forbindelse med hverandre. De siste femten årene har fasadene på husene blitt gradvis forvandlet fra fargerikt til grått og hvitt. Denne grå bebyggelsen er et representativt eksempel på den forandringen som har preget Norge i de siste tjue årene og er et egnet utgangspunkt for studien. Holmlia ligger i den sørligste enden av Oslo. Det bor ca. 12 000 mennesker i området og ca. 45 prosent av befolkningen har innvandrerbakgrunn (Wiggen, Dzamarija, Thorsdale & Østby, 2015, s.117). Den er blant de siste, nyeste og største drabantbyer i Oslo (Holmlia, 2019). Området har mange blå og grønne kvaliteter – det finnes både tilgang til sjø, skog og grøntområder. Boligområder ble hovedsakelig utbygd på 1980-tallet og siden den tiden har det vært minimalt med byggevirksomhet i området. Hovedaktørene for boligbygging i Holmlia har vært OBOS og USBL. Den eldre bebyggelse består av mange borettslag i nær forbindelse til hverandre. Borettslagene er hovedsakelig en blanding av blokk-, lavblokk- og rekkehusbebyggelse i tre, tegl og metallbelegg (på noen blokker) og gjenspeiler 1980-tallets byggeskikk. I mange borettslag er det tilrettelagt for felles møteplasser i form av grøntområder, lekeplasser og tun. Holmlia sentrum ligger på den østlige siden av hele området og er for øyeblikket under ombygging - hvor ifølge eksisterende tegninger det gamle sentrumsområdet skal få nytt og større gråtonet kjøpesenter/ administrasjonsbygg. Opprinnelig hadde området mange hus i blått, rødt og gult. Det var også en del hvite hus, men med tydelige kontraster i vinduskarmene og i listverket enten i blått, svart og rødt. Nå har mange av husene i borettslagene gradvis malt om til grått og hvitt.

Figur 7. 3. Holmlia med sine store grøntområder, Hvervenbukta i vest og Holmlia senter i øst. Underlagsbilde i 3D hentet fra Google maps (Google Kartdata ©, 2019).

Figur 7. 4. Illustrasjon av den nye kommende Holmlia sentrum med nytt gråtonet kjøpesenter/administrasjonsbygg. Illustrasjon laget av Meinich Arkitekter og hentet fra betonmast. no (Betonmast, 2019).

Figur 7. 5. Bebyggelse i området deltakerne bor i.

Figur 7. 6. Bebyggelse i området deltakerne bor i. Et grått tun med fargerik lekeplass.

Figur 7. 7. Bebyggelse i området deltakerne bor i. Et hvitt tun med rekkehus og mye vegetasjon.

Figur 7. 8. Bebyggelse i området deltakerne bor i. Blokkene har blitt endret fra gult og grønt fasade til hvitt og grått fasade. Resten av bygget ble ikke malt på grunn av metallbekledning, som krevde en annen type maling.

Figur 7. 9. Bebyggelse i området deltakerne bor i. Mursteinsblokkenes trekledning på fasadene har blitt endret fra rødt til grått og hvitt.

Figur 7. 10. Bebyggelse i området deltakerne bor i. Maling på småblokker som flasser av og viser frem tidligere gulmaling.

Figur 7. 11. Bebyggelse i området deltakerne bor i. Et grått tun.

Figur 7. 12. Bebyggelse i området deltakerne bor i. Blokken har beholdt sin opprinnelige rød farge.

Figur 7. 13. Nærmiljøet deltakere bor i. Holmlia har mange blå og grønne kvaliteter. Tilgang til sjø. Hvervenbukta badestrand.

Figur 7. 14. Nærmiljøet deltakere bor i. Holmlia har mange blå og grønne kvaliteter. Tilgang til skog. Gapahuken i skogen.

7.1.2. Rekruttering og deltakere

Det ble gjennomført to workshopper i gruppe, som besto av fem personer hver. Det vanlige antallet for intervjustudier i gruppe er åtte til tolv personer, men mindre grupper er også brukt (Robson, 2002, s. 285). Opprinnelig tenkte jeg å ha en workshop med ti deltakere, men for å ha bedre dynamikk i samtalen, hvor flere har mulighet å komme til orde, så valgte jeg å gå for to workshops med fem og fem deltakere. Samtidig ga det mulighet til å se hvis det oppstår ulike svar i de to ulike gruppene.

Figur 7. 15. Ti personer deltok i begge workshopene sammenlagt - fem menn og fem kvinner.

Deltakerne besto både av kvinner og menn med både norsk og annen kulturell bakgrunn som bor i Holmlia-området. Denne gruppen ble valgt på grunn av at de bodde på Holmlia, hadde godt kjennskap til stedet og bodde i grå-hvite hus i fire ulike borettslag i området – enten i rekkehus eller i småblokker. Ulik kulturbakgrunn var relevant for oppgaven for å se om det er noe forskjell i fargepreferanser i forhold til kulturpåvirkninger og farge. Det var også viktig å se på om deltakerens kjønn og alder hadde betydning for fargevalg. Derfor var de første to delene i workshoppen (tegneoppgaven og spørreskjema) mer personlig og krevde at deltakerne skrev opp sitt kjønn, alder og kulturell bakgrunn.

Jeg valgte å ikke bruke personens nasjonalitet som utgangspunkt for å finne ut om det finnes kulturelle forskjeller knyttet til fargepreferanser, men brukte i stedet kulturbakgrunn. Nasjonalitet viser ikke nødvendigvis til personens kulturbakgrunn. Den er tett knyttet til statsborgerskap og gir ofte ikke et klart bilde om personens kulturbakgrunn. Det finnes folk som er flerkulturelle i vårt samfunn – enten at de har foreldre som kommer fra et annet land eller at de har opphold seg i andre steder i verden i lengre perioder – alt dette kan spille inn i personenes oppfatninger og preferanser om sin omverden. Derfor brukte jeg kulturbakgrunn i stedet nasjonalitet. Under dette punktet kunne de legge inn flere nasjoner/kulturer som de følte de hadde sterk tilknytning til.

Jeg valgte å gjennomføre studien i en heterogen gruppe delvis på grunn av at det var mest praktisk og delvis på grunn av at folk som har ulik bakgrunn, posisjon og erfaringer, kan stimulere, berike samtalen i gruppen og tillate andre i gruppen se temaet i et annet lys (Robson, 2002, s. 286).

Deltakere ble rekruttert gjennom naboer, venner og bekjente i området. Jeg valgte denne fremgangsmåten for å få til hurtig rekruttering og gjennomføring av studien. Det endelige utvalget bestod av kvinner og menn i alderen fra 24-51 med ulik kulturell bakgrunn (se *Tabell nr.1*).

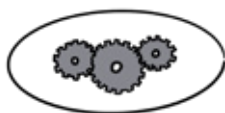
Gruppen i workshop en besto av fem deltakere: to menn og tre kvinner. Tre av deltakerne var norske, en var fra Ecuador og en hadde iransk bakgrunn. Gruppen i workshop to besto av fem deltakere: tre menn og to kvinner. To av deltakerne var norske, hvor en av dem hadde levd i Brasil i sin barndom. En deltaker beskrev seg som 75% latino og 25% norsk, en som multi (Chile,

Norge ++++verden) og en beskrev seg som bare multikulturell. Ingen av deltakere jobbet med farge profesjonelt.

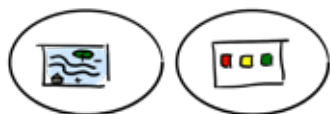
Workshop 1	Deltaker nr.	Kjønn	Alder	Kulturell bakgrunn
	D1	kvinne	24	Iran
	D2	kvinne	44	Norsk
	D3	kvinne	37	Norsk
	D4	mann	51	Ecuador
	D5	mann	38	Norsk
Workshop 2	Deltaker nr.	Kjønn	Alder	Kulturell bakgrunn
	D6	kvinne	41	Norsk
	D7	kvinne	37	Norsk/ barndom Brasil
	D8	mann	46	Mult (Chile+Norge+++ verden)
	D9	mann	43	Latino 75% norsk 25%
	D10	mann	49	Multi

Tabell nr. 1. Sammensetning av deltakere i workshop 1 og workshop 2.

7.1.3. Utvikling av workshop

For gjennomføring av workshopen ble det utviklet en workshopguide (se vedlegg 1). Den ble delt i to oppgaver: den selvstendige oppgaven, som besto av to tegneoppgaver (å tegne mental kart og ulike fargepaletter) og et spørreskjema; og en gruppeoppgave som var et fokusgruppeintervju.

Den selvstendige oppgaven:

- **DEL 1 - MENTALE KART OG FARGEPALETTER**

Del 1 av den selvstendige oppgaven var delt i oppgave A (mentale kart) og i oppgave B (fargepaletter).

Mentale kart er en samling av kjennetegnene i våre fysiske omgivelser som vi legger merke til eller har forståelse for (Cold, 2012, s. 91-92). De inneholder både fysiske og mentale trekk som vi ser som relevant for oss. Mentale kart brukes i ulike fagfelt for å identifisere steder, arealbruk, relasjoner og stedets mening (Pinel, 2015, s. 174). Lynch (1960) var den første som brukte mentale (kognitive kart) som en forskningsmetode. Han utviklet denne metoden for å kunne studere hvordan mennesker oppfatter byrommet og hvordan byene ble dannet (Skorupka, 2012, s. 23).

Første del av workshopen var en individuell tegneoppgave med mentale kart som metode. Deltakerne skulle tegne et kart over sitt nabolag og vise hvor det er godt eller dårlig å være. Tanken bak mentale kart var å se om farge tilfeldigvis dukker opp som et viktig element i deltakernes bomiljø.

I tillegg fikk de en ekstra oppgave - å tegne fargepaletter. Dette var en metode som var eksperimentell, selvutviklet og baserte seg ikke på noen tidligere brukte metoder. Deltakerne skulle bruke farge for å beskrive sitt bomiljø og sine personlige fargepreferanser: i forhold til hvordan fargene er på stedet nå; om sommeren; og om vinteren; hvordan man hadde personlig likt at fargene skulle vært på stedet og til slutt tegne ned sin(e) favorittfarge(r). I denne oppgaven var det ment at deltakerne skulle bruke fargetusjer som hadde mange ulike fargetoner: flere grå-, gul-, grøntoner, osv. Det var valgt bevisst med mulighet for å se hvor varierte vi er og hvor mange ulike fargetoner vi ser i våre omgivelser. Denne metoden ble brukt for å få til mer visuell forståelse av deltakernes fargepreferanser og hvordan de husker, opplever fargene i sitt bomiljø året rundt; hva slags farger de ønsker å se i sitt bomiljø og hva slags farger de selv personlig liker, uavhengig bomiljø (favorittfarger).

- **DEL 2 - SPØRRESKJEMA**

Del 2 av den selvstendige oppgaven var et spørreskjema. Hensikten med et spørreskjema var å stille spørsmål til deltakerne som gav dem mulighet å reflektere over sine egne personlige preferanser og oppfatninger om farge og samtidig få samlet inn bakgrunnsdata om deltakerne.

Spørreskjemaet var bygget opp med åpne spørsmål som hovedsakelig var basert på problemstillingene og litteraturstudiet. Det var et bevisst valg å bruke ordet bomiljø og ikke bygg i de første spørsmålene både i spørreskjemaet og i fargepalettoppgaven for å se om deltakerne selv kobler fargene til bygg eller til noe annet – hvis de ser farge på bygg som noe viktig eller ikke.

Hele spørreskjemaet sammen med tegneoppgaven skulle lede deltakerne inn i temaet om farge i sitt bomiljø og være en slags oppvarming og innledning til intervjudelen. Vise til hva slags preferanser individer med ulikt kjønn, alder og kulturell bakgrunn har og beskrive den individuelle fargeopplevelsen.

Gruppeoppgaven:

- **FOKUSGRUPPEINTERVJU**

Siste del av workshopen var et fokusgruppeintervju. Grunnen til at jeg valgte å gjennomføre intervjuet i en gruppe var at i gruppesammenheng kan svarene være mer reflekterte enn i en til

en intervjuet (Håkansson, 2015, s.186). Deltakerne kan bli inspirert av hverandre: i tillegg til sine egne ståsteder blir deltakerne gjort oppmerksom på andres ståsteder og gjennom dette kan det oppstå nye forståelser og nye tanker.

Spørsmålene til intervjuguiden var ment som veileder til fokusgruppeintervjuet. Intervjudelen var semistrukturert. Semistrukturerte intervjuer har forhåndsbestemte spørsmål, men spørsmålenes rekkefølge kan bli endret underveis og spørsmålene kan bli modifisert ut ifra intervjuerens ståsted i forhold til hva som virker mest passende (Robson, 2002, s. 270). I slike intervjuer kan det oppstå nye og uventede svar og intervjuernes egne erfaringer kan komme bedre fram (Håkansson, 2015, s.185). Fokusgruppeintervju ble forenklet til to hovedtemaer med to spørsmål under hvert tema:

Farge og livskvalitet:

- 1. Hvordan ser et bomiljø (området du bor i) ut som gir deg livskvalitet/trivsel i hverdagen?*
- 2. Hva tenker dere er fargenes rolle når det kommer til livskvalitet/trivsel i et bomiljø? (Er farge viktig og hvorfor?)*

Fargebruk i praksis:

- 3. Hva tror dere er grunnen til at nabolagene på Holmlia har erstattet sine opprinnelige farger (gult, rødt, blått) til hovedsakelig grått og hvitt?*
- 4. Vil dere endre dette og hvis ja, hva kan gjøres for å endre dette? (Tror dere at det trenges fargeveileder for byområder?)*

Spørsmålene var rettet mot problemstillingene og med noen få spørsmål var det lettere å holde fokus i gruppen og på temaet. Den første delen av fokusgruppeintervjuet handlet om koblingen mellom farge og livskvalitet. Med det første spørsmålet ville man etablere et grunnlag om hva folk la i begrepet livskvalitet og se om det tilfeldigvis ble koblet til farge og hvis ikke så var det andre spørsmålet tenkt for å finne ut om folk synes at farge er viktig for livskvalitet. De siste to spørsmålene handlet om fargebruk i praksis og var ment til å få fram hva deltakerne synes er grunnen til fargeendringer i deres bomiljø og hva som må til for å endre denne utviklingen, hvis ønskelig. Fokusgruppeintervjuet i motsetning til den selvstendige delen var ikke tenkt for å finne ut hva slags preferanser deltakere hadde i forhold til kjønn, alder og kulturell bakgrunn, men handlet hovedsakelig om fellesforståelsen og tanker om farge i deres bomiljø og fargens betydning for livskvalitet.

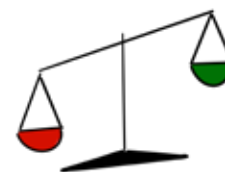
Først var workshopguiden testet ut på venner og deretter ble det gjort noen justeringer i forhold til forenkling av spørsmålene og oppsettet.

Hele fokusgruppeintervjuet ble tatt opp med lydopptak og seinere transkribert for å få fram de viktigste funnene i studiet.

7.1.4. Etiske avveininger

Studien ble meldt inn til NSD (Norsk senter for forskningsdata AS), på grunn av at den inneholdt personopplysninger som bosted, kjønn, alder og kulturell bakgrunn som kunne kobles til deltakerne.

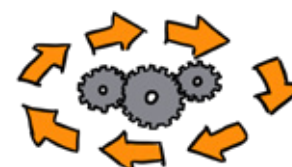

For workshopen ble det laget et informert samtykkeskjema, som alle deltakerne måtte fylle ut i starten av workshopen (se Vedlegg 2). Samtykkeskjemaet ble laget etter å følge eksempelskjemaet fra NSD. Der ble deltakerne gjort oppmerksomme på hva studien handlet om, gjennomføring av workshopen og hva slags personopplysninger som blir seinere offentliggjort og kan kobles til dem.

Etter at workshopguiden og samtykkeskjemaet ble testet og ferdig, ble disse sendt inn til NSD. I søknaden ble det beskrevet formålet med prosjektet, plan for gjennomføring, lagring av data og lagt til samtykkeerklæring og personopplysninger. Når alt var godkjent av NSD var studien satt i gang i slutten av september og i begynnelsen av oktober.

7.1.5. Gjennomføring

Begge workshopene ble gjennomført hjemme hos meg på Holmlia. Dette stedet var valgt både på grunn av begrensede ressurser, lokale som er enklest å få tilgang til på kort varsel, på grunn av beliggenheten (kort gåavstand for deltakere) og på grunn av at det var et uformelt og avslappet miljø. Å velge et sted hvor deltakeren kan slappe av er veldig viktig i intervjusammenhengen (Håkansson, 2015, s. 185). Alle deltakerne var samlet rundt spisebordet og fikk tilgang til kulepenn, gråblyanter, viskelær og ulike fargetusjer, som var plassert på midten av bordet.

Første workshop ble gjennomført på en søndag 29. 09. 19 klokken 11.20 og andre workshop 10. 09. 19 klokken 20.00. Begge workshopene varte ca. en time og 15 minutter. Opplegget startet med signering av samtykkeerklæring, etterfulgt av tegneoppgave og spørreskjema og avsluttet med intervjudelen som ble tatt opp som lydopptak. I workshopen ble deltakerne ferdig med den selvstendige delen tegneoppgaven og spørreskjemaet i ulikt tempo, men alle klarte det innen 40 minutter. Neste 35 minutter var intervjudel.

7. 2. Analyse av materiale

Det ble brukt fire ulike metoder for å samle inn data og det ble til sammen mye variert datamateriale som skulle analyseres. Jeg har valgt i oppgaven å bruke deskriptiv analyse for å analysere det innsamlede materialet.

Deskriptiv analyse er subjektivt (Håkansson, 2015, s. 187). Problemstillingen veileder lesingen og tematiseringen av materialet. I analysen er både uventede og forventede svar viktig å løfte fram.

Både forventninger og hvor mye erfaring du har kan påvirke og spille inn i tolkningen av innsamlet materialet.

Jeg valgte å analysere hele den selvstendige delen av workshopen, som i utgangspunktet var ment som en innledende og oppvarmende del med fokus på personlige fargeopplevelser og skulle bare nevnes kort, men jeg så at det dukket opp en del viktige funn, som var relevante for studien. I tillegg var det relevant å se hvordan den oppvarmende prosessen endret seg gjennom bruken av tre ulike metoder – mentale kart, fargepaletter og spørreskjemaet. Den selvstendige delen var analysert i rekkefølgen som fulgte gjennomføringen av workshopen. Mentale kart var ikke spesifisert med deltakernummer, siden det ikke var relevant å vite deltakernes kjønn, alder og kulturell bakgrunn. Disse ble analysert bare med et kort sammendrag. Fargepalettene var også analysert med et kort sammendrag. Spørreskjemaet var analysert med et kort sammendrag og noen oppfyllende setninger fra deltakerne. Fargepalettene og setningene fra deltakerne ble spesifisert med deltakernummer, siden i denne sammenhengen var det viktig å se på kjønn, alder og kulturell bakgrunn. Funnene ble kort oppsummert og konkludert under hvert sammendrag.

Fokusgruppeintervjuet ble analysert gjennom tekstanalyse etter nedskrivning av lydopptaket. Det språket som oppsto i den muntlige gruppesammenhengen var ikke alltid lett å få skrevet ned (som for eksempel kroppsspråk, latter og at folk snakket samtidig og utfylte hverandres setninger), så det kan hende at noe gikk tapt i den skriftlige omformuleringen eller noen ord ble lagt til for å få til helhetlige setninger som kunne beskrive best mulig hva som ble sagt. Denne delen av workshopen var ikke ment for å finne ut hva slags fargepreferanser folk hadde som resultat av kjønn, alder og kulturell bakgrunn. Dette handlet om en felles tankeprosess og derfor ble setningene som oppsto under intervjuet ikke knyttet til hver enkelt deltaker.

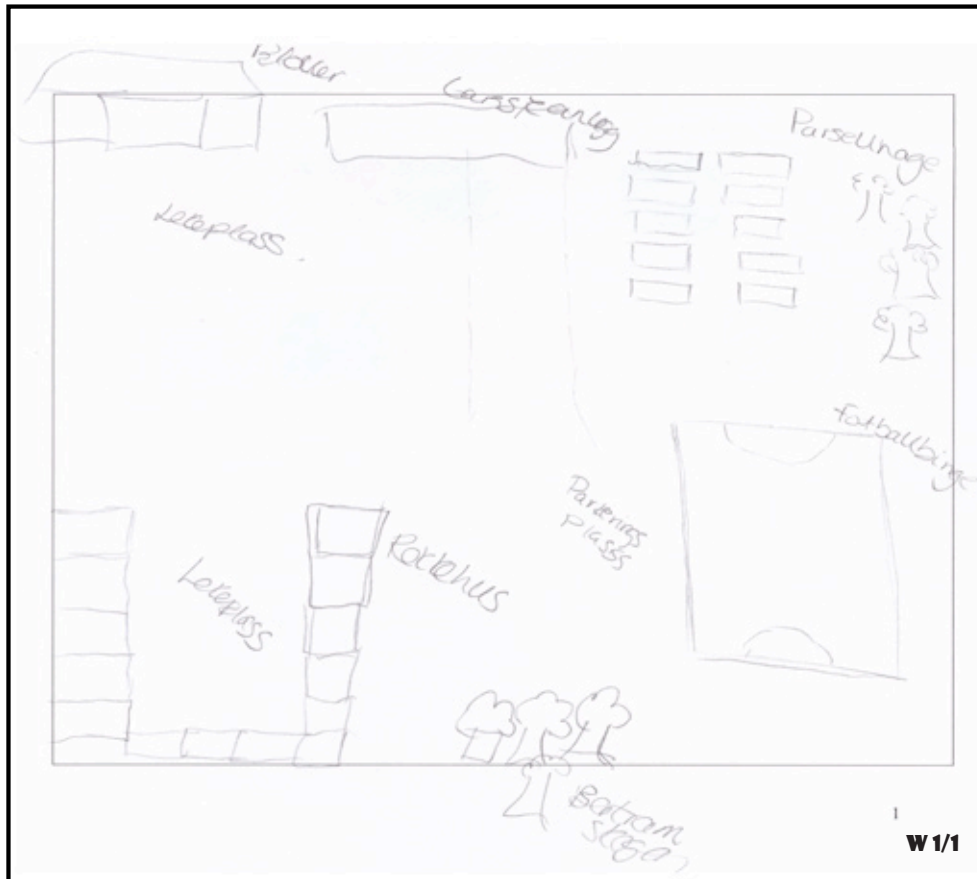
Senere ble fokusgruppeintervjuet samlet i viktige hovedtemaer og beskrivelser, som belyste problemstillingene og samtidig viste noen viktige poeng som var relevant for studien. Funnene ble kort oppsummer og konkludert.

7. 3. Resultater

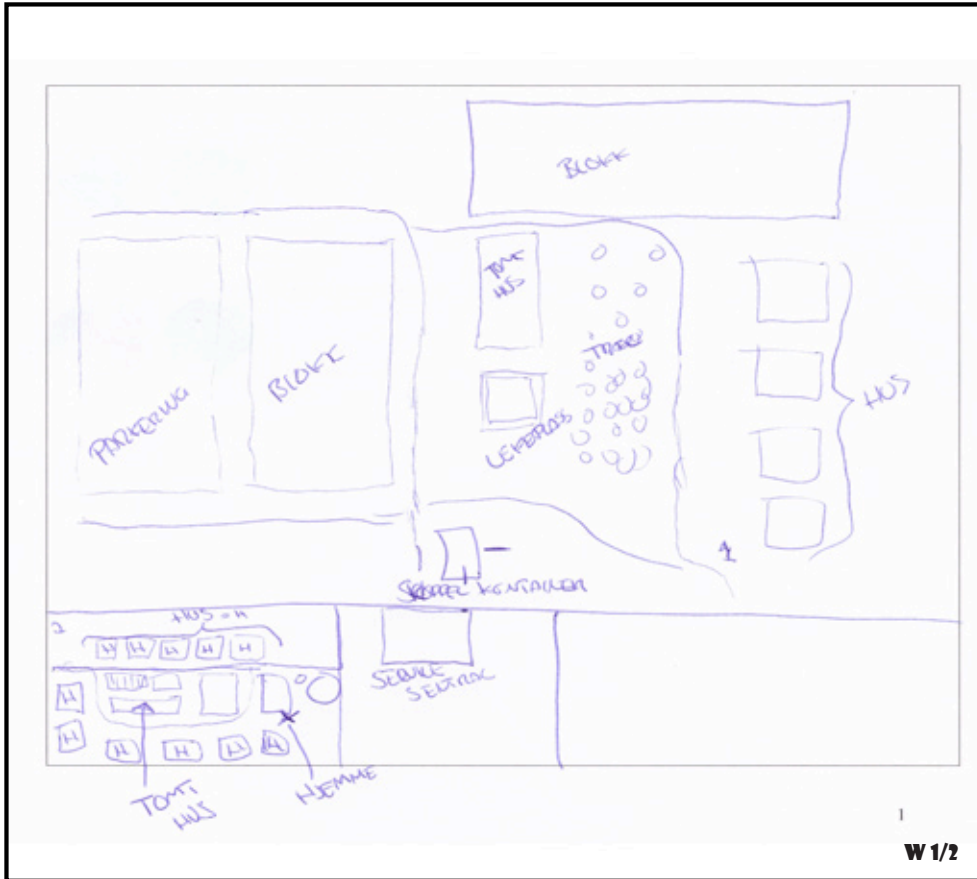
7.3.1. Del 1. Oppgave A: Mentale kart

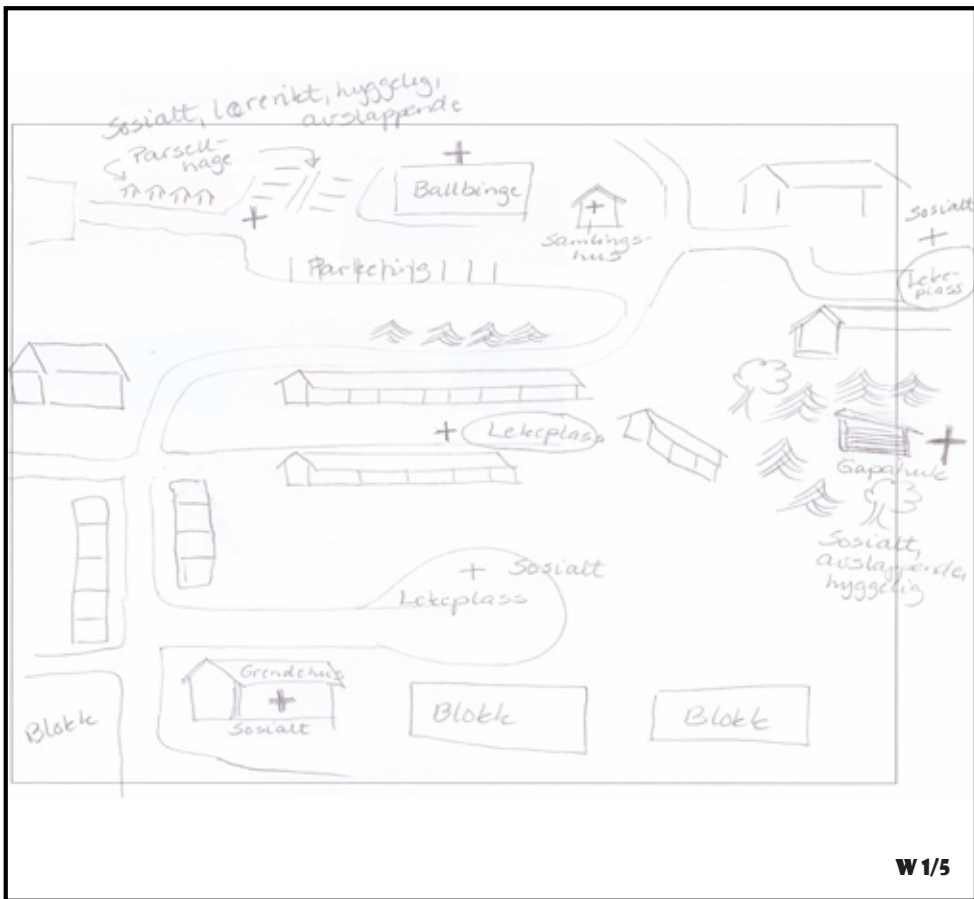
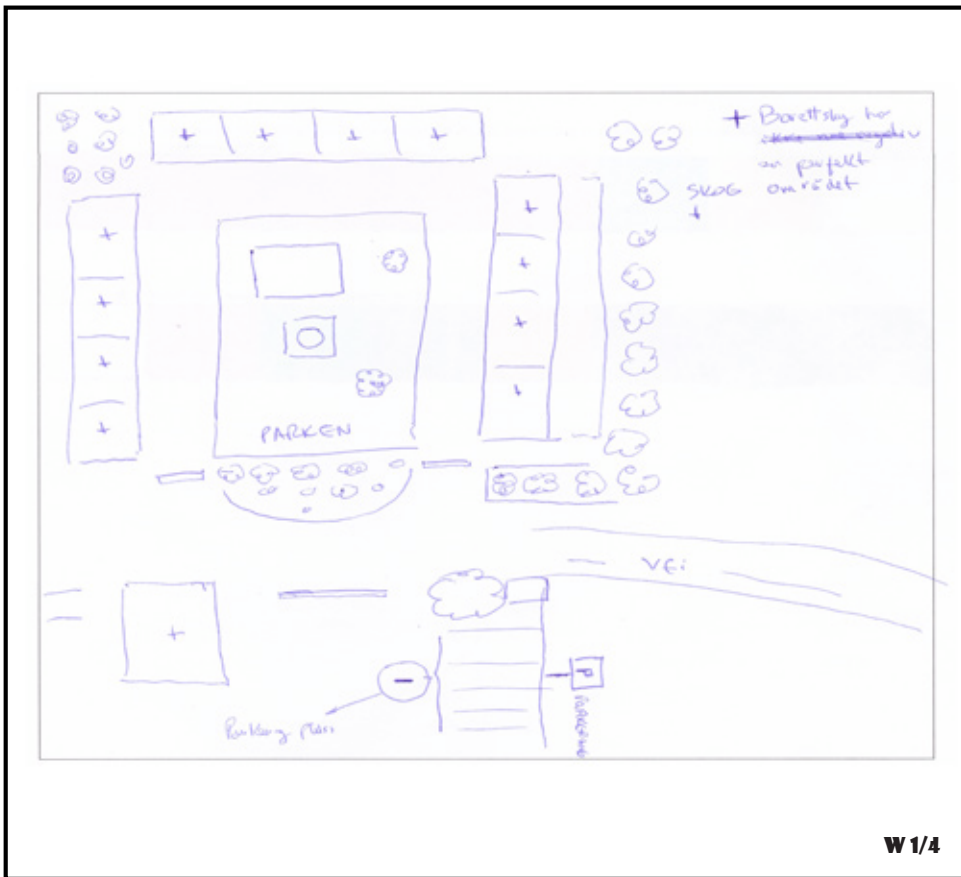

WORKSHOP 1/ MENTALE KART TEGNET AV DELTAKERE:

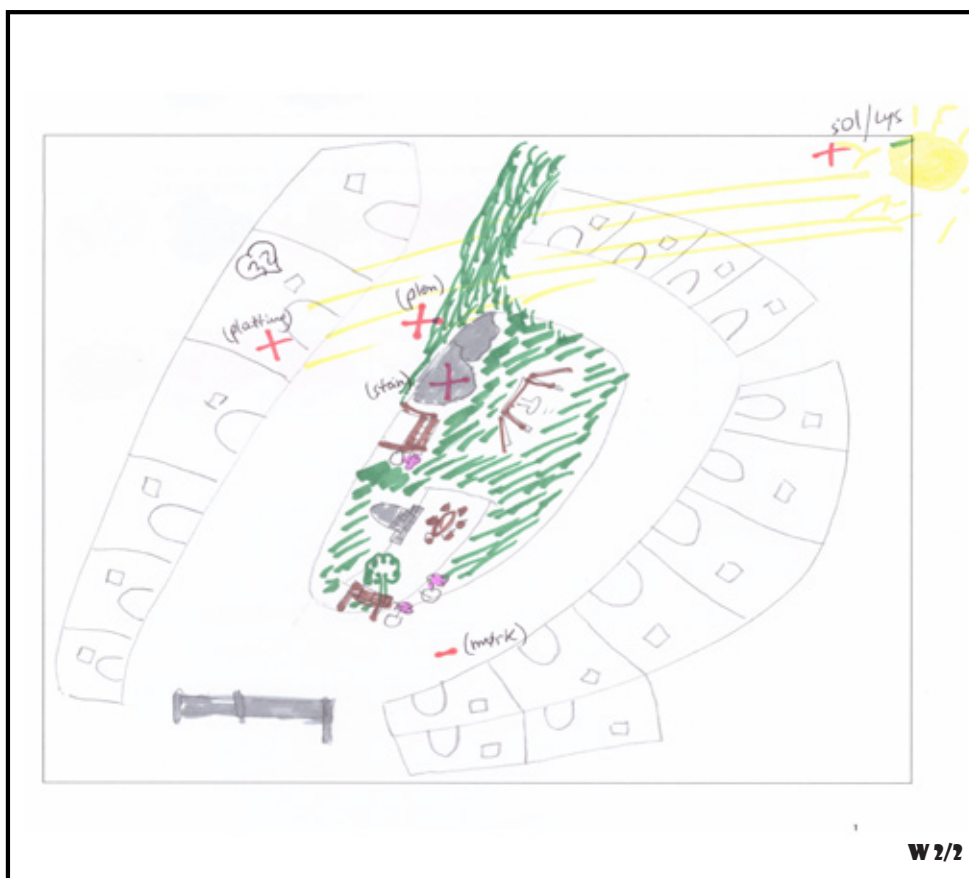

WORKSHOP 2/ MENTALE KART TEGNET AV DELRAKERE:

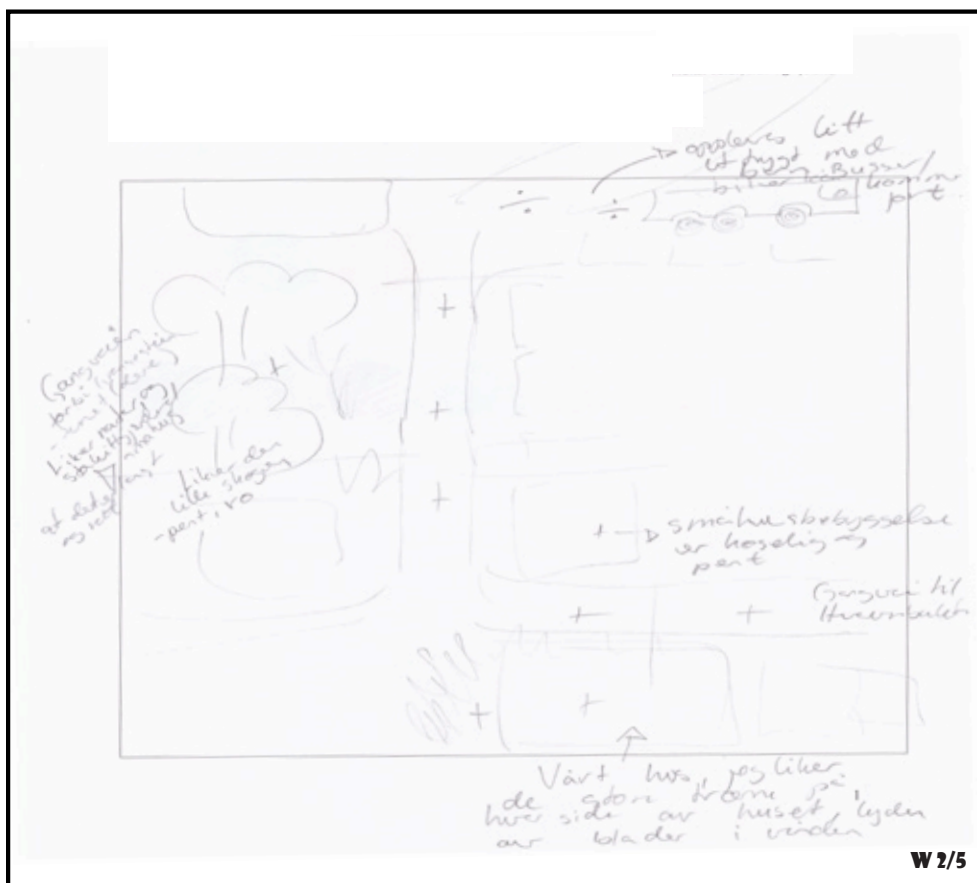

W 2/3

W 2/4

Mentale kart var hovedsakelig en oppvarmende oppgave til workshopen der fokuset skulle rettes mot deltakernes bomiljø. Samtidig var det, et eksperiment for å se om farge tilfeldigvis dukker opp, som enten et positivt eller negativt element i miljøet. I første workshop viste det seg å ikke være tilfellet da ingen nevnte farge på kartene. I den andre workshopen valgte noen av deltakere å bruke fargetusjer allerede i kartfasen og da ble farge synliggjort gjennom vegetasjonen og noen bygde konstruksjoner (i form av brunt på hustakene) og sollyset på noen av kartene. De fargede elementene som fikk plusstegn, var den grønne vegetasjonen og det gule sollyset.

Det kan rett og slett være at deltakerne koblet sammen fargetusjene på bordet og ville fargelegge kartet ved bruk av disse. Det kan være at de brukte farge for å kommunisere og tydeliggjøre elementene på kartet, eller at de var påvirket av hverandre (ved at en valgte å bruke farger ville flere gjøre det), eller at disse var viktige elementer som måtte forsterkes med farge.

I første workshopen var det to deltakere som ikke satt noen pluss eller minus på kartet. De andre tre satt pluss på skog; nabohus, ballbinge, samlingshus, lekeplasser som sosiale steder; grendehus; parsellhage, som opplevdes som lærerikt, sosialt, hyggelig og avslappende; gapahuk, som opplevdes som et koselig sted for folk i alle aldre; og at borettslaget har et perfekt område/plassering. I den andre workshopen fikk også småhusbebyggelse (rekkehus), som opplevdes som koselig; gangvei til Hvervenbukta; eget hus med store trær som skaper lyd i vinden; stakittgjerdet; gangveien; platting; plen og stein; mye sol; mennesker som bor her; vegetasjon; hjem og familie.

I den første workshopen var det bare to minus på kartene sammenlagt og det gjaldt

parkeringsplassen i borettslaget og leiligheten, som var for liten å bo i. I den andre workshopen ble det i tillegg til parkeringsplassen også nevnt søppelsorteringen som skapte vondt lukt, trafikk og for lite lys.

De fleste deltakerne assosierte sitt bomiljø hovedsakelig med pluss - positivitet. Det var sammenlagt de fysiske sosiale stedene/objekter og natur som var tydeligst og mest vektlagt av alle. Farge på det bygde miljøet var ikke koblet til pluss eller minus og viste seg ikke fram i kartene. Det som var interessant, var at de eneste fargene som ble tegnet ned og fikk plusstegn var sollyset og den grønne vegetasjonen - naturen. Det er vanskelig å definere ut ifra dette om det er fargen på naturen og lyset som er det positive (+) eller naturen og lyset i sin helhet, men dette kan tyde på at fargen på naturen og lyset er viktig. Den fargen er noe vi legger merke til og bruker i tegninger for å kommunisere med hverandre. I studien viste det seg at den grønne fargen assosierer vi med natur/vegetasjon og den gule fargen assosierer vi med lyset.

7.3.2. Del 1.Oppgave B: Fargepaletter

WORKSHOP 1/ FARGEPALETTER TEGNET AV KVINNER:

D1

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

W 1/1

D2

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

					Hvit					
--	--	--	--	--	------	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

Hvit										
------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

		Hvit								
--	--	------	--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Turkis

W 1/2

D3

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

					Hvit					
--	--	--	--	--	------	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

	Hvit									
--	------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

W 1/3

WORKSHOP 2/ FARGEPALETTER TEGNET AV KVINNER:

D6

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

									
---	---	---	---	---	---	--	---	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

						<i>Hvit</i>			
---	---	---	---	---	---	-------------	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

									
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

									
---	---	---	--	--	--	--	--	--	--

W 2/1

D7

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

									
---	---	---	---	---	--	---	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

			<i>Hvit</i>						
---	---	---	-------------	---	---	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

			<i>Hvit</i>						
---	---	---	-------------	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

									
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--

W 2/2

WORKSHOP 1/ FARGEPALETTER TEGNET AV MENN:

D4

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

--	--	--	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

--	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--

W 1/4

D5

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

--	--	--	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

	<i>HVA SOM SVD</i>						
--	--------------------	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--

W 1/5

WORKSHOP 2/ FARGEPALETTER TEGNET AV MENN:

D8

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

--	--	--	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

HVIT							
------	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--

W 2/3

D9

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

--	--	--	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

hvitt							
-------	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--

W 2/4

D10

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

	HVIT								
--	------	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

HVIT									
------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt? Hvis du kunne bestemme det selv.

				HVIT					
--	--	--	--	------	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

W 2/5

I denne delen skulle deltakerne bruke farge for å beskrive sitt bomiljø og sine personlige fargepreferanser.

Det var stor variasjon i svarene. I resultatene har jeg valgt å generalisere fargetonene til fargetusjene som deltakerne brukte – det var ikke bare en rødtone eller en blåtone som folk hadde tilgang til, men mange. Det var valgt bevisst med mulighet for å se hvor varierte vi er, og den variasjonen viste seg i resultatene. Det interessante var at noen av deltakerne valgte å vise til mengden av en eller annen farge uten at det var en del av oppgaven.

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

Fargene som deltakerne opplevde om sommeren, kom med stor variasjon og det kunne ikke dras fram noe tydelig likhetstrekk mellom dem. De mest sette fargene om sommeren (sett av ni av ti) var gult og grønt og kan sannsynligvis knyttes til sollyset, gule blomstrer og til den grønne vegetasjonen. Det var overraskende at en deltaker utelukket grønt som sommerfarge, men siden han var en av dem som viste til mengde av farge kan det være at han følte at de valgte fargene var mer dominant i miljøet eller at han rett og slett glemte grønnfargen. Andre farger som var

vektlagt om sommeren var ulike rødtoner i form av burgunder, rosa, lilla og oransje. Det var åtte av ti deltakere som så en eller annen rødtoner. Disse rødlige fargene kan være knyttet til blomstring eller fargene til blokkene i borettslagene. Fem av ti valgte grå som del av fargene i borettslaget og to av ti hvit, som kan sannsynligvis være knyttet til fargene på bebyggelse (husene).

Fargepaletten om sommeren virker å være veldig preget av hva man personlig legger merke til. Kvinnelige deltakere la merke til flere farger i sine omgivelser om sommeren enn menn.

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

Hvitt var den gjennomgående fargen for alle og kan kobles til fargen av snø. Det var tre deltakere som så sine borettslag som grå og hvite om sommeren, en som svart og hvitt og en som svart, hvitt og grått. Dette kan være knyttet til, snø, mangel på vegetasjon, bebyggelse og belegg (asfalt). Fem av deltakerne hadde grønt i sin fargepalett om vinteren og dette kan knyttes til eviggrønn vegetasjon i nærmiljøet.

Det var interessant at en deltaker så borettslaget bare i hvitt og litt grønt og ingen gråtoner og kan tyde på at han legger mer vekt på naturen enn bebyggelsen i sitt nærmiljø. Det var 3 deltakere som så brunt i borettslaget sitt. Det kan være knyttet til trestammer eller den brunlige vegetasjonen som er i hvile.

To av de kvinnelige deltakerne så rødt i borettslaget sitt om vinteren. Dette kan ha noe å gjøre med blokkene i borettslaget. Dette kan også være knyttet til årstiden og indikere til den mentale fargen som vi assosierer med vinter og har preferanse for - fargen av jul. Hvis dette er tilfellet, kan dette knyttes til funn at våre fargepreferanser endrer med årstidene.

Kvinnelige deltakere la merke til flere farger i sine omgivelser om vinteren og om sommeren enn menn og dette kan bety at kvinner er mer oppmerksomme på farger i sine omgivelser enn menn.

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

Her var det mange farger å velge mellom. Grønn var valgt av åtte personer – det kan være direkte koblet til vegetasjon eller kan beskrive en ønsket husfarge. Ni av ti deltakere hadde likt å se i borettslaget en eller annen rødtoner i form av burgunder, rosa, lilla og oransje. Fem av ti likte å ha hvitt i sitt borettslag og det var en som likte å se grått og en som likte å se svart i sitt borettslag. Gultoner og blåtoner var likt av seks deltakere. Brunt var likt av to kvinnelige deltakere.

Både mannlige og kvinnelige deltakere hadde valgt ganske likt antall farger til å ha i borettslaget – mellom tre til fem ulike fargetoner (hvis man ikke viser til mengde av en farge) og tre til seks ulike fargetoner blant kvinner.

Siden denne delen av oppgaven ikke spurte direkte om hvilken farge husene i borettslaget skulle

ha, men var et generelt spørsmål, så er det vanskelig å avgjøre om folk tenkte på hus eller på alt (vegetasjon, hus, dekke, utemøbler osv.).

Hvis man sammenlikner farger mellom fargene i borettslaget om sommeren og ønskede farger i borettslaget, så finnes det noen (spesielt når det gjelder grønt) overlappinger. I tillegg er det færre farger som er ønsket i borettslaget i forhold til det som er der om sommeren. Samtidig er det hos de fleste deltakerne en del farger som ikke finnes der om sommeren. Den sterke sammenhengen til grønt kan bety at fargen til vegetasjonen er veldig viktig og er ønskelig. Det at deltakere hadde valgt færre farger i denne delen enn om sommeren, kan også bety at deltakerne begynner allerede i denne fasen å vektlegge også fargene som det bygde miljøet skulle ha og som mangler i miljøet generelt.

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

Her var det også stor variasjon i hva slags farger deltakerne likte. Det var åtte deltakere som hadde en eller annen type blåfarge (blålig-lilla, turkis, mørkeblå, lyseblå) som sin favorittfarge. Alle kvinnelige deltakerne likte blåtoner, samtidig var det to mannlige deltakere som ikke valgte blåtoner i det hele tatt. Sju deltakere hadde preferanse for ulike rødtoner (enten i form av oransje, rosa, rødlig lilla eller rød). Det var åtte deltakere som hadde ulike grønntoner som sin favorittfarge. Seks deltakere likte gult og en som likte grått og en som favoriserte svart.

Her kan man se likhetstrekk til det som forskningen om fargepreferanser viser til at folk flest har preferanse for blått, rødt og grønt. Samtidig kan man ikke dra noen konklusjoner om at kvinner hadde større preferanse for rosa eller rødlig blåtoner, men det motsatte og styrker dermed ikke hypotesen om at kjønnspreferanser for farge er noe universelt. Preferanse for rosatoner kan være kulturelt. Dette kan være knyttet til at i Norge som er et likestilt land og hvor kjønnsrollene er ganske balansert, har også fargepreferanser blitt mer likestilt på grunn av gruppepåvirkninger. Samtidig må det nevnes at mange av de mannlige deltakere ikke var fullt norske. Men det svekker ikke hypotesen og kan fortsatt være et tegn på kulturelle påvirkninger, basert på at det er kulturen og miljøet man bor i som påvirker våre fargevalg.

Sammenhengen mellom favorittfarger og ønskede farger i borettslaget var bare hos en deltaker helt overlappende, men hos resten varierte disse en del. Det styrker hypotesen, at favorittfarger og det vi liker å se i vårt ytre miljø, ikke er det samme og er kontekstavhengig. Det som var overraskende er at deltakerne klarte å forestille seg ønskede (nye) farger i borettslaget uten å ha en fysisk ferdig løsning å se på. Kun gjennom et rent mentalt bilde klarte de å skille at det finnes ulike utgangspunkter mellom favorittfarger og farger i bomiljøet (borettslaget).

7.3.3. Del 2. Spørreskjema

1. Hvilken farge(r) ville du likt å se i deres borrettslag?

Det var alle mulige farger deltakerne ønsket å se i borettslaget. Det var tydelig at ulike personer hadde ulike preferanser: mørk-blå; oransje; rosa; gult; okergult; hvitt; rødt; lilla; alle farger, minus gul og brun; grønn, naturfarger og stein. De mest representerte farger var: fire likte hvitt og rødt; fem likte gult (inkludert okergult); blå var likt av tre; og grønn var likt av fire, hvis man inkluderer begrepet naturfarger (som deltakere brukte) i det.

Det interessante var at i denne delen var det enda færre farger valgt enn i tredje fargepalett oppgaven, som hadde samme spørsmål, men brukte fargetusjer for å svare på spørsmålet. Det kan enten bety at vi ikke har nok ord til å beskrive ulike fargenyanser og deltakere bare velger det begrepet, som enklest beskriver fargen, heller enn fargevariasjonen som er mulig ved bruk av fargetusjer med flere kulørforskjeller. Dette kan også bety at man gradvis begynte å fokusere mer på farger i byggene og ikke så mye på naturen. Det var to deltakere som brukte i svarene begreper som *alle farger (bortsett gult og brunt)* og *naturfarger*, som beskrev et stort spektrum av farger i et begrep og ble derfor vanskelig å analysere.

2. Hvilken farge(r) ville du ikke likt å se i deres borettslag?

I denne sammenhengen ble det litt mer tydeligere at flere av deltakerne begynte å se på fargene til byggene i stedet for fargene på vegetasjonen. Det var to deltakere som nevnte grønt som uønsket farge og dette kan bety at man ikke ønsker at fargene på hus skal bli ett med naturen. En av de deltakerne som nevnte grønt, hadde tidligere (i fargepalett oppgaven) hatt preferanse for grønt i borettslaget og den andre deltakeren hadde ikke nevnt grønt som likt farge i borettslaget. Dette kan bety at hun beskrev fargene i borettslaget ut ifra bare bebyggelse allerede i den tidligere fasen av workshopen.

Rosa og svart var mest uønsket – svart var nevnt av fire og rosa var også nevnt av fire deltakere. Brunt var ikke likt av tre deltakere; både lilla, blått og gult var også nevnt to ganger av deltakerne. Den ene deltakeren hadde nevnt blå som sin favorittfarge tidligere, men ønsket ikke å ha blått som husfarge, som kan styrke hypotesen om konteksten/ sammenhengen som har betydning for fargevalget og ikke favorittfargen. Grå var nevnt bare av en deltaker.

3. Ville du ha valgt forskjellig farge(r) på ditt hus hvis du skulle bli boende der resten av ditt liv eller hvis du hadde planlagt å selge huset, beskriv kort?

Det var en deltaker som synes det var et vanskelig spørsmål å svare på og som ikke ga noe svar. Fire deltakere ville ikke malt huset sitt for salg. Fem deltakere, ville hatt ulike farger på huset ut ifra hvis de skulle selge eller bli boende i huset resten av sitt liv. Dette var halvparten av deltakere og viser til at farge kan ha betydning for salget av bolig. Deltaker skrev:

"Okergult eller rødt hvis jeg ville bli boende, grått eller hvitt hvis jeg skal selge."

D2

Under dette spørsmålet kom det igjen fram at det er konteksten/ helheten som er viktig uansett om man velger en annen farge eller ikke. Deltaker skrev:

"Jeg ville valgt noe, som ser helhetlig ut og som jeg synes er pent. Foretrekker at alt er grått fremfor at alle får velge fritt. Det spiller ikke så stor rolle om det er for salg eller bo selv."

D7

4. Foretrekker du at ditt hus skal ha samme farge som naboens hus eller ville du likt å ha en annen farge på ditt hus, forklar kort hvorfor?

Her var det litt variasjon i svarene. Tre deltakere vill ha ulike farger på husene. En deltaker ville bare ha helhetlig uttrykk uansett farge; og to som ønsket ulike farger, men per tun. Fire deltakere ville ha samme farge som nabohus.

Til sammen var det flere som var åpne for mer farger i nabolaget. Det som virket å være viktigst, var at det skapes et helhetlig uttrykk uansett om det handlet om fargelighet eller fargekontraster. Dette viser igjen til at følelsen av helhet/konteksten er viktig når det gjelder husfarger. Deltakere skrev:

"Det kan være forskjellig hvis det følger et mønster i plan, da foretrekker jeg forskjellig."

D7

"Samme farge som nabo. Orden og helhet i alle hus er bra visuelt, så kan man pynte med farger på detaljer."

D9

5. Har dine fargepreferanser endret over tid – har du hatt andre favorittfarger? Hvis ja, hva var grunnen til disse endringene?

Sju av ti sa at de har opplevd endringer i større eller mindre grad i livet sitt. Det var mange ulike begrunnelser for hvorfor fargevalget har endret seg. En beskrev det som at økt kunnskap og forståelse har årsaket endringer i fargepreferanser. Det var fire deltakere som nevnte at fargepreferanser var litt annerledes i barndommen/ tenårene, men etter det stabiliserte de seg.

En som likte rosa, en som likte sterkere farger og en som likte lysere farger som barn. En av dem bare nevnte at det har vært en endring, men beskrev ikke hva slags endring det var. En som nevnte at det er trender som påvirker hennes fargepreferanser og en som beskrev det slik:

"Ja, når man blir eksponert for den samme fargen hele tiden har man lyst på noe nytt."

D5

Dette viser til at våre fargepreferanser har en tendens til å endre seg når vi blir eldre og er påvirket av trender og behov for variasjon. Men i denne sammenhengen var svarene alt for varierte og derfor er det vanskelig å trekke fram noen klare konklusjoner.

6. Har din oppvekst/bakgrunn påvirket dine fargepreferanser, hvis ja, på hvilken måte?

Sju av ti svarte at deres fargepreferanser er påvirket av oppveksten/bakgrunnen i større eller mindre grad og viser til at vår oppvekst (personlige opplevelser) og kultur påvirker våre fargevalg. Deltakerne skrev:

"Foreldrene mine er ganske" forsiktige" med bruk av farger, kanskje derfor er jeg litt lite utprøvende."

D2

"Ja, jeg tror bakgrunn og oppvekst påvirker, for eksempel foreldrenes smake, men også tiden man vokser opp i, hva som er mote/populært."

D6

"Ja. Kanskje litt, jeg er glad i farger. Min bakgrunn er fra Latin-Amerika og det er en kultur som er glad i farger."

D4

7. Er det noen kulturer/ land som appellerer til deg fargemessig, beskriv kort hvorfor?

Deltakere som beskrev sin kulturelle bakgrunn som norsk (fire deltakere) likte steder som var litt eksotiske og ikke norske - Barcelona, Mexico og India, Sør-øst Asia - kulturer med sterke farger. De som kom fra en annen kulturell bakgrunn enn norsk (tre deltakere) beskrev Skandinavia som en kultur som appellerer fargemessig til dem. Det indikerer at noe som er annerledes og spennende oppleves som interessant. Selv om vi har visse bestemte fargepreferanser, så er vi åpne for noe helt annet enn det vi er vant til. En deltaker likte ikke noen spesielle lander eller steder, men naturen generelt. En likte alle steder og kulturer og en svarte ikke på spørsmålet. Deltakerne skrev:

"Kulturer som bruker sterke farger appellerer, fordi de er så annerledes enn jeg er vant til. "

D6

"Scandinavia, mye fint, blanding av tre, farger og landskap."

D4

"Mexico og India. Jeg liker at det er fargerikt, men holder til en relativt nøytral grønnfarge selv."

D7

8. Har farge(r) betydning for ditt humør? Er det noen farge(r) som gjør deg spesielt glad eller gjør deg irritert, beskriv kort?

Her var det også stor variasjon av svar. En deltaker ble glad av oransje og en som ikke likte oransje i det hele tatt. En ble glad av fargen gul og en likte alle farger, bortsett gult og brunt. To av deltakerne nevnte naturens farger (grønt, blått og gult) som ga dem glede og beskrev det slik:

"Liker "skogfarger" (grønne nyanser), blåtoner (havet), rødt og gult. Liker ikke grått og oransje."

D2

"Sommer og hav gjør meg glad- blått, gult, grønt."

D5

En deltaker nevnte at sterke farger er for mye for ham. Det var en deltaker som likte rødt og en deltaker som opplevde rødt som provoserende. Blått ble sett på av to av deltakere som en beroligende farge. Den ene deltakeren nevnte at det er kombinasjonen av farger som har betydning for humøret. En deltaker beskrev at det er ingen farger som påvirker hans humør. Samtidig beskrev han under spørsmålet nummer seks - *hva slags kulturer som appellerer ham fargemessig?* - at det er ikke kulturer, men naturlige farger som appellerer til ham, ettersom de gir ham en viss harmoni med naturen. Dette kan indikere at farger som hører til naturen påvirker ham, men ikke farger for seg.

Ni av ti deltakere mente at farger påvirket humøret deres og dette styrker hypotesen om at mennesker blir påvirket av farger og at farge har betydning for dem. Variasjonen i svarene i forhold til dette spørsmålet viser til at fargeopplevelse er en personlig opplevelse og ulike farger påvirker oss ulikt.

Oppsummert viste hele denne individuelle delen (kartoppgave, fargepaletter og spørreskjemaet) ikke noen tegn på at det var noen fargeforskjeller knyttet til alderen mellom deltakerne.

7.3.4. Fokusgruppeintervju

Hele analysen av fokusgruppeintervjuet er delt opp i tre hovedtemaer som delvis følger oppsettet til gruppeintervjuet: *Farge og livskvalitet* og *Fargebruk i praksis*.

Hver av de to temaene har sammenkoblede underoverskrifter som følger en slags fortelling og belyser ulike funn som baserer seg på utsagn fra deltakere. Noen temaer og utsagn er beskrevet med et kort sammendrag, mens andre som er selvforklarende snakker for seg selv. Noen av utsagnene fra deltakerne kan ha betydning for flere nevnte temaer, men jeg har valgt å legge de under det temaet, som dette utsagnet kan best belyse.

Hele fokusgruppeintervjuet ledet til mange meninger og uttrykk om farge og fargebruk og skal løftes fram her uten at deltakerne blir spesifisert med kjønn, alder og kulturell bakgrunn.

FARGE OG LIVSKVALITET:

Den første delen av analysen beskriver hva deltakere mente om hva livskvalitet er og om farger er viktig for livskvalitet i deres bomiljø.

Hva er livskvalitet?

Med det første og innledende spørsmålet til fokusgruppeintervjuet ville man etablere et grunnlag om hva folk la i begrepet livskvalitet og se om det tilfeldigvis ble koblet til farge. Spørsmålet lød: Hvordan ser et bomiljø (området du bor i) ut som gir deg livskvalitet/trivsel i hverdagen? Natur var i begge fokusgruppeintervjuene det første som ble nevnt. Det deltakerne la i begrepet livskvalitet i et bomiljø var natur, sosiale møteplasser og vedlikehold. I tillegg var det nevnt også lys, lite biltrafikk, variasjon i byggene og barnelatter i borettslaget. Her er noen eksempler på:

"Vegetasjon, natur og små skogbiter. Huset kan være lite, så lenge jeg har stor skog og mange trær."

"Ikke lange harde linjer, ikke alt er vinkelrett at ting ikke ser likt ut – det skal være variasjon."

"Det er viktig for trivsel i hverdagen at folk tar ansvar for området og at ting er vedlikehold."

"Mulighet for utfoldelse for alle aldre – barn og voksne er viktig for livskvalitet i bomiljø."

Farge ble ikke nevnt i denne sammenhengen.

Farge er viktig for livskvalitet

Spørsmålet nummer to - Hva tenker dere er fargenes rolle når det kommer til livskvalitet/trivsel i et bomiljø? Her gikk deltakerne med en gang løs på hva de mener om farger i et bomiljø. De første utsagnene koblet til farger i forhold til bebyggelse etter ordet ja, ble delvis forbundet med forsiktighet og usikkerhet, men gradvis begynte deltakere å reflektere og påvirke hverandre, de ble tryggere og meninger om fargebruk utløste nye tanker både i form av motargumenter og utvidelser av hverandres tanker. Alle var enig i at farger på bygg var viktig for livskvaliteten i et bomiljø. Her er et eksempel på hva deltakeren sa:

"Farge av bolig eller? Farge er viktig, jeg synes det faktisk er trist når man ser at alle boliger blir hvite og grå - det er ingen farger nå lenger, de bare forsvinner."

Bare fargen på naturen er viktig

Det var en deltaker som var ikke interessert i farger på bygg. Det var naturens farger som skulle dominere og vise til variasjonen som bare naturen kan tilbringe. Fra vinter til sommer – fra dvale til liv. Deltaker beskrev det slik:

"Jeg er lite blind i forhold til bygg. Minst mulig nyanse - minimalistisk. Naturens farge skal dominere - når det er vinter, greit. Jeg ser ikke noe stor forskjell - liker å se syklusen fra dvale til liv. Jeg er litt fargeblind for disse tingene. Jeg er ikke opptatt av å male hjemme."

Farge er viktig, spesielt i byen

Det var interessant at en deltaker løftet fram at farge er viktig spesielt i byen hvor natur er fraværende. Dette kan være knyttet til at mennesker har høy preferanse for natur og oppfatter det som vakker. Dette kan bety at vi assosierer farge med natur (farge er en egenskap som natur har) og indikerer at bruk av farger i byen kan erstatte mangelen på natur. Deltaker uttrykte det slik:

"Her vi bor får vi mye farge inn på grunn av naturen, men i en by hvor det er lite natur er det viktig med farge - hvordan man har det og påvirker oss."

Farger er viktig, men man savner ikke det man ikke ser

I begge fokusgruppeintervjuene kom det fram at noen av deltakerne tenkte ikke på at det er mangel på farger i deres bomiljø. Farger er ikke noe de tenker på bevisst. Når de blir gjort oppmerksomme på det, enten ved at de besøker andre steder, eller når det oppstår endringer i miljøet de er i, legger de imidlertid merke til fargene og blir påvirket av dem. Dette styrker hypotesen om at folk ofte opplever sitt fysiske miljø på et ubevisst nivå og er mindre bevisste på påvirkningene av farger. Samtidig kan dette også indikere at hvis man ikke har noe kontekst med farge å referere til, så er ikke nødvendigvis fravær av farge opplevd som en mangel og noe negativt. Her er noen eksempler

på hva deltakerne sa:

"Jeg reagerer ikke så sterkt på det, tenker ikke på det. Men når jeg er i kontakt med farger så føler jeg at det tilfører noe. Jeg glemmer å legge merke til det. På jobben har de pusset opp interiøret – med blått og grønt på store flater og da merker jeg at jeg har veldig mye høyere trivsel enn å ha hvite vegger. Men jeg tenkte ikke noe på det før de malte det. Men jeg tror det hadde nok økt trivselen hvis det hadde vært mer farger."

"Du klarer ikke å savne noe som ikke er der, men når du først ser noe med farger så skjønner – jøss det kunne man gjort."

"I Ecuador der er det veldig mange farger på husene og alle velger selv hvilken farge skal man ha. Det savnet jeg først når jeg kom til Norge, men nå har jeg blitt vant til det. Nå savner jeg ikke det så mye. Men jeg merker det når jeg drar tilbake til Latin – Amerika."

Farger er viktig, men ikke for mye farge, best med nøytrale farger

Det var mange av deltakere som utrykte at for sterke farger og for variert fargebruk kan fort bli for mye, rotete og ødelegge det helhetlige uttrykket. Fargene på hus skulle helst være nøytrale, tidløse, duse og samstemte. Dette kan forklare hvorfor vår umiddelbare forståelse av harmoni i praksis er knyttet til fargelikheter og at vi velger lyse farger fordi vi er redde for å ta gale avgjørelser. Deltakere beskrev det slik:

"Sted som har "grazy" farger ser tøft ut, men er det godt å bo i? Kan bli fort rotete."

"Det går ikke at den enkelte har huset i rødt eller døra i blått – det ødelegger hele inntrykket. Da er det enklere med den grå og hvite. Til og med man ikke kanskje elsker den fargen så føler man ikke så mye for det – den er grei nok."

Det var en deltaker som utrykte at for mye farge kan oppleves som stressende. Derfor var deltakeren glad i hvitt, som opplevdes som avslappende. I tillegg kom det fram at deltakerens fargevalg hadde endret med tiden – fra fargerikt til fargesvakt. Deltakeren utalte det slik:

"Farge er viktig, men jeg tror det er påvirket av alder – når jeg var ung ville jeg ha farge, men nå vil jeg ha hvit – fredelig. Har mye stress. Trenger å slappe av...."

Det var en deltaker som beskrev at det grå fargevalget i borettslaget var en nøytral og fin løsning, men samtidig var det lite energigivende. Deltaker sa:

"Jeg var litt skeptisk mot den grå fargen – at kanskje vi maler oss ned til asfalten, men det ble nøytralt og

fint, men jeg blir ikke veldig energisk av det.”

Det var interessant å se at deltakere startet med at det er best med nøytrale farger, men kom fram til at det er nok gøy med intense farger. Deltaker sa:

”Farger er viktig så lenge man ikke blir irritert. Lyseblå, og grå aksepterer de fleste, men det hadde nok vært gøy med intense farger.”

Best med nøytrale farger, men egentlig er det konteksten som betyr noe

En deltaker løftet først fram at det er nøytrale - mindre sprudlende farger - som burde brukes på hus, men resonnerte seg senere fram til at egentlig er det konteksten – *helheten* - som har noe å si for fargevalget. Noe som styrker hypotesen om at det er konteksten/sammenhengen byggerne er i, som er avgjørende for fargevalget. Deltaker sa:

”Man skal bruke nøytrale tidløse farger. Ikke dus men mindre sprudlende. Utsiden av bolig, helhet i forhold til naboene, har noe å si. Der er man litt forskjellig. Vi må ta litt hensyn til hverandre. Hvis det hadde kommet en arkitekt som hadde valgt mange farger, så først hadde jeg tenkt at dette er rart, men hvis det blir en helhet av det. Grå er nøytral og greit, men det kunne vært blått eller noe...”

Farger er viktig om vinteren

Det var mange som var enige om at farger på hus er viktig for å løfte humøret om vinteren, men mindre viktig om sommeren. I den første workshopen dukket dette temaet opp av seg selv blant deltakerne, men i den andre workshopen måtte jeg spørre om det direkte. Her er noen eksempler på hva deltakere sa:

”Hvorfor har man gått bort fra gult og rødt, vet ikke – jeg vet ingen borettslag som males om til å bli gule. Jeg synes det er en glad farge, gir varme og er fin kontrast om vinteren når alt er hvitt. Ting forsvinner om vinteren. Jeg savner farger om vinteren. Da synes jeg det er fint med disse røde og gule rekkehusene.”

”På sommer er jeg mest opptatt av naturen – fugler og sola, men på vinteren synes jeg det er så trist at vi har hvite hus og det eneste fargenyanser du kan se på hus er mygg - grålig soppangrep eller at det er grålig fra forurensning som ikke har blitt vasket. Det er så mørkt og trist. Da tenker - vau – det var det vi fikk av fargenyanser om vinteren.”

FARGEBRUK I PRAKSIS:

Denne delen av analysen ser nærmere på fargebruken i praksis. Hva synes deltakerne er grunnen til fargeendringene i deres bomiljø på den senere tiden og hva kan gjøres med å endre dette?

Fargeendringene på Holmlia er knyttet til trend og prestisje

Deltakerne mente at på Holmlia er det hovedsakelig den grå-hvite trenden som har forårsaket fargeendringene på 80-tallsbebyggelsen. Både malingsprodusenten Jotun og malerselskapet var nevnt som påvirkere av trenden. I begge workshopene nevnte også deltakere den historiske sammenhengen knyttet til hvit farge. Hvitt og lyse farger som før var farger for de rike, er nå tilgjengelig for alle og et tegn på prestisje. Dette indikerer at både trender, kommersielle krefter og behov for å vise fram velstand kan ha påvirket våre fargevalg på hus. Deltakere sa:

"Vi er påvirket av trender - vi tror det er sånn vi vil ha det. Når de opprinnelig bygde disse røde og gule rekkehusene, så var det sånn man gjorde det på den tiden."

"Tror ikke at det er bare her, det var sånn for tjue år siden, at husene hadde mer farge - mange var gule og røde når jeg vokste opp. Mosegrønt, okergult og rødt som låvefarge. Hvitt var dyr farge - hvitt kan være overklasse farge. Også er jo trender. Vi har gått fra fargeriket til minimalistisk periode, spesielt i interiør. Mange hadde børstet stål og rene flater, hvitt med en kul fargerik blomsterpote i stua. Før det hadde alle en rød stue."

Fargevalg har mye med trender å gjøre, selv om vi liker å tro at vi ikke påvirkes av dem."

"Man skal ha det fresheste huset å pusse opp, men det blir de samme fargene hos alle - de trendfargene på Jotuns fargekart. Alle har samme farger hjemme og jeg tror at grått og hvitt har vært trenden lenge."

"De som driver og maler hus, de er veldig trendpåvirket, tror jeg. Hvis de som er utgangspunktet hva som skal foreslås i borettslaget, så blir det grått og hvitt."

Fargeendringene er knyttet til den norske kulturen

Gjennom hele intervjudelen kom det fram flere utsagn som deltakerne knyttet til den norske kulturen, estetikken og væremåten og at det også kunne være grunnen til hvorfor vi i Norge velger nøytrale farger fremfor fargerike. Dette handler om både anonymitet og om å skille seg ut, at nordmenn ikke er modige nok og velger de trygge fargene som grått og hvitt, at for mye farge er upassende for Norge og at nordmenn ikke bryr seg noe særlig om farger. Disse påstander indikerer at våre kulturelle oppfatninger og preferanser (som f.eks. den skandinaviske stilen) påvirker våre fargevalg. Det var det deltakere sa:

"Alle vil ha hvitt og grått – kanskje det handler om ikke skille seg ut. Før ønsket man å vise fram at alle skal vite hvor jeg bor – farge som ingen andre har. Nå ønsker vi være del av mengden – anonyme."

"Nordmenn er jo generelt veldig form og trend innrettet når det gjelder bolig og interiør. Det blir veldig fort likt for å skille seg ut."

"Er vi nordmenn ikke litt kjedelig, vi tør ikke det, "matter out of place". Jeg liker ikke kaos, gjerne orden og systemer. Jeg vet ikke hvis vi hadde farget borettslaget i mer sterkere farger om det hadde fungert. Ja, jeg tror det hadde fungert, men jeg tror vi er i ikke modig nok. Nei, vi tar hvitt."

"Man har jo reist og sett steder i utlandet som er fargerike og tenker at dette er jo spennende og man tar masse bilder. Men kan aldri, sett det for seg her."

"Norge er et nøytralt land – tror ikke det passer med mange farger."

"Tror at det ligger i norske sjelen at ingen hadde gjidd å bry seg å gjøre endringer."

Fargeendringene er knyttet til det kommersielle - salg og kjøp

Deltakere mente at siden vi flytter oftere enn før er de nøytrale fargene som er mest kommersielle og salgbare, men er ikke nødvendigvis farger som de selv hadde ønsket å ha på sitt eget hus. Dette viser at den nøytrale fargen kan ha betydning for salget av bolig. Dette sitatet viser at den nøytrale fargen kan ha betydning for salget av bolig:

"Jeg tenker at før ble man boende lengre på noen plass (et sted), men nå er det så mye kjøp og salg og flytting at kanskje med nøytrale farger er det lettere å selge huset."

Fargeendringene er knyttet til vedlikehold og varighet

I denne delen påpekte en deltaker at det kan hende at den lyse grå-hvite fargebruken kanskje er forårsaket av hensyn til vedlikehold. Det er mørke farger som blir fort slitt og krever mer vedlikehold. Dette indikerer at vedlikehold har betydning for fargevalg og kan være viktigere enn estetikken. Deltaker sa:

"Faren min hadde hus som han kjøpte som først var mørkebrun og som han malte i okergult. Det hadde også

med vedlikehold å gjøre, fordi den brune veggen ble så varm og tørket fort ut og måtte beises oftere. Derfor tenker jeg at i borettslaget vil en del ta det med i beregningen når de velger farger. Hva som er praktisk – mørke farger blir kjempevarme, de koker.”

I tillegg nevnte deltakere at det er tryggere å velge grått på grunn av at den varer lengre enn interiørtrendene og er et trygt valg. Her er et eksempel på det deltakere sa:

”Man påvirkes av trender – stuen var rød noen år. Det er forskjell mellom ute og inne. Husveggen skal vare 15 år – grå og konservativ er greit. Man går tilbake til det trygge.”

Ja, til endring av farge, men det er vanskelig

Den delen av workshopen hadde fokus på spørsmålet: *Vil dere endre dette og hvis ja, hva kan gjøres for å endre dette? (Tror dere at det trenges fargeveileder for byområder?)*. De fleste deltakerne synes at det hadde vært gøy med endring av farger i borettslaget og uttrykte det slik:

”Jeg kan godt tenke å endre på det – synes det er altfor kjedelig.”

Selv om deltakerne hadde lyst på endring, var de veldig usikre om det faktisk var mulig å få til. Borettslagsproblematikk, som gjenspeiler seg i de demokratiske prinsippene som brukes i styringsformen av borettslaget, folk med mange meninger og de nøytrale kompromissfarger, virket å være et stort hinder for å få til drastiske endringer i borettslaget. Det kom tydelig fram at hvitt og grått er nøytrale kompromissfarger, som de fleste enten liker eller ikke har noe sterk mening om. Det er derfor det er vanskelig å få til noe annet. Dette indikerer at hvitt og grått er farger som man slipper å ta standpunkt til og er ingen risiko farger. Deltakere sa:

”Å endre farge på hus er et stort steg for mange i borettslaget. Hadde det vært valget mellom gult, blått og hvitt, så hadde flertallet valgt hvitt. Man kommer alltid tilbake til hvitt – det er en kompromissfarge. Det er vanskelig å få med alle, når man er i sameie eller borettslag. De aller fleste går jo mot det trygge.”

”Hvis man hadde foreslått blått, gult og grønt, hadde det nok ført til at tiden hadde gått til å diskutere fargene i generalforsamlingen fram og tilbake – folk hadde fått kaffen i halsen. det hadde blitt en lang og slitsom generalforsamling.”

For å få til en endring i fargebruken i borettslaget

Selv om deltakerne var skeptiske å få til fargeendring i borettslaget, hadde de en del forslag til hvordan man kan få til endringer. Dette gjaldt først og fremst om å møte opp på generalforsamlingen,

behov for en engasjert person, digitale verktøy og mulighet til å påvirke prosessen i tidligere faser før den endelige beslutningen blir tatt. Her er noen av forslagene deltakerne kom med:

"Møte opp på borettslagsgeneralforsamlinger. Foreslå det til styret."

"Man må ha en engasjert person som setter i gang, kommer med et forslag og presenterer det."

"Man har nå verktøy og kan bruke digitale bilder for å vise hvordan ting faktisk ville sett ut, for å få visualisert det. Tror det stemmer at det er vanskelig for folk å se for seg, når man er vant til å se nøytrale og ikke så sprelske farger."

"Siste gang i borettslaget i generalforsamlingen hadde vi tre valg – valget var mellom hvitt, grått og mørkebrunt. Alle tun fikk stemme på sitt tun – den fargen som fikk flest stemmer vant. Vi endte opp med tre hvite og ett grått tun. Beboerne kom altfor sent i prosessen. Hadde beboere fått mulighet å skrive de tre fargene de har lyst å ha på sitt tun først og da de fargene som fikk flest stemmer per tun ville blitt valgt. Da hadde man ikke endt opp med de tre fargene i utgangspunktet."

I tillegg poengterte deltakerne i begge fokusgruppeintervjuene, at hvis man hadde hatt vitenskapelig støtte til at farger er viktig på ett eller annet vis, så hadde det vært enklere å få til fargeendringer i et bomiljø/ borettslag. Her er et eksempel på det deltakere sa:

"Det hadde vært gøy å få til noe annet, men tror at det vanskelig, med mindre man kunne kommet med noen argumenter, at dette er bra for psyken og da blir man glad av den fargen her. Farger må vise noen fordeler for de som bor der."

For å få til en endring i fargebruken i bomiljø, trengs det fargeveileder eller ikke?

I denne sammenhengen ble deltakere gjort oppmerksomme på at det i Oslo planlegges en fargeveileder for byområder og spørsmålet var om fargeveilederen kan være et hjelpemiddel som kunne bidra til endringen fra den grå-hvite fargebruken til mer fargerikt. Deltakerens respons til det var:

"Hvis fargeveileder er til inspirasjon, ja. Hvis den er en premiss, nei. Hvis det er: her skal det være sånn – nei."

Deltakerne ville vite hva en fargeveileder er. Det var for meg vanskelig å si hva innholdet i den nye fargeveilederen i Oslo blir, men jeg baserte meg på eksisterende eksempler og brukte argumentet at fargeveiledere ofte tar utgangspunkt i at bebyggelse skal harmonisere med sine omgivelser, enten i form av natur eller eksisterende bygg, eller i forhold til den historiske sammenhengen

den er i. Jeg brukte uttrykket å *harmonisere* bevisst, for å se hvordan deltakere tolker harmoni. Reaksjonen til dette var:

"Hva vil det si at det harmoniserer – betyr det at husene blir grønne, siden vi har for mye skog? Hvis fargeveileder er basert per område – kommer det i det hele tatt til å bli igjen noen røde eller gule hus?"

Dette tyder på at harmoni er et vanskelig uttrykk å forstå og kan forklare at det i praksis lett kan tolkes som fargelikhhet.

Når det gjaldt bevaring av eksisterende historiske bygg som skulle finne tilbake sin autentiske farge, svarte en deltaker slik:

"Tanken med å gå tilbake til det det originale/ den tidsautentiske fargen er en konstruksjon – en trend i et gitt årstall, slik man gjør med bunaden. Sunnfjordbunaden skal se ut som den så ut i 1875. Den var nok annerledes i 1850. Den har blitt en konstruksjon. Det er viktigere at vi lever i den tiden vi lever nå. Noe med originaliteten har blitt kunstig. Kan vi omfavne den tiden vi lever i nå?"

Deltakerne uttrykte at det hadde vært best at fargeendringene skjer gjennom en dynamisk prosess og sa:

"Vil disse endringene skjedd uansett? Hvis hypotesen er at det er en trend nå, så vil jo trenden snu og man vil ønske å gjøre noe annet. Trenger man å styre det, eller ville det skje dynamisk uansett? Ting har vært lenge hvitt og grått både inne og ute. Nå har vi mye mer farger inne og nå har vi denne diskusjonen her og nå har flere lyst på flere farger ute. For ti år siden hadde vi nok ikke sagt det samme."

Samtidig var deltakere enig om at så lenge fargeveileder er inspirerende, veiledende og med godt faglig innhold, kan den være et hjelpemiddel for at disse dynamiske prosessene skjer raskere. Her er noen eksempler på hva deltakerne sa:

"Med en fargeveileder kommer kanskje de dynamiske endringene litt tidligere enn ellers. Det er vanlig med slike endringer fra den ene ekstremiteten til den andre – så bølger det fram og tilbake."

"Fargeveileder kan være noe med kompetanse om farger og meninger, som bidrar til noe nyskapende eller til å se mulighetene som man ikke har tenkt på. Den skal handle om faglig innspill og vise til mer enn tre trendfarger fra Jotun."

Personlige ønsker og anbefalinger for fargebruk i borettslaget

Her har jeg samlet noen tanker og utsagn i forhold til ønsker og anbefalinger om farge og fargekombinasjoner i borettslaget, som deltakere kom fram til under fokusgruppeintervjuet. Dette viser en del variasjon: helt fra å ha hvite og ensfargede rekkehus, til at alle husene i rekke skulle være i ulike farger. Dette styrker hypotesen at det mennesker liker er veldig individuelt og i praksis er det vanskelig å tilfredsstillе alle ønsker. Her er noen eksempler på hva deltakere sa:

Hvitt er fint

"Jeg liker hvitt, jeg vil ikke at noen skal invadere meg med ny farge, men på taket kan man velge fritt- det ser jeg ikke uansett."

Blå og røde kontraster på hvite hus er fint

"Jeg var på boligjakt i området og fant mange hus som har hvitt, blått og rødt. Jeg syntes det var fint, nesten som hytter - hvite vegger og blå og røde kontraster i karmmer og lister."

Figur 7. 15. Gamlelinja borettslag på Holmlia. Hvite vegger og blå kontraster. Bygget på 1980-tallet.

Brunbeiset er fint

"Jeg drømmer om Hallagerbakken- brunbeisete flotte planker. Det er fint – det er natur."

Figur 7. 16. Hallagerbakken borettslag med sine brunbeisete rekkehus - en arkitekturperle på Holmlia. Bygget på 1980-tallet.

Rekkehus kunne vært i ulike farge per tun, men ikke i samme rekke

Det var deltakere i begge workshopene som kom fram til at rekkehus kunne vært i ulike farger per tun og de, men ikke i samme rekke og sa:

"For meg kunne godt rekkehus ha vært i forskjellig farge, men ikke i samme rekke. Kanskje i tun. Ikke annethvert hus lilla rosa og blått, det hadde blitt kanskje for mye."

"Det jeg har forstått er at i borettslag da blir det mest sannsynlig at alle farger er like, men det hadde vært gøy med litt farger. Derfor tenker jeg at tunvise farger kunne fungert – da får du helhet, men også variasjon."

"Gøy med hvert tun med sin farge, særpreg. I stedet for det øvre og det nedre tun eller lille eller store tun hadde det vært det røde eller det blå eller det grønne – eller rosa?"

Alle hus i ulike farger i rekken, som i Kampen hageby

Det var en deltaker som hadde kjennskap til Kampen hageby og løftet det fram som et eksempel for mulig fargebruk i borettslaget. Det interessante ved dette utsagnet er at det kommer fram at hvis man vil kombinere fargene slik som i Kampen hageby så ville flere flyttet hit. Dette indikerer at mye farge, slik som i Kampen hageby, kunne være attraktivt for flere kjøpere og kan potensielt være kommersielt, i motsetning til grått og hvitt. Deltaker sa:

"Hvis man skal gjøre fargeendringer her, så gjør det ordentlig. Kanskje det hadde vært positivt med Kampen hageby følelse her på Holmlia – mange fra byen ville nok ha flyttet hit."

Figur 7. 17. Fargerik Kampen hageby. Bygget på 1990-tallet.

Alle velger fritt og mitt hus skal være knallrosa med flekker

"Jeg hadde valgt en farge som overgår alle de andre – knallrosa med flekker. Jeg er ikke for at alle skal ha samme farger – hvis noen har lyst på rosa eller gult eller brunt, så vær så god! Jeg synes det er litt kult, jeg!"

Figur 7. 18. Fiktiv fargekombinasjon og rosa hus med flekker plassert i deltakernes boområde.

Workshopen som påvirker deltakere og bevisstgjør fargene i omgivelsene

Hele workshopprosessen hadde i seg et uventet utfall, som ikke var intensjonen med casestudien og kom i form av påvirkning og bevisstgjøring hos deltakerne. Deltakerne ble mer opplyst og mer oppmerksomme på farger i sine omgivelser etter at de hadde avsluttet workshopen. En deltaker la det fram slik under fokusgruppeintervjuet:

"Jeg tenker helt ærlig, at kanskje den kvelden her får meg til å tenke litt mer på farger, enn hvis jeg ikke hadde vært her. Da hadde jeg tenkt sånn er det bare."

Dette kan bety at bruken av disse fire metoder i en workshopsammenheng kan ha betydning for medvirkningsprosesser og kan brukes i praksis.

7. 4. Metodekritikk

For å oppnå høyere ytre validitet i studien hadde det vært nødvendig med flere workshops med flere deltakere, med ulik bakgrunn (inkludert profesjonell bakgrunn), større aldersvariasjon og fra flere ulike bomiljøer (med mye og lite natur, med mye og lite bebyggelse).

Deskriptiv analyse er subjektivt (Håkansson, 2015, s. 187). Både på grunn av min manglende erfaring med slike studier, at jeg selv bor i området, mine egne preferanser og mine forventninger kan ha spilt inn på hvordan jeg samlet og tolket materialet fra workshopene. For å oppnå bedre objektivitet i analysene hadde det vært bedre at det var flere personer som hadde gjennomført og analysert studien.

Det ble brukt fire ulike metoder for å belyse problemstillingen. Bruken av de tre første metodene var viktig for å skape en slags innføring til det endelige fokusgruppeintervjuet. Dette var samtidig litt eksperimentelt for å se om denne prosessen med de ulike metodene hadde innledende kraft og fikk folk til å fokusere på farger i sitt bomiljø. Det viste seg at deltakere kom inn i temaet gradvis og metodene fungerte som en innføringsprosess inn i temaet *farge, bomiljø og livskvalitet*.

Ifølge Cold (2012, s. 93) har bruken av mentale kart som metode sin begrensning fordi den krever en viss tegneferdighet som må kobles til evnen til å forestille seg og erindre fysiske elementer og rom. Det å tegne mentale kart skapte litt uro i den første workshopen og folk ble usikre i sine tegneferdigheter, men det tok ikke lang tid før folk forsto at alle var i samme båt og gjennomførte

oppgaven uten problemer.

Fargepalettoppgaven var brukt for å få fram den unike fargeopplevelsen visuelt. Selv om det var mange fargetusjer med mange fargetoner å velge mellom, var det fortsatt mangel på visse ønskede fargetoner og deltakere var nødt til å blande farger for å få fram noe som liknet. Ved bruk av fargepaletter kreves det en god variasjon av farger å velge mellom for å få fram helt nøyaktige personlige fargeopplevelser og preferanser. Samtidig kan denne store variasjonen av farger skape problemer for tolkningen av datamaterialet og dette var tilfellet også i denne studien.

I spørreskjemaet var det vanskelig å tolke deltakernes fargebegreper (som begrepene naturfarge og alle farger) og dette kan ha påvirket kvaliteten på analysen.

Fokusgruppeintervjuet ble gjennomført med bare fem deltakere for at flest mulig kunne komme til orde, men det er vanskelig å si om alle fikk sagt det de mente. Derfor kan det hende at noen likevel ikke kom til orde og at noen viktige poeng derfor gikk tapt.

Det virket mest logisk å bruke en slik kombinasjon av metoder for å få svar på problemstillingene og i sin helhet fungerte metodene godt. Det oppstod mange spennende svar knyttet til problemstillingene, men også noen uventede, som kan danne grunnlag for nye forskningstemaer.

8. DISKUSJON

8. 1. Har farge i et bomiljø betydning for menneskets livskvalitet?

Gjennom litteraturstudien har vi sett at farge påvirker oss og er en viktig visuell kvalitet i våre omgivelser. Farge har betydning for vår hukommelse, kan påvirke vår romopplevelse og påvirke oss både psykisk og fysisk, på bevisst og ubevisst nivå. Fargeopplevelsen ser ut til å være avhengig av vår evolusjonære, biologiske arv på den ene siden, og kultur og våre personlige relasjoner til farge på den andre siden (Mahnke, 1996). Våre fargepreferanser kan i en viss grad sies å være avhengig av kjønn og alder, men det finnes

ikke nok begrunnelse i forskningen som kan bevise at dette er noe universelt. Tvert imot tyder mye på at det er kulturbetinget (Taylor, Clifford & Franklin, 2013). I tillegg kommer det fram i fargeopplevelsesstudiene at noen farger i miljøet kan påvirke oss positivt, til og med når vi selv tror det motsatte (Jalil, Yunus & Said, 2011). Det viser seg at studier av fargeopplevelser er vanskelig å validere, fordi det ofte er vanskelig å avgjøre om det er farge alene som påvirker oss, eller om det er andre faktorer som spiller inn på opplevelsene (Bailey, 2019).

I casestudien viste deltakernes fargepreferanser ikke noen tydelige universelle trekk, men virket å være påvirket hovedsakelig av kultur, som har bidratt til utviklingen av personlige fargepreferanser. Selv om deltakerne hadde visse fargepreferanser knyttet til kulturen de kom fra, var de åpne for helt motsatt fargebruk fra andre kulturer (som skandinavisk mot brasiliansk osv.) som kunne beskrives som eksotisk og annerledes enn det de var vant til. Dette kan også knyttes til det nevropsykologiske perspektivet (Smith og Porteous, referert i Strumse, 2012) om estetisk tilfredstillelse, som ofte verdsetter det eksotiske – det som er annerledes. Det kom også fram at oppveksten har påvirket deltakernes fargevalg, noe som indikerer at det miljøet vi vokser opp i påvirker våre fargepreferanser. Den eneste forskjellen mellom kjønnene viste seg i at kvinnelige deltakere la merke til flere farger i sine omgivelser om sommeren og om vinteren enn menn, og styrker hypotesen at kvinner er mer oppmerksomme på farger i sine omgivelser enn menn (Hård et al., 1995). Dette kan allikevel ha en kulturell opprinnelse og kan ikke ses som et universelt trekk hos kvinner.

Gjennom casestudien kom det fram at farge hadde betydning for deltakernes humør, skapte glede og *psykisk velvære* (Næss, 2001). De var påvirket av farger i sitt bomiljø, men det var store variasjoner i hva slags farger deltakere likte og verdsatte. Det viste seg at farger kan utløse både negative og positive følelser hos flere, men sammenlagt ble det nevnt at farge skaper glede og at

fargeløshet utløser tristhet både når den er knyttet til bygg eller natur. Dette indikerer at farge generelt har betydning for livskvalitet. Samtidig ble det sagt at farge ikke er noe de tenker på bevisst. Når de blir gjort oppmerksomme på det, enten ved at de besøker andre steder, eller når det oppstår endringer i miljøet de er i, legger de imidlertid merke til fargene og blir påvirket av dem. Dette viser at bevisst fargeopplevelse har betydning for oss (Van der Voordt et al., 2017) og for vår livskvalitet.

Deltakerne kom med mange forslag til hvordan man kan anvende farger på bygg for å oppnå livskvalitet. Det var mange ønsker og anbefalinger, helt fra hvitt og nøytralt til fargerikt og variert. Det var for mange ulike svar til å kunne komme fram til noen endelig konklusjon og noe som styrker hypotesen at det menneskers fargepreferanser er individuelle (Küller, 2006; Mahnke, 1996; Sivik, 2007; Tofle et al., 2004). Dette viser også at det er både plass for akromatiske og kromatiske fargeløsninger i vårt bomiljø, som kan bidra til livskvalitet.

Det som repeterte seg under flere deler av workshopen, og virket å ha størst betydning for livskvaliteten og fargebruk i bomiljø, var konteksten/sammenhengen fargene kom i. Dette styrker hypotesen at det er konteksten som er viktig for fargebruken i det bygde miljøet (Jenssen, 2001). Deltakere mente at så lenge helheten er ivaretatt, er det fint med både nøytrale og intense farger. Fargeharmonier er jo basert på fargelighet og fargekontraster, og begge disse harmoniene kan ha betydning å for livskvalitet (Gundersen et al., 2006; O'Connor, 2006). Samtidig indikerer dette at det er både kromatiske og akromatiske farger som kan ha betydning for livskvalitet, så lenge de bidrar til helhet og harmoni.

Om vinteren var fargevariasjonen minimal i deltakernes fargepaletter. I fokusgruppeintervjuet kom det frem at farger er noe man savner på den kalde, hvilende årstiden, men ikke om sommeren. Deltakerne var enige om at vinterstid kan fargene på byggene være med på å påvirke visuell variasjon, skape kontraster og løfte humøret i deres bomiljø. Dette tyder på at det er de kromatiske fargene på bygg som tilfører kontraster til omgivelsene og kan øke livskvaliteten om vinteren, men har liten betydning for livskvaliteten om sommeren. Dette er ikke sterkt nok grunnlag til å påstå at akromatiske farger ikke skaper livskvalitet i bomiljøene. Samtidig viser dette at den visuelle variasjonen som er utløst av farger er viktig for livskvaliteten i et bomiljø.

Det kom fram i casestudien at når man blir bevisst på farger gjennom endringer i miljøet; da oppstår det positive emosjoner knyttet til farger. Dette kan bety at det ikke handler om fargene for seg, men om variasjonen som farger bringer til omgivelsene. Variasjonen - motsetninger skapt av fargekontraster- kan dermed bevisstgjøre fargene i omgivelsene og slik bidra til livskvaliteten i et bomiljø. Derfor kan kontrasterende farger - både akromatiske og kromatiske farger - på hus være viktig for livskvaliteten året rundt, så lenge de tilfører variasjon, harmoni og helhet til omgivelsene.

Funnene fra denne oppgaven finner ikke støtte for at både grått og hvitt er uønskede farger i et bomiljø, som skal elimineres eller forsvinne. Mer det motsatte. De er i stor grad de mest favoriserte fargene i bomiljøene. Dette har også forårsaket at bomiljøene har blitt monotone, identitetsløse, kjedelige, spesielt om vinteren. Det var nevnt at de nøytrale akromatiske grå-hvite fargene er lite

energigivende og samtidig avslappende - noe som styrker hypotesen at de grå-hvite miljøene opplevdes som avslappende og mindre aktiverende (Küller, 2006). Dette viser at akromatiske farger kan bidra til livskvalitet hvis det er behov for avslapning, men samtidig senke livskvaliteten hvis det er behov for aktivisering.

I casestudien kom det fram at naturen var viktig for alle deltakere når det gjaldt fargeopplevelser, livskvalitet og det å bo i området. Dette styrker hypotesen at mennesker har høy preferanse for natur og at natur gir velvære (helse) (Kaplan, 1995; Van den Berg et al., 2007; Ulrich & Zimring, 2004). I studien var det en deltaker som hadde veldig høy preferanse for natur. Deltakeren mente at det bare er naturens farger - fra fargerikt til fargesvakt - fra dvale til liv - som skaper livskvalitet for ham. Det ble også påpekt at farger er spesielt viktig i byen, hvor natur er fraværende - noe som kan knyttes til hypotesen om at i et miljø hvor det er mangel på natur, har mennesker behov for å erstatte den manglende naturen (Bringslimark, Hartig & Patil, 2011). Farge kan ha noe iboende i seg som kan kobles til natur og kan ha egenskaper som kan erstatte opplevelser som naturen kan skape. Natur kan inneholde noen viktige ledetråder som kan veilede oss til hvordan farge kan brukes i praksis (Van der Voordt et al., 2017) og dermed sies å være grunnlaget for våre estetiske preferanser (Cold, 2010). Det vi verdsetter i naturen er forståelsen av sammenhengen/konteksten, balansert kompleksitet (Kaplan & Kaplan, 1989) og åpenhet og innkapsling (Dosen & Ostwald, 2013). Dette kan knyttes til det universelle ved det skjønne - helhet, harmoni og variasjon (Cold, referert i Cold, 2010) og til det nevropsykologiske perspektivet om estetisk tilfredstillelse - balanse mellom kompleksitet og orden (Smith og Porteous, referert i Strumse, 2012) - kontraster. Det ser ut til at farge i det bygde miljøet ikke handler direkte om å etterligne naturens fargetoner, men handler om å etterligne naturens estetiske språk. Det vi har sett gjennom hele studiet er at farge kan påvirke romlighet (Hård et al. 1995), tilføre variasjon, harmoni/kontrast og kontekst-/helhetsforståelse til omgivelsene (Smedal, 2001). Gjennom variasjon, harmoni/kontrast og kontekst/helhet kan farge skape dialog mellom de arkitektoniske elementene og omgivelsene; og involvere og engasjere mennesket i sitt utemiljø (Smedal, 2001).

Casestudien har vist at farge, både akromatisk og kromatisk, har betydning for livskvaliteten i menneskets bomiljø året rundt. Studien viser at den bevisste fargeopplevelsen, personlige fargepreferanser og kombinasjonen av variasjon, harmoni/kontrast og kontekst/helhet som bidrar til livskvaliteten i et bomiljø.

8. 2. Utformingen av den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen ved bruk av farge

I denne oppgaven har jeg prøvd å finne svar på: “Hva slags betydning kan funnene i litteratur- og casestudien ha for utformingen av bomiljøer med livskvalitet i *den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen* ved bruk av farge?”

I planleggingen og i praksis skal fysisk utforming av et bomiljø ha god arkitektonisk kvalitet (Klima- og miljødepartementet, 2018; Oslo kommune, 2019; Plan- og bygningsloven, 2008; Turner, 2012). Arkitektonisk kvalitet skal ha gode visuelle kvaliteter som farge er en del av. Disse gode visuelle kvalitetene har en estetisk og funksjonell (inkludert universell utforming) oppgave, som skal bidra til menneskets livskvalitet – velvære og psykiske helse. Den sammenlagte studien har vist at fargebruk ser ut til å bidra til menneskets livskvalitet i form av estetiske opplevelser (Smedal, 2001) og orientering i miljøet - den kan hjelpe svaksynte, fargeblinde (Lid, 2014) og mennesker med demens (Wijk, 2006). Samtidig kommer det fram at farge kan gi negative effekter – avhengig av personlige forutsetninger kan for mye farge være overstimulerende og for lite farge være understimulerende (Janssens, 2006). Den fargebalansen som kreves i det felles bygde bomiljøet som tilfredsstillende alle virker å være vanskelig å få til i praksis.

Deltakerne i min studie var enige om at både markedet, fargeprodusenter, levestandard, prestisje, trender, kulturelle holdninger, historiske sammenhenger, demokratiske prinsipper, trygge valg og også praktiske vurderinger kan ha forårsaket den grå-hvite bebyggelsen i Norge og på Holmlia. Alt dette kan også være et hinder for fremtidig fargebruk. Særsilt viser det seg at arkitektfaget som favoriserer det skandinaviske designspråket og fargesvake materialbruken, har vært med på å påvirke det monotone byrommet (Angelo & Brooker, 2017).

Det ser ut som at det er behov for en bedre begrepsforståelse både om arkitektoniske kvalitetsbegreper og om harmoni. Ordet harmoni synes å bety både harmoni som fargelikhhet og harmoni som kontrast (O'Connor, 2006). Når begrepet *harmoni* brukes i veiledere og offentlige dokumenter er det veldig viktig at dette kommer tydelig fram. Ifølge loven er det opp til kommunens skjønn å avgjøre om et byggverk er estetisk tilfredsstillende og harmoniserende og krever at kommunen har høy faglig kompetanse for å forstå at harmoni er mer enn fargelikhhet. I casestudien viste det seg at den umiddelbare reaksjonen til harmoni rettet seg mot fargelikhhet og kan indikere at den monotone grå-hvite bebyggelsen er årsaket av manglende faglig kompetanse (begrepsforståelse).

Casestudien antydte at farge kan erstatte natur i bymiljø. Dette er en veldig viktig hypotese å forske videre på. Hvis farger kan skape opplevelser og helse på lik skala som natur, så er det et meget relevant og sterkt grunnlag for å vektlegge fargebruk i byutviklingen. Dette kan løfte farge

fram som en helsebringende og nødvendig kvalitet i den kompakte natursvake byen og kan være den vitenskapelige støtten som trenges for å overbevise fagfolk og byboere til å bruke mer farger i sine omgivelser og skape *den kompakte menneskeorienterte levbare byen*.

I casestudien kom det fram at deltakerne ville ha mer farge i borettslaget, men manglet tillit til at dette kunne skje, siden de nøytrale fargene (grått og hvitt) synes å appellere til majoriteten og at de derfor alltid vil vinne. Samtidig kom deltakerne med mange forslag hvordan man kan få til endringer i fargebruken. Disse var beskrevet som: aktiv deltakelse, styringsformer som tillater medvirkning, bruk av digitale verktøy som billedliggjør og viser sluttresultatet, behov for en engasjert person, og studier med vitenskapelig støtte som tydeliggjør at farge er viktig i et bomiljø. Mange av disse verktøyene er allerede en del av en generell planleggingspraksis, men er i veldig liten grad knyttet til fargebruken og viser at det er behov for dette. Smedal (2001) påpekte at for å få til fargeendringer er det nødvendig at det finnes en hovedidé bak prosjektet, i stedet for å vektlegge den enkeltes personlige preferanser. Ifølge Angelo og Brooker (2017) skal fargebruken som estetisk kvalitet være mer regulert fra den statlige siden og legge større press på utviklere og arkitekter; farge skal bevisstgjøres mer i arkitektonisk utdanning, fremheves i administrativ og politisk bevissthet, og vise seg i form av regionale fargeprogrammer - helt ned til lokale veiledere. Samtidig viser casestudien at det ikke er ønskelig med for mye styring i fargebruken, og det kan være at vi er på vei til å komme inn i en ny trend som er motsatsen til det som har vært. Endringen virker å være på vei uansett om den styres eller ikke. Deltakerne var åpne for veiledning, men ikke for styring. Fargeveileder som gir inspirasjon og gode faglige anbefalinger, kan bidra til at endringene kan skje raskere og den kan derfor være et nyttig verktøy å ha.

Selve workshopprosessen fikk et uventet utfall, som ikke var intensjonen med studien og som kom i form av påvirkning og bevisstgjøring av farger i deltakernes bomiljø. Metodene som ble brukt i workshopen kan derfor med fordel brukes som en anbefaling i fargeveilederen, og kan aktivisere byboere til å bruke farger mer bevisst i sine bomiljøer. Dette kan bidra til bedre fargebruk i de små hverdagsrommene, og på denne måten påvirke fargebruken i byen. Samtidig kan workshopen være en medvirkningsarena mellom utviklere, designere, planleggere og byboere i utviklingen av nye prosjekter.

Det er ikke klart hva den nye fargeveilederen til Oslo vil bli. Så langt viser det seg at fargeveiledere - som for eks. *"Fargeveileder for Trondheim"* (Trondheim kommune, 2018) - er basert på byens historiske fargepalett (Direktoratet for byggkvalitet, 2016c). I casestudien utrykte deltakere at det å gå tilbake til det gamle og det autentiske, med håp om å holde fast til identiteten, kan kapsle inn de dynamiske endringene som er en del av den pågående historiefortellingen om byen. Dermed kan dette hindre nytenkning og utvikling.

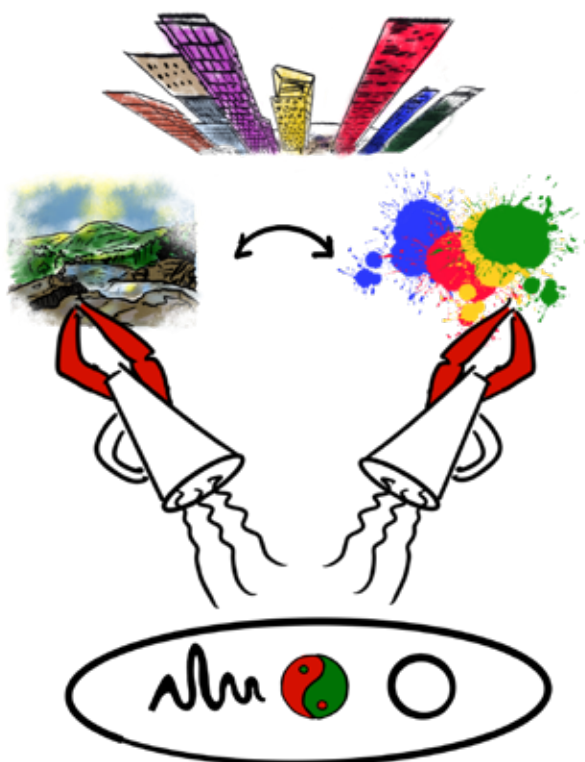
Det storskala, monotone bylandskapet som har vokst fram i de siste tjue årene, og som har begrenset seg hovedsakelig til grått, hvitt og sort, viser tegn på at det er mangel på dialog mellom byggene, som er det store landskapet i byen. Det er behov for kontraster og variasjon og helhet som skal forstås ut ifra en menneskelig skala.

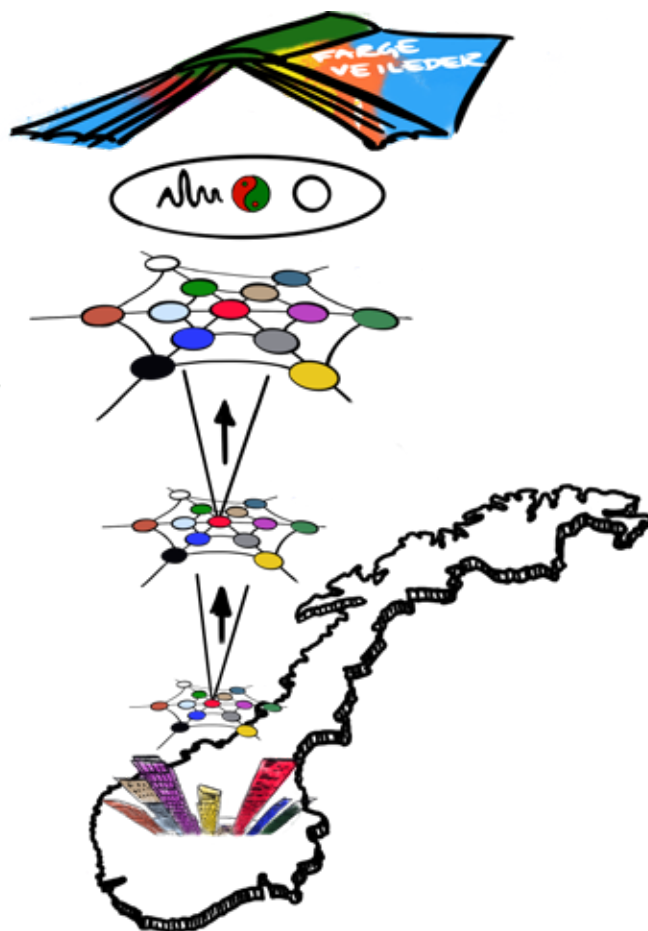

Det kommer fram i litteraturstudien og i casestudien at det både er plass til et fargerikt og fargesvakt miljø, så lenge funksjonen til det arkitektoniske i form av orientering og universell utforming er ivaretatt. Vi er ulike og har ulike preferanser i forhold til farge. Mennesker virker å være åpne for begge (fargesvakt og fargerikt), så lenge konteksten og helheten er forstått. Det er rom for hvit Sørlandsby, skandinavisk arkitektur, men også et fargerikt Kampen og Grünerløkka og nye fargerike og fargesvake byrom. Det viktigste er at disse byrommene forteller historier og har egne identiteter, som er i dialog og balanse med hverandre og som holder seg til en menneskelig skala. Dette kan ha betydning for utformingen av disse små hverdagsrommene i et nettverk med hverandre i *den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen*.

Ønsket om å tilfredsstille alles fargepreferanser i et bomiljø, virker å være umulig å oppnå og kan "...resultere i kjedelige og uinteressante omgivelser" (Smedal, 2001, s. 61). Derfor tenker jeg at en fargeveileder må klare å vise hvordan farge kan bidra til å skape *variasjon, harmoni/kontrast og kontekst/helhet*. På denne måten kan fargen bevisstgjøres i omgivelsene, tilfredsstille flere personlige ønsker og skape livskvalitet i bomiljøene. Fargeveilederen må komme med eksempler på hvordan farger på bygg kan skape overraskelser og identitet i de små uterommene i bomiljøer, som er bundet sammen i et nettverk. Den skal vise til farge som attraksjon, som leder oss fra det ene lille uterommet til det andre og som tilbyr menneskene både aktiverende og avslappende, kalde og varme, åpne og lukkede, fargerike og fargesvake rom i dialog med hverandre. For å oppnå sin effekt på mennesket må disse uterommene ta utgangspunkt i hva som foregår i øynehøyde og hva slags aktivisering som er nødvendig for at interessen og samspillet mellom mennesket og omgivelsene kan oppstå (Gehl, 2010; Cullen, 1971; Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016). Derfor er det viktig at områdenes farger skal planlegges (veiledes) nedenfra-opp og ikke ovenfra-ned, spesielt der hvor den historiske konteksten mangler. Dette betyr at fargeveilederen ikke skal handle om en felles fargeløsning for hele byen eller bydelen, som skal definere de små uterommene i bomiljøene. I stedet skal fargeveilederen handle om mange varierte helhetlige fargeløsninger for små uterom som definerer bomiljøer, bydeler og byen. På denne måten kan fargeveilederen hjelpe til å inspirere byboere, politikere, private aktører og fagfolk til å utforme opplevelsrike, dynamiske og varierte bomiljøer, bydeler og byer med livskvalitet. Fargebruken i bomiljøene skal være en dynamisk - veiledende og ikke styrende - prosess, så lenge helheten og konteksten er ivaretatt og forstått, slik at små identiteter, nytenkning og byens omgående historiefortelling kan oppstå. Hvor det ene lille identitetsrike uterommet begynner og det andre slutter, krever mye fagkunnskap og videre forskning.

Figur 8. 1. Studien indikerer at farge i det bygde miljøet kan erstatte natur i bymiljø. Dette kan handle om å etterligne naturens og estetikens språk - tilføre variasjon, harmoni/kontrast og helhetsforståelse til omgivelsene.

Figur 8. 2. Fargeveilederen skal handle om nedenfra-opp fargeplanlegging. Fargeveilederen skal vise hvordan farge på bygg kan skape overraskelser og identitet i de små uterommene i bomiljøer, som er bundet sammen i et nettverk, ved bruk av variasjon, harmoni/kontrast og kontekst/helhet.

8. 3. Konklusjon

Denne studien har vist at det er menneskets *bevisste* fargeopplevelse, som er utløst av farger (både akromatiske og kromatiske farger) på bygg, og personlige preferanse som kan ha betydning for livskvaliteten. Studien indikerte at farger kan erstatte natur i bymiljø, påvirke vårt humør og velvære, og bidra til fargevariasjon i vinterhalvåret. I tillegg viste studien at det er kombinasjonen av variasjon, harmoni/kontrast, kontekst/helhet skapt av farger som har betydning for livskvaliteten i et bomiljø.

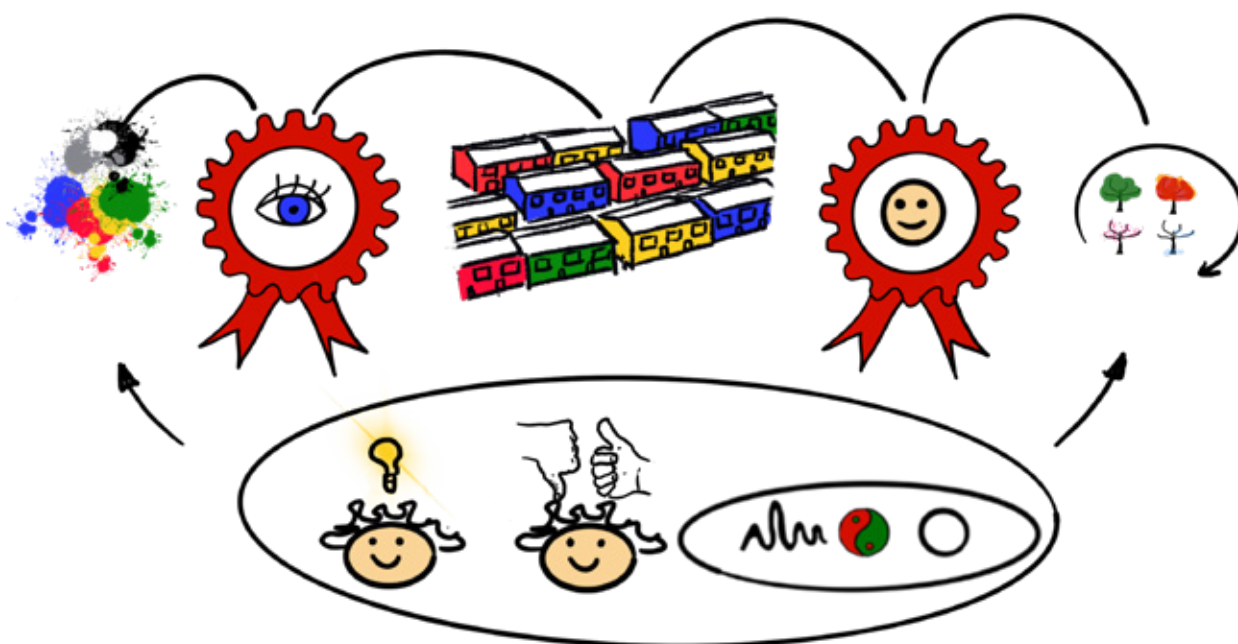
Farge og fargebruken i bomiljøer viser seg å være en kompleks oppgave å løse og krever bredere kunnskap om farge i en arkitektonisk sammenheng. Det er behov for god felles begrepsforståelse, aktiv og åpen dialog og flere studier om farge og fargebruk. God fargeforståelse i arkitektonisk utdanning, engasjement for farge og fargebruk fra både privat og

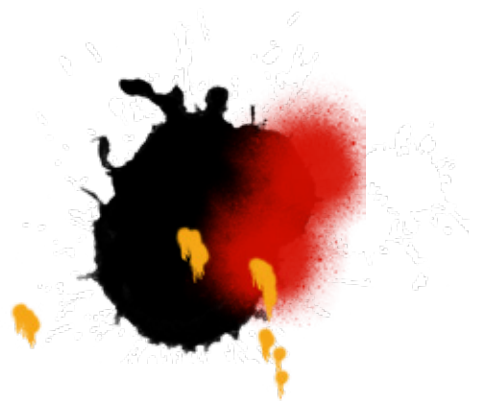
offentlig sektor, fra praktiserende fagmiljø og byboere, er også viktig. Det er behov for utprøving av ulike fargeprosjekter og tydelig fargepraksis for å oppnå gode fargeløsninger i bomiljøene og for byen som helhet. Alt dette skal foregå i en veiledende og ikke styrende prosess, slik at byen kan utforme seg dynamisk og beholde muligheten å fortelle nye historier om farge og fargebruk i bomiljøene våre.

Det at casestudien i denne oppgaven indikerte at farge kan erstatte manglende natur i bymiljø, kan være viktig for *den fremtidige kompakte menneskeorienterte levbare byen*. Dette burde forskes videre på.

Svaret på oppgavens problemstilling er at farge, både akromatisk og kromatisk, som visuell kvalitet har betydning for menneskets livskvalitet i et bomiljø året rundt. Den bevisste fargeopplevelsen, personlige fargepreferanser samt kombinasjonen av variasjon, harmoni/kontrast og kontekst/helhet bidrar til livskvaliteten i et bomiljø.

Figur 8. 3. Illustrert svar til problemstillingen.

BEGREPER

Elektromagnetisk stråling kan oppfattes som bølger og strekker seg fra de kilometerlange radiobølgene til den kosmiske strålingens ultrakorte elektromagnetiske svingninger (Amundsen, 2005, s. 29; Sandvig, 2018; Tonnquist, 1995, s. 23).

Fargestimulus er alltid lysstimulus (Tonnquist, 1995, s. 27). Det er både strålingen som treffer øyet, den overflaten som reflekterer strålingen og lyskilde med visse spektrale egenskaper (Sivik, 2007, s. 52).

Ittens fargesirkel Johannes Itten (1888-1967) utviklet i sin farge teori en fargesirkel, basert på tre primærfarger (grunnfarger) – de rene fargene som man ikke kan blande seg fram til: rødt, gult og blått (Amundsen, 2005; Angelo & Holtmark, 2019). Når primærfarger blandes med hverandre får man sekundærfarger; og når sekundærfarger blandes med hverandre, får man tertiærfarger.

Figur 1. Ittens fargesirkel. Fargene i sirkelen er satt opp i samme rekkefølge som regnbue (spektret): primærfargene ligger i midten, så sekundærfarger og til slutt i den ytterste sirkelen er tertiærfarger. Bilde fra Wikipedia (Ittens fargelære, 2019).

Ittens sju fargekontraster:

Egenkontrast handler om å sette alle mulige farger mot hverandre (Amundsen, 2005). Fargene kan være rene, de kan blandes med hverandre, og de kan blandes med både svart eller hvitt.

Lys-mørk kontrast handler om å danne kontrast mellom lyst og mørkt (Amundsen, 2005). Man kan blande svart og hvitt med hverandre og få fram en gråskala eller å blande svart og hvitt med ulike kulørte farger.

Kald-varm kontrast handler om når kalde og varme farger settes mot hverandre (Amundsen, 2005).

Kvalitetskontrast handler om motsetninger mellom rene og urene farger (Amundsen, 2005). Hvis man blander ren farge med hvitt, svart, grått eller med komplementærfargen forandres fargenes renhetsgrad og valør og det betyr at kvaliteten til fargen endres.

Mengdekontrast handler om størrelsesforholdet mellom to eller flere fargeflater (Amundsen, 2005). Det handler om å finne balanse uten at noen farge stikker ut. Fargenes

størrelse i flaten og fargestyrken virker inn i balansen.

Komplementærkontrast handler om kontrasten mellom komplementærfarger (se Ittens fargesirkel, *Figur 1*) (Amundsen, 2005). Blandes de med hverandre får vi grått. Ved å bruke komplementærfarger ved siden av hverandre får vi størst mulig lyskraft.

Simultankontrast/ fargeinduksjon skjer når en overflate som legges mot ulike bakgrunn forandrer fargen i retning vekk fra bakgrunnsfargen (Hård et al., 1995). Simultankontraster kan opptre i forbindelse med fargeelementer, og kalles da fargeinduksjon (Rosvold, 2015). Fargens kulør, metthet og valør blir påvirket av tilstøtende farger.

Komplementærfarger er farger som står rett ovenfor hverandre i fargesirkelen (se *Figur 1*) (Amundsen, 2005, s. 36).

Kulørte/kromatiske farger er alle farger untatt – svart, grått og hvitt (Amundsen, 2005, s. 33).

Menneskelig skala i arkitekturen handler om menneskets samhandling med det bygde miljøet. Arkitektur i menneskelig skala skal tilpasse seg på menneskets fysiske dimensjoner, evner og grenser. (Human scale, 2019)

Metthet (fargestyrke – lyshetsgard) er en betegnelse for å beskrive hvor sterk kulør en farge har (Amundsen, 2005, s. 33). I NCS systemet brukes **kulørthet** for å beskrive metthet (Bergan, 1997).

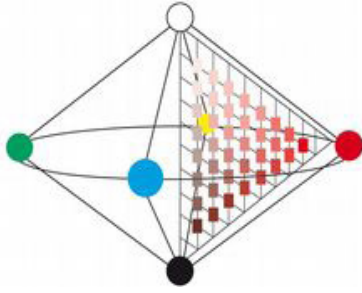
NCS-systemet er et fargesystem, som kommer nærmest til menneskets perseptuelle oppfattelse av farge: sånn som mennesket ser det (Tonnquist, 1995; Sivik, 2007, s. 55).

Det naturlige fargesystemet (Natural Color System) er et standardisert kommunikasjonssystem for farger (Amundsen, 2005, s. 32). Den brukes i forskningsverden og brukes mye i produkt- og i miljødesign (Sivik, 2007, s.53). Systemet er et forskningsresultat ved Svensk Färgsentrum og er en videreutvikling av Trygve Johannsons «Naturliga färgsystem» og Ewald Herings farge teorier (Amundsen, 2005, s. 32). NCS-systemet baserer seg på kulørte primærfargene/ grunnfargene til opponentfarge teori- rødt, grønt, gult og blått og 2 rene ukulører grunnfarger svart og hvit (Sivik, 2007, s.55). Alle andre farger har mer eller mindre slektskap med en eller flere av disse fargene (Amundsen, 2005, s. 32).

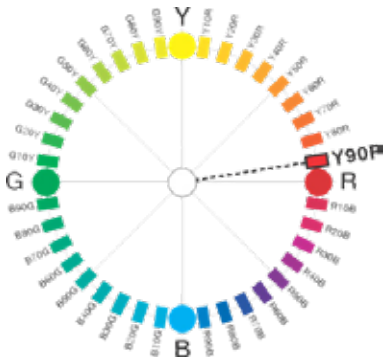
Hovedmodellen er fargekroppen, som viser til relasjonen mellom de 6 grunnfargene (Amundsen, 2005; Smedal, 2001). Fargesirkelen og fargetrekanten gir entydig definisjon av alle mulige fargefornemmelser (Amundsen, 2005 s. 32). Fargene har et bestemt blandingsforhold og hver av dem er kodet.

Det finnes opptil 16 000 fargekoder i systemet, men disse er redusert i Norsk Standard til 1950 standardiserte fargeprøver. (Amundsen, 2005, s. 33; Norwegian Colour Senter AS, 2019).

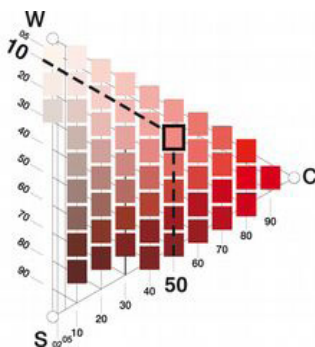

Figur 2. NCS fargekroppen. De kulørte grunnfargene er plassert ytterst i sirkelen i midten av figuren og gråskalaen (fra hvitt til svart) lang den sentrale akse (Amundsen, 2005, s. 32). Bilde fra Norwegian Colour Senter AS (Norwegian Colour Senter AS, 2019).

Figur 3. NCS fargesirkel er et horisontalt snitt av fargekroppen, de fire kulørte elementærfargene er diagonalt og i et kompass. (I figuren er Y90R, som er gul med 90% rødhet) (Smedal, 2001, s. 68). Bilde fra Norwegian Colour Senter AS (Norwegian Colour Senter AS, 2019).

Figur 4. NCS fargetrekanter er et vertikalt snitt gjennom fargekroppen. I trekantens basislinje er gråskalaen fra hvitt til svart, og i spissen den maksimale kulørheten, dvs. nyansen. Dette kan illustreres i fargetrekanter der skalaene er inndelt i 100 steg. I figuren er nyansen 1050 markert. Det er en farge med 10% svarthet og 50% kulørhet (Smedal, 2001, s. 68). Bilde fra Norwegian Colour Senter AS (Norwegian Colour Senter AS, 2019).

Omgivelser er en beskrivelse av det ytre miljøet som tar utgangspunkt i at det er menneskets omgivelser det dreier seg om (Lid, 2014, s. 137). Slik er det et antroposentrisk ord, det setter mennesket i sentrum. Med omgivelser forstås samfunnets fysiske og psyko-sosiale og kulturelle omgivelser (Lid, 2014, s. 32).

Persepsjon er møte mellom sanseintrykk og tolkningen som oppstår (Kolstad, 2007, s. 67). Fargepersepsjon er det psykologiske aspektet som omfatter de sanseopplevelser som vi beskriver som farge og som kan også inneholde emosjonelle assosiasjoner (Tonnquist, 1995, s. 7).

Synlig lys er den delen av elektromagnetiske strålingen som øyet kan begripe. Den har bølglengde mellom omtrent 380-780 nm. Det er mellom disse bølglengder at farge oppstår. En farge er en bestemt bølglengde av det synlige lyset. Rød har den bredeste bølglengder og blå den korteste bølglengden (Amundsen, 2005, s. 29; Sandvig, 2018; Tonnquist, 1995, s. 23).

Trikromatiske fargesyn – I menneskets øye finnes det tre typer reseptorer - *tapper* - som responderer til tre delvis overlappende bølglengder av det synlige lyset: lang (rødt), medium (grønt) og kort (blått) bølglengde (Sandvig, 2018). Den tredelingen er grunnen til at vi kaller det normale fargesynet trikromatisk (trefarget).

Ukulørte /akromatiske farger er svart, grått og hvitt (Amundsen, 2005, s. 33).

Valør uttrykker fargens lyshets- og mørkhetsgrad. (Amundsen, 2005, s. 33).

LITTERATURLISTE

Amundsen, B. R. (2005). *Tegning, form, farge*. (2. utg.). Oslo: H. Aschehoug & Co.

Angelo, K. & Holtsmark, T. (2019, 5. juni). farge. I *Store norske leksikon*. Hentet 7. oktober 2019 fra <https://snl.no/farge>

Angelo, K. & Brooker, A. (2017). Greying Norway: Influences and Drivers Examined Through a Discourse in the Popular Norwegian Press, V. M. Schindler and Y. A. Griber and (Red.), *Social Media Commercial Promotion Social Transformations Issue, Environmental colour design: theory and practice*, 27, (s. 96-109). Molensk: Авторы. Hentet 7. 11. 19. fra http://color-lab.org/files/283/ecd_book_compressed.pdf

Anter, K. F. (2000). *What colour is he red house? Perceived colour of painted facades*. Stockholm: Royal Institute of Technology.

Anter, K. F. & Svedmyr, Å. (2003). *Färgen på huset*. Stockholm: Formas.

Anter, K. F. (2006). Färg, ljus, rom – en introduktion. K. F. Anter (Red.), *Färg Ljus Rom* (s. 9-20). Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Anter, K. F. (2008). Forming Spaces with Colour and Light: Trends in Architectural Practice and Swedish Colour Research. *Colour: Design & Creativity*, 2 (2), (1–10). Hentet 7. 09. 19 fra: https://www.aic-color.org/resources/Documents/jaic_v2_01.pdf

Anter, K. F. & Billiger, M. (2010). Colour Research with Architectural Relevance: How Can Different Approaches Gain from each Other. *Color Research and Application*, 35 (2) 145-152. Hentet 16.09.19 fra https://www.researchgate.net/publication/230166204_Colour_Research_with_Architectural_Relevance_How_Can_Different_Approaches_Gain_from_each_Other

Bailey, R. (2019, 6. mai). How Colors Affect Human Behavior. *Thought Co*. Hentet 16.09.18 fra <https://www.thoughtco.com/color-psychology-and-human-behavior-4151666>

Bakken, E. N., Vagstein, A. M. & Westbø, I. (2014). *Byggeskikk, estetikk og stedsforming*. Høgskolen i Gjøvik og Husbanken. Hentet 27. 08. 19. fra <http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/Komp/Byggeskikk%20Estetikk%20og%20stedsforming%20analyse%20ny%20versjon.pdf>

Bergan, G. Ø. (1997). *Interiør og romkunnskap*. Oslo: Novus Forlag.

Bonnardel, V., Beniwal, S., Dubey N., Pande, M. & Bimler, D. (2017). Gender difference in color preference across cultures: An archetypal pattern modulated by a female cultural stereotype. *Color research and application*, 43(2), 209-223. Hentet 17.09.19 fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/col.22188>
Bringslimark, T., Hartig, T. & Patil, G. G. (2011). Adaptation to Windowlessness: Do Office Workers Compensate for a Lack of Visual Access to the Outdoors? *Environment and Behavior*. 43(4), 469-487. Hentet 19. 11. 19 fra <https://doi.org/10.1177/0013916510368351>

Byggeskikksenteret & Fylkeskonservatoren i Vest-Agder. (2013. 14. februar). *Hus og Farge. Et historisk tilbakeblikk*. Hentet 11. 09. 19. fra <https://docplayer.me/2068590-Hus-farge-et-historisk-tilbakeblikk.html>

Cold, B. (2010). *Her er det godt å være. Om estetikk i omgivelsene*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag og Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet.

Cold, B. (2012). Steds- og arkitekturevaluering. A. Fyhri, Å. L. Hauge & H. Nordh (Red.), *Norsk miljøpsykologi* (s. 81-115). Oslo: SINTEF akademisk forlag.

Cullen, G. (1971). *The concise townscape*. New York: The Architectural Press.

de Vibe, E. S. (1997). *Estetikk i plan og byggesaker*. Miljøverndepartementet & Kommunal- og arbeidsdepartementet (T-1179, ISBN 82-457-0145-9) Hentet 17.08.19 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/24576601587247a19b81f56642a0f5cc/6105-estetikk.pdf>

Dirktoratet for byggkvalitet. (u.å). Tilsyn med universell utforming. Hentet 28.09.19. fra <https://dibk.no/saksbehandling/kommunalt-tilsyn/temaveiledninger/tilsyn-universell-utforming-bokmal/6.-om-universell-utforming/om-universell-utforming/>

Direktoratet for byggkvalitet. (2016a, 15. september). Farger i arkitektur og omgivelser. Hentet 7. 11. 19. fra <https://dibk.no/saksbehandling/byggeskikk/farger-i-arkitektur-og-omgivelser/>

Direktoratet for byggkvalitet. (2016b, 15. desember). Slik kan kommuner jobbe med farger. hentet fra 11. 11. 19. fra <https://dibk.no/saksbehandling/byggeskikk/farger-i-arkitektur-og-omgivelser/metodikk-for-valg-av-farger/>

Direktoratet for byggkvalitet. (2016c, 15. desember). Erfaring fra fargeprosjekter. hentet fra 11. 11. 19. fra <https://dibk.no/saksbehandling/byggeskikk/farger-i-arkitektur-og-omgivelser/erfaringer-med-identitetsskapende-fargeprosjekter/>

Direktoratet for byggkvalitet. (2019, 4. september). God byggeskikk og estetikk. Hentet 9.11.19. fra <https://dibk.no/saksbehandling/byggeskikk/god-byggeskikk-og-estetikk/>

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi). (2015, 30. juni). Bruk av farger. Hentet 28. 09.19. fra <https://uu.difi.no/krav-og-regelverk/losningsforslag-web/bruk-av-farger>

Dosen, S. A. & Ostwald, M. J. (2013). Prospect and refuge theory: Constructing a critical definition for architecture and design. *The International Journal of Design in Society*, 6(1), 9-23, Hentet 20.09. 19 fra DOI: 10.18848/2325-1328/CGP/v06i01/38559

Dzulkifli, M. A. & Mustafar, M. F. (2013). The Influence of Colour on Memory Performance: A Review. *Malaysian Journal of Medical Sciences*, 20(2), 3–9. Hentet 29. 09.19. fra <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3743993/#b23-mjms-20-2-003>

Fahey, T., Nolan, B. & Whelan, C. (2003). *Monitoring quality of life in Europe*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Hentet 2.08.19. fra https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef02108en.pdf

Fahey, T., Maître, B., Whelan, C., Anderson, R., Domanski, H., Ostrowska, A. & Olagnero, M. (2004). *Quality of life in Europe. First European Quality of Life Survey 2003*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Hentet 2.08.19. fra https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef04105en.pdf

Gehl, J. (2010). *Byer for mennesker*. København: Bogværket.

Gundersen, A., Kjernsmo, D. & Reinhardsen, B. (2006). *En enkel fargelære* (4.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Gundersen, D. & Halbo, L. (2018, 28. mai). Kvalitet. K. Hofstad (Red.), I *Store norske leksikon*. Hentet 27.08.19. fra <https://snl.no/kvalitet>

Hansen, G. S., Hofstad, H., Saglie, I-L., Næss, P. & Røe, G. P. (2015). Hvorfor studere den kompakte byen? G. S. Hansen, H. Hofstad & I-L. Saglie. (Red.), *Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer*. (s. 13-25) Oslo: Universitetsforlaget.

Helsedirektoratet. (2016) *Gode liv i Norge, Utredning om måling av befolkningens livskvalitet*. Rapport IS-2479. Hentet 13. 09. 19 fra https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/gode-liv-i-norge-utredning-om-maling-av-befolkningens-livskvalitet/Gode%20liv%20i%20Norge%20%E2%80%93%20Utredning%20om%20m%C3%A5ling%20av%20befolkningens%20livskvalitet.pdf/_/attachment/inline/4d212043-e2a4-4904-a360-94bfd977ed9a:51d6f261364996e6656a4e0564fb9bc967b4ecf0/Gode%20liv%20i%20Norge.pdf

Henriksen, A. (2019, 29.april). Oslo får egen arkitekturplan. *Aftenposten*. Hentet 14.08.19. fra <https://www.aftenposten.no/osloby/i/dO7zxw/Oslo-far-egen-arkitekturplan>

Holmlia. (2019, 7. mai). I *Wikipedia*. Hentet 30.08.19. fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Holmlia>

Human scale. (2019, 25. juni). I *Wikipedia*. Hentet 15. 11. 19. fra https://en.wikipedia.org/wiki/Human_scale

Humphrey, N. (1976). The Colour Currency of Nature. T. Porter and B. Mikellides (Red.), *Colour for Architecture* (s. 95-98). London: Studio-Vista. Hentet 20. 09. 19. fra https://www.academia.edu/27957730/The_Colour_Currency_of_Nature

Hurlbert, A. C. & Ling, Y. (2007). Biological components of sex differences in color preference. *Current Biology*, 17(16), R623-R625, Hentet 19. 09. 19. fra <https://doi.org/10.1016/j.cub.2007.06.022>

Håkansson, M. (2015). Researching Professional Perspectives in Practice. E. A. Silva, P. Healey, N. Harris & P. Van den Broeck (Red.), *The Routledge Handbook of Planning Research Methods* (s. 182- 191). New York: Routledge.

Hård, A., Küller, R., Sivik, L. & Svedmyr, Å. (1995). *Upplevelse av färg och färgsatt miljö*. Stockholm: Byggnadsrådet.

Hårleman, M. (2006). Varmt och kallt i norr och söder. K. F. Anter (Red.), *Färg Ljus Rom* (s. 165-184). Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Iversen, I. O. (2018a, 6. september). Hus og farge: Et historisk tilbakeblikk. *Byggeskikkssenteret i Flekkefjord*. Hentet 11. 11. 19. fra <https://www.byggogbevar.no/pusse-opp/maling/artikler/hus-og-farge-et-historisk-tilbakeblikk>

Iversen, O. K. (2018b, 15. februar). Har fargen på huset virkelig så mye å si? *DNB Eiendom*. Hentet 2.10.19. fra <https://dnbeiendom.no/altombolig/kjop-og-salg/tips-til-selgere/oppussing-for-salg1/har-husfarge-mye-a-si-for-boligsalget>

Jalil, N. Ab., Yunus R. M. & Said, N. S. (2012). Environmental Colour Impact upon Human Behaviour: A Review. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 54-62. Hentet 16.09. 19. fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812003746>

Janssens, J. & Küller, R. (1997). *Färgsättningens betydelse för upplevelsen av stadsbilden*. Lund: KFS AB.

Janssens, J. (2001). Facade Colours not just a Matter of Personal Taste – a psychological account of preferences for exterior building colours. *Nordisk Arkitekturforskning*, 2, 17-21 Hentet 13.09.19. fra <http://arkitekturforskning.net/na/article/viewFile/357/313>

Janssens, J. (2006). Lagom är best. K. F. Anter (Red.), *Färg Ljus Rom* (s. 197 – 212). Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Kamaruzzaman, S. & Zawawi, E. A. (2010). Employees' Perceptions on Color Preferences Towards Productivity in Malaysian Office Buildings. *Journal of Sustainable Development*, 3 (3), 283-293. Hentet 16.09.19. fra <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/jsd/article/view/6114>

Kandel, E. (2012). *The Age of Insight: The Quest to Understand the Unconscious in Art, Mind and Brain from vienna 1900 to the Present* [Kindle], New York: The Random House. Hentet fra <https://www.amazon.com>

Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of environmental psychology*, 15(3), 169-182. Hentet 20. 09. 19. fra [https://doi.org/10.1016/0272-4944\(95\)90001-2](https://doi.org/10.1016/0272-4944(95)90001-2)

Kaya, N. & Crosby, M. (2006). Color associations with different building types: An experimental study on American college students. *Color Research & Application*, 31(1), 67-71. Hentet 18.09.19. fra <https://doi.org/10.1002/col.20174>

Khamsi, R. (2007, 20. august). Women may be hardwired to prefer pink. *NewScientist*. Hentet 18. 09. 19. fra <https://www.newscientist.com/article/dn12512-women-may-be-hardwired-to-prefer-pink/>

Klima- og miljødepartementet. (2018, 19. februar). *Arkitektur*. Hentet 27. 09. 19. fra <https://www.regjeringen.no/no/sub/stedsutvikling/ny-emner-og-eksempler/arkitektur-og-design/id537263/>

Kolstad, A. (2012). Arkitektens psykologiske og sosiale påvirkninger. A. Fyhri, Å. L. Hauge & H. Nordh (Red.), *Norsk miljøpsykologi* (s. 57-97). Oslo: SINTEF akademisk forlag.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (1997). *Rundskriv H-07/97. Om endringer av estetikkbestemmelser i plan- og bygningsloven*. Hentet 17.08.19. fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-h-0797/id108136/>

Kommunal – og moderniseringsdepartementet. (2016). *Byrom - en idehåndbok*. Hentet 14.08.19. fra https://www.regjeringen.no/contentassets/c6fc38d76d374e77ae5b1d8dcdbbd92a/byrom_idehandbok.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2018, 19. februar). *Byggeskikk og estetikk*. Hentet 17.08.19. fra <https://www.regjeringen.no/no/sub/stedsutvikling/ny-emner-og-eksempler/byggeskikk/id535403/>

Kultur- og kirkedepartementet. (2009). *arkitektur.nå Norsk arkitekturpolitikk*. Hentet 2.09.19. fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/kultur/rapporter-og-utredninger/kkd_arkitektur.naa_web_justert_pdf-utgave_sept09.pdf

Kvittingen, I. (2014, 28. januar). Kultur avgjør hvilke farger vi liker. *forskningen. no*. Hentet 17.09.19. fra <https://forskning.no/land-og-regioner-sosiale-relasjoner-psykologi/kultur-avgjor-hvilke-farger-vi-liker/584171>

Kwallek, N. & Lewis C. M. (1990). Effects of environmental colour on males and females: A red or white or green office. *Applied Ergonomics*, 21(4), 275-278. Hentet 16.09.19. fra [https://doi.org/10.1016/0003-6870\(90\)90197-6](https://doi.org/10.1016/0003-6870(90)90197-6)

Küller, B. (2006). Färg, ljus och människa. K. F. Anter (Red.), *Färg Ljus Rom* (s. 185-196). Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Lid, I. M. (2014). *Universiell utforming; verdigrunnlag, kunnskap og praksis*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (LOV-2017-06-16-51). Hentet 27. 09.19. fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51/KAPITTEL_3#§18

Lynch, K. (1960). *Image of the city*. Cambridge, Mass: M. I. T. Press.

Mahnke, F. H. (1996). *Color, Enviroment, & Human Response*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Marschhäuser, S. H. (2014, 28. oktober). Forsker frykter alle hus vil bli grå. Aftenposten. Hentet 2.10.19. fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/wEpEL/Forsker-frykter-alle-hus-vil-bli-gra>

Marschhäuser, S. H. (2017, 18. januar). Norske hus blir gråere - hvilket bilde foretrekker du? Aftenposten. Hentet 5.11 19. fra <https://www.aftenbladet.no/forbruker/i/KvO956/norske-hus-blir-graere-hvilket-bilde-foretrekker-du>

Moe, A. (2016). *Kvalitet i prosjektarbeidet* (4. utg.). Hentet 2.09.19. fra [https://www.forum.no/filarkiv/File/Artikkel_prosjekt_kvalitet_-_2016\(1\).pdf](https://www.forum.no/filarkiv/File/Artikkel_prosjekt_kvalitet_-_2016(1).pdf)

Norske arkitekters landsforbund[NAL] & Arkitektbedriftene i Norge Oslo. (2017). *Bo- og boligkvalitet*. Hentet 27.08.19. fra <https://www.arkitektur.no/ny-rapport-om-boligkvalitet-fra-arkitektene>

Norwegian Colour Senter AS. (2019). *NCS systemforklaring*. Hentet 26.09.19. fra <https://www.ncscolour.no/hva-er-ncs/ncs-systemforklaring>

Nymo, J., Hagen, Å. & Yildirim S. Ø. (2014, 28. juli). Moderne byarkitektur er på grensen til umenneskelig. *NRK*. Hentet 16.08.19. fra https://www.nrk.no/kultur/_-moderne-bygg-mangler-humanitet-1.11850919

Næss, S. (2001). Livskvalitet som psykisk velvære. *Tidsskriftet den Norske Legeforening* nr. 16(12), 1940 – 4. Hentet 18.08. 19. fra <https://tidsskriftet.no/sites/default/files/pdf2001--1940-4.pdf>

O'Connor, Z. (2006). Bridging the Gap: Facade Colour, Aesthetic Response and Planning Policy. *Journal of Urban Design*, 11 (3), 335-345. Hentet 20.08.19. fra DOI: 10.1080/13574800600888251

O'Connor, Z. (2011). Façade Colour and Judgements about Building Size and Congruity. *Journal of Urban Design*, 16(3), 397-404. Hentet 16.09.19. fra DOI: 10.1080/13574809.2011.574993

Oslo kommune. (2019). *Arkitekturpolitikk for Oslo*. Hentet 13.08.19. fra https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13322821-1556545225/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Byutvikling/Arkitekturpolitikk%20for%20Oslo/Arkitekturpolitikk_for_Oslo_2019.03.28.pdf

Palmer, S. E. & Schloss, K. B. (2010). An ecological valence theory of human color preference. *PNAS*, 107 (19) 8877-8882, Hentet 18.09.19. fra <https://doi.org/10.1073/pnas.0906172107>

Pinel, S. L. (2015). Planning for the place. E. A. Silva, P. Healey, N. Harris & P. Van den Broeck (Red.), *The Routledge Handbook of Planning Research Methods* (s. 169-181). New York: Routledge.

Plan- og bygningsloven. (2008). Lov om planlegging og byggesaksbehandling (LOV-2008-06-27-71). Hentet 27.08.19. fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Robson, C. (2002). *Real World Research* (2. utg.). Carlton: Blackwell Publishing.

Rosvold, K. A. (2015, 6. desember). simultankontrast. I *Store norske leksikon*. Hentet 20. 09. 19. fra <https://snl.no/simultankontrast>

Sandvig, K. (2018, 27. november). Fargesyn. I *Store medisinske leksikon*. Hentet 3.09.19. fra <https://sml.snl.no/fargesyn>

Savavibool, N., Gatersleben, B. & Moorapun, C. (2018). The Effects of Colour in Work Environment: A systematic review. *Asian Journal of Behavioural Studies (AjBeS)*, 3(13) 149-160. DOI: <http://dx.doi.org/10.21834/ajbes.v3i13.152>

Schloss, K. B., Nelson, R., Parker, L., Heck, I. A. & Palmer, S. E. (2017). *Seasonal Variations in Color Preference*. *Cognitive Science*, 41 (6), 1589-1612. Hentet 30.09.19. fra <https://philpapers.org/rec/SCHSVI-4>

Sivik, L. (2007). Om färg i allmänhet och i vår miljö. M. Johansson & M. Küller (Red.), *Svensk Miljöpsykologi* (s. 51-70). Lund: Studentlitteratur.

Skorupka, A. (2012). Oversikt over faget miljøpsykologi. A. Fyhri, Å. L. Hauge & H. Nordh (Red.), *Norsk miljøpsykologi* (s. 15 - 30). Oslo: SINTEF akademisk forlag.

Smedal, G. (2001). *Longyearbyen i farger – og hva nå? Longyearbyen in colour – status and challenges*. Bergen: Eide forlag.

Sommar, I. (2003). *Skandinavisk design*. Oslo: Gyldendal.

Strumse, E. (2012). Psykologisk forskning om miljøestetikk: bare smak og behag? A. Fyhri, Å. L. Hauge & H. Nordh (Red.), *Norsk miljøpsykologi* (s. 283-307). Oslo: SINTEF akademisk forlag.

Taylor, C., Clifford, A. & Franklin, A. (2013). Color preferences are not universal. *Journal of Experimental Psychology: General*, 142(4), 1015-1027. Hentet 17.09.19. fra doi: 10.1037/a0030273

Thurmann-Moe, D. (2017). *Farger til folket*. Oslo: Cappelen Damm.

Tofle, R. B., Schwarz, B., Yoon, S-Y. & Max-Royale, A. (2004). *Color In Healthcare Environments - A Research Report*. USA: The Coalition for Health Environments Research.

Hentet 13.09.19. fra https://www.healthdesign.org/sites/default/files/color_in_hc_environ.pdf

Tonnquist, G. (1995). *Färgsystemanalys*. Sockholm: Byggforskningsrådet.

Torell, G. (2007). Kognitiva kartor. M. Johansson & M. Küller (Red.), *Svensk Miljöpsykologi* (s. 177-191). Lund: Studentlitteratur.

Torsson, B. (2006). I färgenas värd. K. F. Anter (Red.), *Färg Ljus Rom* (s.21-30). Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Trondheim kommune. (2013). *Veileder for byform og arkitektur i plan- og byggesaker*. Hentet 27.08.19. fra https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byggesakskontoret/veileder-for-byform-og-arkitektur_2013.pdf

Trondheim kommune. (2018). *Fargeveileder for Trondheim*. Hentet 13.08.19. fra <https://www.trondheim.kommune.no/tema/bygg-kart-og-eiendom/byantikvar/byantikvaren/vedlikehold-og-reparasjon-av-eldre-hus/fargevalg/#heading-h2-2>

Turner, L. M. (2012). Boendemiljö, bosättning och integration. *NOVA*. Hentet 28. 9. 19. fra http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/FOU/Boendemiljo_integrasjon.pdf

Ulrich, R. & Zimring, C. (2004). *The Role of the Physical Environment in the Hospital of the 21st Century: A Once-in-a-Lifetime Opportunity*. Center for Health Systems and Design, Texas A&M University. Hentet 9. 09. 19. fra https://www.healthdesign.org/system/files/Ulrich_Role%20of%20Physical_2004.pdf

Van den Berg, A. E., Hartig, T. & Staats, H. (2007). Preference for nature in urbanized societies: stress, restoration, and the pursuit of sustainability. *Journal of social issues*, 63(1), 79-96. Hentet 20. 09. 19. fra <http://agnesvandenbergh.nl/jsi.pdf>

Van der Voordt, T., Bakker, I. & De Boon, J. (2017). Colour preferences for four different types of spaces. *Facilities*, 35(3/4), s. 155-169. Hentet 13. 09. 19. fra <http://dx.doi.org/10.1108/F-06-2015-0043>

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. (1987). *Vår felles framtid*. Oslo: Tiden Norsk Forlag.

Wiggen, K. S., Dzamarija, M. T., Thorsdale, B. & Østby, L. (2015). *Innvandrerers demografi og levekår i*

Groruddalen, Søndre Nordstrand, Gamle Oslo og Grünerløkka. SSB Rapport 2015/43. Hentet 30. 08. 19. https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/242895?_ts=150d7a03038

Wijk, H. (2006). Färg som stöd og stimulans i vårdmiljön. K. F. Anter (Red.), *Färg Ljus Rom* (s. 228-213). Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Øyen, C. F. (2007, 29-30. januar). *Byggeskikkveileder, Utvikling av mal for Husbanken*. NKF- seminar. SINTEF Byggforsk. Hentet 27. 08. 19. fra <https://dibk.no/globalassets/byggeskikk/lokale-byggeskikkveiledere/byggeskikkveileder---utvikling-av-mal-for-husbanken.pdf>

Ünal, Y. (2015). The Effect of Colour on Human Body and Psychology. *International Journal of Life Sciences Research*, 3 (4), 126-128. Hentet 17. 09. 19. fra www.researchpublish.com

BILDER:

Betonmast. (2019, 18. mars). *Betonmast bygger nye Holmlia Senter for OBOS*. Hentet 22. 11. 19 fra betonmast.no/2019/03/18/betonmast-bygger-nye-holmlia-senter-obos/

Google Kartdata ©. (2019). I *Google maps*. Hentet 22. 11. 19. fra <https://www.google.com/maps/@59.8178498,10.7861395,1388a,35y,38.97t/data=!3m1!1e3>

Ittens fargelære. (2019, 30. juli). I *Wikipedia*. Hentet 8.09.19. fra https://no.wikipedia.org/wiki/Ittens_fargel%C3%A6re

VEDLEGG 1/WORKSHOPGUIDE

Del 1:

Tegne oppgave

Kjønn:

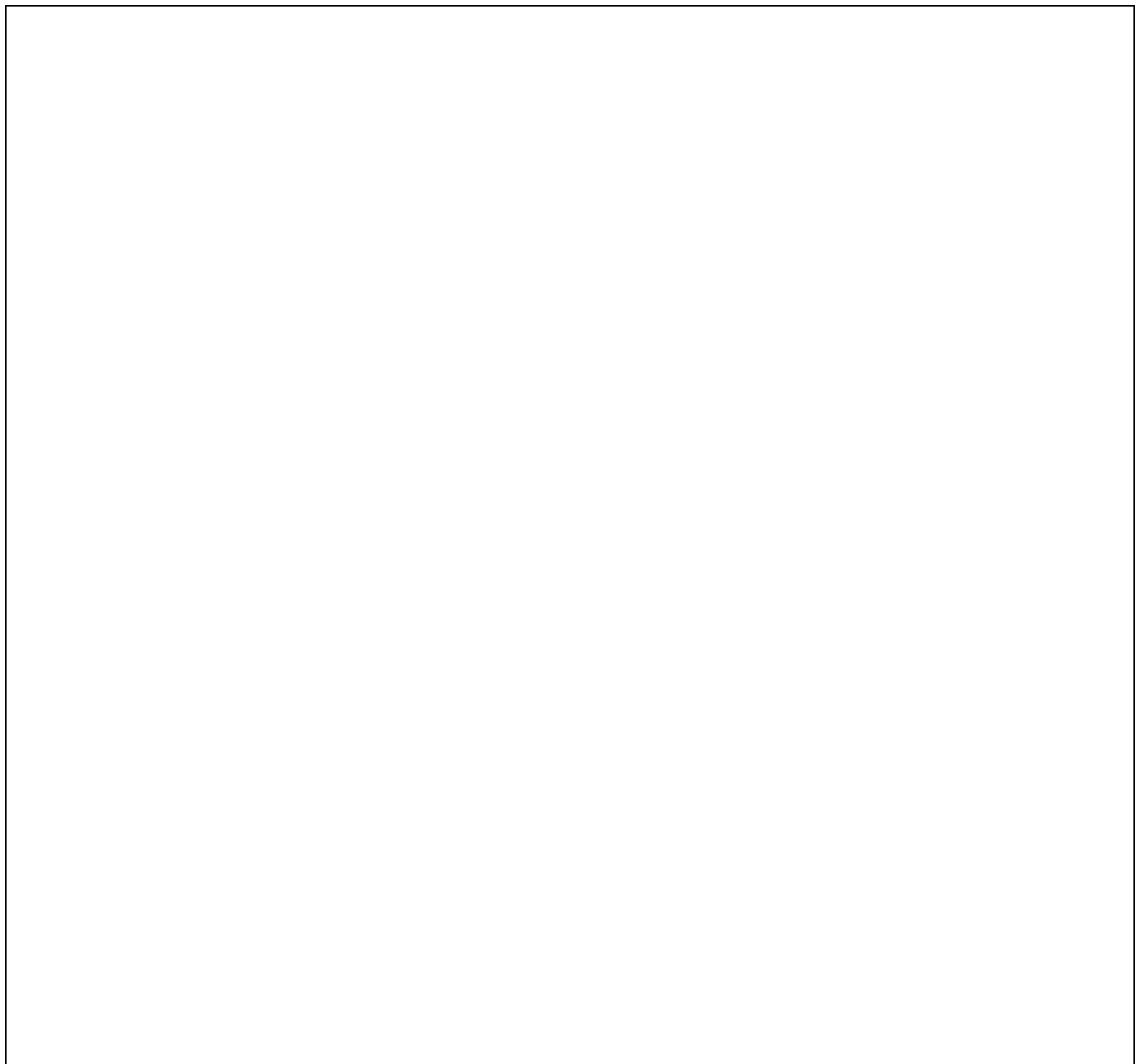
Alder:

Kulturbakgrunn:

Oppgave A

Tegn i ruten nederst (fra ditt hode, sånn som du husker det) et kart over ditt borettslag (f.eks. veier, hus og fysiske avgrensninger for området)

- Sett inn plusstegn (+) på steder du liker å oppholde deg, skriv stikkord hvorfor.
- Sett inn minustegn (-) på steder du ikke liker å oppholde deg, skriv stikkord hvorfor.

Oppgave B:

1. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om sommeren.

--	--	--	--	--	--	--	--

2. Tegn inn i rutene farge(r) du opplever ditt borettslag har om vinteren.

--	--	--	--	--	--	--	--

3. Tegn inn i rutene farge(ne) du ville selv likt at ditt borettslag skulle hatt året rundt, hvis du kunne bestemme det selv.

--	--	--	--	--	--	--	--

4. Tegn inn i rutene din(e) favorittfarge(r).

--	--	--	--	--	--	--	--

Del 2:

Spørreskjema

1. Hvilken farge(r) ville du likt å se i deres borrettslag?
2. Hvilken farge(r) ville du ikke likt å se i deres borettslag?
3. Tror du hadde valgt forskjellig farge(r) på ditt hus i forhold til å bli boende der resten av ditt liv eller hvis du hadde planlagt å selge huset, beskriv kort?
4. Foretrekker du at ditt hus skal ha samme farge som nabos hus eller ville du likt å ha en annen farge på ditt hus, forklar kort hvorfor?
5. Har dine fargepreferanser endret over tid – har du hatt andre favorittfarger? Hvis ja, hva var grunnen til disse endringene?
6. Har din oppvekst/bakgrunn påvirket dine fargepreferanser, hvis ja, på hvilken måte?
7. Er det noen kulturer/ land som appellerer deg fargemessig, beskriv kort hvorfor?
8. Har farge(r) betydning for ditt humør? Er det noen farge(r) som gjør deg spesielt glad eller gjør deg irritert, beskriv kort?

Del3:

Fokusgruppeintervju

Farge og livskvalitet:

1. Hvordan ser et bomiljø (området du bor i) ut som gir deg livskvalitet/trivsel i hverdagen?
2. Hva tenker dere er fargenes rolle når det kommer til livskvalitet/trivsel i et bomiljø? (Er farge viktig og hvorfor?)

Fargebruk i praksis:

3. Hva tror dere er grunnen til at nabolagene på Holmlia har erstattet sine opprinnelige farger (gult, rødt, blått) til hovedsakelig grått og hvitt?
4. Vil dere endre dette og hvis ja, hva kan gjøres for å endre dette? (Tror dere at det trengs fargeveileder for byområder?)

Vil du delta i forskningsprosjektet

Har farge som visuell kvalitet i bomiljø betydning for livskvalitet?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hva farge er og hvordan den påvirker oss og vår livskvalitet i våre bomiljøer. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Detter er en forespørsel om deltakelse i masteroppgave i landskapsarkitektur ved Norges miljø- og biovitenskapelig universitet i Ås.

Formålet med oppgaven er å finne ut hva slags betydning farge har for menneskets psyke, velvære og det miljøet vi bor i. Er relasjonen mellom mennesket og farge viktig i våre bygde miljøer (der vi bor)? Kan farge påvirke vår livskvalitet og kan den skape opplevelser for mennesker i våre bomiljøer året rundt? Kan den kunnskapen styrke vårt fagfelt og bidra til bedre utforming av bomiljøer? Til slutt vil jeg reflektere over hva slags verktøy/løsninger som allerede finnes og som må til for å få på plass gode prosesser i fargebruk i våre bomiljøer i byutviklingen; og om det i det hele tatt er mulig å få til.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er Norges miljø- og biovitenskapelig universitet (NMBU) som er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Målgruppen for masteroppgaven er beboere i Holmlia området i Oslo.

Hva innebærer det for deg å delta?

Denne studien innebærer deltakelse i en utforskende workshop. Workshop gjennomgås i en gruppe på 5-7 personer hvor man får en enkel tegneoppgave, som blir etterfulgt av et kort spørreskjema og et ledet intervju. Intervjuet tas i en gruppe hvor man får spørsmål i forhold til det man har tegnet og svart på spørreskjemaet og generelle temaer knyttet til farge. Spørsmålene vil i hovedsak handle om farge og opplevelser av nærmiljøet i forhold til farge.

Personopplysningene som blir spurt om er kjønn, alder og kulturbakgrunn. Disse brukes bare for å se nærmere på om mennesker har ulike fargepreferanser knyttet til kjønn, alder og kultur.

Det vil blitt tatt lydopptak av intervjuene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Personopplysninger og lydopptak vil bli lagret separat. Det er bare masterstudent og veileder som har tilgang til dette.

Masteroppgaven skal publiseres etter 20. desember. Etter dette vil personopplysninger og lydopptak slettet. Materialet vil anonymiseres, men deltakerne vil kunne gjenkjennes på grunn av tilknytning til stedet, kjønn, alder og kulturbakgrunn. Som deltaker vil du gis anledning til å lese gjennom egne opplysninger og godkjenne disse før publisering.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NMBU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Dersom du ønsker å delta, har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Masterstudent i landskapsarkitektur Kadri Kose Qvennerstedt, tlf. 45224935 eller veileder Katinka Horgen Evensen ved Institutt for Landskapsplanlegging. Norges miljø- og vitenskapelig universitet i Ås, tlf. 67231257

- Masterstudent i landskapsarkitektur Kadri Kose Qvennerstedt, tlf. 45224935 eller veileder Katinka Horgen Evensen ved Institutt for Landskapsplanlegging. Norges miljø- og vitenskapelig universitet i Ås, tlf. 67231257
- Personvernombud ved NMBU: Hanne Pernille Gulbrandsen 402 81 558
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Masterstudent i Landskapsarkitektur, ved NMBU,
Kadri Kose Qvennerstedt

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Har farge som visuell kvalitet i bomiljø betydning for livskvalitet?* og har fått anledning til spørsmål. Jeg samtykker til:

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien. (kryss av)

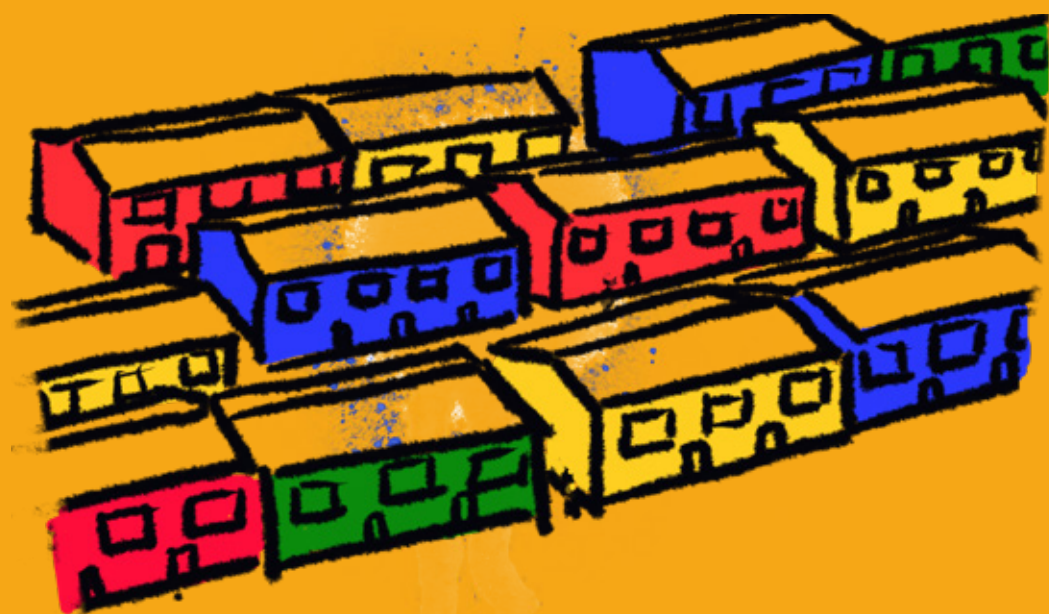
Jeg har forstått hva deltakelse i studien innebærer. (kryss av)

Jeg er villig til å delta i workshopen. (kryss av)

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 20. desember

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway